

**”Jos menetämme arktisen alueen,
menetämme koko maapallon”**

ARKTISEN ALUEEN KEHYSTÄMINEN MEDIASSA

Oona Rosaliina Riitala

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Viestintä
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2019

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution– Department Sosiaalitieteiden laitos
Tekijä/Författare – Author Riitala Oona Rosaliina		
Työn nimi / Arbetets titel – Title ”Jos menetämme arktisen alueen, menetämme koko maapallon” – Arktisen alueen kehystäminen mediassa		
Oppiaine /Läroämne – Subject Viestintä		
Työn laji/Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika/Datum – Month and year Huhtikuu 2019	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 104
Tiivistelmä/Referat – Abstract		
<p>Ilmastonmuutos näkyy arktisella alueella sulavina jäätikköinä, avautuvina kulkureitteinä ja jään alta paljastuvina luonnonvaroina, mikä kasvattaa alueen globaalia merkitystä. Medialla on tärkeä rooli siinä, millaiseksi käsitys kaukaisesta ja abstraktista alueesta muodostuu. Tämä tutkimus selvittää, miten arktista aluetta kehystetään mediassa kriittisen geopolitiikan näkökulmasta. Lisäksi se tarkastelee, mitkä näistä mediakehyksistä nousevat hallitsevaan asemaan. Kehystämisen merkitystä lähestytään sosiaalisen konstruktionismin, kriittisen geopolitiikan, diskurssin käsitteen ja median symbolisen vallan kautta. Suomen puheenjohtajuuskausi Arktisessa neuvostossa 2017–2019 nosti alueen erityisen mediahuomion kohteeksi Suomessa.</p> <p>Aineisto koostuu 165:stä arktista aluetta käsittelevästä digilehtiartikkelista, joista 92 on julkaistu Helsingin Sanomissa, 65 The New York Timesissa ja 8 The Economistissa vuosina 2017 ja 2018. Tutkimusmenetelminä käytettiin määrällistä sisällönanalyysia ja kehysanalyysia. Analyysiprosessi oli kolmivaiheinen. Ensimmäinen aineisto luokiteltiin aiheittain tavoitteena muodostaa yleiskuva siitä, millaisissa yhteyksissä arktinen alue mediateksteissä esiintyi. Toisessa vaiheessa aineistoa kavennettiin 58:aan relevantimpaan artikkeliin, joiden pohjalta muodostettiin keskeiset kehykset. Kolmannessa vaiheessa koko aineiston pariin palattiin määrällisellä otteella ja aineisto luokiteltiin edellä mainittuihin kehyksiin.</p> <p>Määrällisen sisällönanalyysin tuloksena muodostetaan seitsemän aihealokkaa: ilmastonmuutos, kansainväliset suhteet, arktinen Suomi, alkuperäiskansat, talous, turvallisuus ja ympäristönsuojelu. Kehysanalyysin avulla hahmotuu neljä kehystä, jotka nimetään seuraavasti: globaali ilmastokatastrofi, poliittinen valtapeli, taloudellinen eduntavoittelu ja alkuperäiskansojen koti. Hallitsevimaksi nousi globaalin ilmastokatastrofin kehys, joka esiintyi 59:ssä artikkelissa. Poliittisen valtapelin kehys esiintyi 47:ssä ja taloudellinen eduntavoittelu 42:ssä artikkelissa. Alkuperäiskansojen kodin kehys oli marginaalisimmassa asemassa, se esiintyi 17:ssä artikkelissa.</p> <p>Kehykset osoittavat, miten arktisesta alueesta rakennetaan tiettyjä representaatioita, joilla perustellaan sen suhteen tehtäviä päätöksiä. Globaalin ilmastokatastrofin kehys asettaa ilmastonmuutoksen arktisen alueen keskeisimmäksi kysymykseksi, joka vaatii reagoitua poliittisilta päättäjiltä. Tämä kehys on esillä etenkin Helsingin Sanomissa, joka myötäilee uutisoinnissaan hallituksen ulkopoliittista linjaa ja Suomen puheenjohtajuuskauden tavoitteita. Lehdessä hahmotuu laajempi maailmanpoliittinen diskurssi, jonka mukaan arktisen alueen päätöksentekoa hallitsevat suurvallat, joiden välissä Suomi pyrkii luovimaan. Arktisten suurvaltojen Yhdysvaltojen ja Venäjän politiikassa ilmastonmuutoksen diskurssi ei mene läpi niin vahvasti kuin Suomessa. Tämä luo ristiriitoja arktisten valtioiden välille, ja intressien yhteen sovittelua kehystetään poliittisena valtapelinä. Taloudellisen eduntavoittelun kehyksessä alueen resurssit ja kulkureitit kehystettiin kansallisvaltiokeskeisesti mahdollisuuksina, mutta usein niihin liitettiin vahva ristiriita ympäristönsuojelun kanssa. Alkuperäiskansojen kodin kehys käsittelee alueen asukkaiden oikeuksia ja erityislaatuista suhdetta alueen ympäristöön.</p> <p>Johtopäätöksenä todetaan, että arktista aluetta koskevan päätöksenteon jännite muodostuu kansallisten ja kansainvälisten intressien välille. Globaalin ilmastokatastrofin kehys näyttäytyy kansainvälisenä, poliittisen valtapelin ja taloudellisen eduntavoittelun kehykset kansallisina ja alkuperäiskansojen kodin kehys paikallisena. Tutkimus täydentää kriittisen geopolitiikan teoriaa median symbolisen vallan ja kehystämisen ajatuksilla. Media ei toimi vain vallanpitäjien luomien diskurssien neutraalina näyttämönä, vaan sillä on oma aktiivinen roolinsa niiden kehystämisessä.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords arktinen alue kriittinen geopolitiikka mediavalta kehysanalyysi diskurssi ilmastonmuutos kansainväliset suhteet		

Sisältö

1 Johdanto	2
1.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset.....	6
1.2 Katsaus aiempaan tutkimukseen	9
2 Arktisen tutkimuksen tausta.....	12
2.1 Syrjäalueesta kansainvälisen politiikan agendalle	12
2.2 Aiemmat diskurssit: yhteistyötä vai resurssikilpailua?	15
2.3 Pohjoisen moniulotteinen muutos	17
3 Kriittisen geopolitiikan näkökulma.....	20
3.1 Geopolitiikka diskurssina	21
3.2 Diskurssien muodostuminen.....	24
3.3 Tutkimuksen näkökulma.....	26
4 Arktinen alue mediassa.....	29
4.1 Median symbolinen valta.....	29
4.2 Arktiset mielikuvat	32
4.3 Aiempia mediatutkimuksia	34
4.3.1 <i>Media-analyysit Arktisesta neuvostosta</i>	34
4.3.2 <i>Arktiset intressit mediassa</i>	36
5 Tutkimusaineisto ja menetelmä.....	38
5.1 Lehtiaineisto.....	38
5.2 Määrällinen sisällönanalyysi.....	41
5.3 Kehysanalyysi	42
6 Mediakeskustelun aihealueet.....	49

7 Arktisen alueen kehykset	53
7.1 Globaali ilmastokatastrofi.....	56
7.2 Poliittinen valtapeli.....	61
7.3 Taloudellinen eduntavoittelu.....	68
7.4 Alkuperäiskansojen koti	73
 8 Kehysten kriittinen geopolitiikka	 79
8.1 Määrällinen kehysanalyysi.....	79
8.1.1 Hallitsevat kehykset	79
8.1.2 Vaihtoehtoiset kehykset.....	81
8.2 Median ja politiikan suhde.....	82
 9 Lopuksi	 86
9.1 Johtopäätökset.....	86
9.2 Diskussio ja jatkotutkimus.....	92
 Lähteet.....	 96

1 Johdanto

”Jos menetämme arktisen alueen, menetämme koko maapallon.”

Näin dramaattisesti presidentti Sauli Niinistö kuvaili arktisen alueen merkitystä kommentoidessaan Yhdysvaltojen päätöstä irrottautua Pariisin ilmastositomuksesta (Helsingin Sanomat 2.6.2017). Arktinen alue eli Arktis on tärkeä kansainvälisen politiikan areena, jonka globaali merkitys on entisestään kasvamassa. Ilmastonmuutos näkyy alueella hälyttävällä nopeudella sulavina jäätikköinä, avautuvina kulkureitteinä ja jään alta paljastuvina luonnonvaroina. Arktiksen muuttuva luonne on nostanut sen kansainvälisen huomion kohteeksi. Alueen paikallisilla muutoksilla on potentiaalisesti maailmanlaajuisia seurauksia. Erityisen ajankohtainen alue on Suomelle, joka toimii alueen kansainvälisen foorumin, Arktisen neuvoston, puheenjohtajamaana vuosina 2017–2019. Suomi asemoi itsensä arktisena valtiona, jonka puheenjohtajuus Arktisessa neuvostossa ”perustuu vahvaan arktiseen perinteeseen ja asiantuntemukseen” (Suomen puheenjohtajuusohjelma Arktisessa neuvostossa 2017–2019). ”Arktinen ulottuvuus” näyttäytyy tärkeänä osana Suomen 2000-luvun ulkopoliittikkaa (Heininen 2014a, 116). Oma kiinnostukseni arktista aluetta kohtaan heräsi vaihto-opiskelijana Singaporessa ja toisaalta työharjoittelussa Suomen pääkonsulaatissa New Yorkissa. Ensiksi mainitussa arktinen alue esiintyi merkittävänä tekijänä kansainvälisten suhteiden opinnoissa ja toisessa Suomen ja Yhdysvaltojen välisissä diplomaattisissa suhteissa.

Harvalla on kuitenkaan omakohtaista kokemusta Arktiksesta, joka on yhä laaja, vaikeakulkuinen ja olosuhteiltaan karu alue kaukana pohjoisessa. Myös sitä koskevat päätökset tehdään useimmiten kokouksissa ja valtakeskuksissa kaukana itse alueelta. Siksi voidaan olettaa, että mediaesityksillä on erityisen merkittävä rooli siinä, millaiseksi käsitys arktisesta alueesta muodostuu. Nämä käsitykset vuorostaan toimivat perustana päätöksille siitä, miten Arktiksen suhteen tulisi toimia. Media on ensisijainen lähde, jonka perusteella yleisö, mukaan lukien useimmat ulkopoliittikan päättäjät, saavat tietoa alueesta (Christensen 2013). Median tehtävänä on myös vakuuttaa kansalaiset ja päättäjät siitä, miksi abstraktilla, arkielämän kannalta kaukaisella alueella olisi heille tai Suomelle väliä ja miksi siitä pitäisi kiinnostua. Etenkin tutkimuskohteeni eli päättäjien seuraamien medioiden representaatiot vaikuttavat päätöksentekoon arktisen alueen – ja

siten mahdollisesti koko maapallon – tulevaisuudesta. Ne määrittelevät, mikä on tärkeää ja miksi. Arktisen alueen avautuminen ja verraten nopea muutos tarjoaa tilaisuuden muotoilla myös sen merkitystä uudelleen.

Tässä tutkimuksessa arktisella alueella tarkoitetaan maapallon pohjoisimpia alueita eli noin pohjoisen napapiirin ($66^{\circ} 33'N$) rajaamia alueita (ks. Kuva 1). Ne käsittävät yli kuudesosan koko maapallon maa-alasta, yli 30 miljoonaa neliökilometriä ja kaikki 24 aikavyöhykettä. Aukkaita arktisella alueella on noin neljä miljoonaa, johon kuuluu yli 30 alkuperäiskansaa ja lukuisia eri kieliä (Arktinen neuvosto 2017). Arktiksella ei kuitenkaan ole yksiselitteisiä rajoja. Aluetta voidaan määritellä eri tavoin, muun muassa lämpötilan, metsänrajan, ikiroudan, merijään, napapiirin ja erilaisten poliittisten sopimusten mukaan (Arktinen keskus 2017). Arktista halkovat ja jakavat kahdeksan valtion – Kanadan, Yhdysvaltojen, Venäjän, Tanskan (Grönlanti ja Färsaaret), Norjan, Ruotsin, Islannin ja Suomen – rajat. Kansainvälisessä yhteistyössä Suomen arktinen alue on rajattu napapiirin pohjoispuoliseksi osaksi Lapin läänin. Siitä huolimatta on tärkeää muistaa, että erilaiset tavat määritellä ja rajata Arktista eivät ole neutraaleja tai luonnollisia, vaan niillä on myös poliittinen ulottuvuus. Arktiseen alueeseen kuuluukin monia keskenään erilaisia alueita, joihin alueen haasteet vaikuttavat eri tavoin. Tässä tutkimuksessa käytän kuitenkin yleisessä käytössä olevia yksikkömuotoja arktinen alue tai Arktis, koska käsittelemäni kysymykset eivät rajaudu vain tiettyihin alueisiin. Pikemminkin tavoitteena on tutkia arktista aluetta sosiaalisena ja poliittisena konstruktiona, jota rakennetaan mediassa. Arktinen alue ja Arktis ovat tässä tutkimuksessa synonyymeja.

Kuva 1: Arktiset hallintoalueet. Kartta on peräisin julkaisusta Heikkilä, M. ja Laukkanen M. (2013) *Arctic Calls – Finland, the European Union and the Arctic Region*. Eurooppatiedotus, Suomen Ulkoministeriö.

Arktisesta alueesta on tullut maapallon tulevaisuutta uhkaavan ilmastonmuutoksen symboli. Greenpeacen arktista öljynporausta vastustavan kampanjan johtaja Ben Ayliffe on kutsunut arktista aluetta "2000-luvun määritteleväksi globaaliksi ympäristötaisteluksi" (Franzen 2013). Arktinen alue lämpenee kaksi kertaa nopeammin kuin muu maapallo. Tähän on useita syitä, joista väistämättömmimpiä on se, että aurinko säteilee pohjoisille alueille kesäisin terävämmässä kulmassa kuin muualle. Jään sulamisen myötä paljastuneet vesialueet imevät auringon säteilyä itseensä huomattavasti voimakkaammin kuin sitä heijastanut jääpeite, mikä aiheuttaa jään sulamista entisestään ruokkivan kierteen (Borgerson 2008, 2). Näin arktinen alue vauhdittaa osaltaan koko maapallon lämpenemistä. Alueen monimuotoinen ja ainutlaatuinen ekosysteemi on

hidas toipumaan muutoksista (Heininen 1999, 73). Jään sulamisella ja ympäristön muutoksella on seurauksensa myös alueen asukkaille, joiden elinkeino on usein suorassa yhteydessä ympäröivään luontoon (Ebinger & Zambetakis 2009, 1215).

Toisaalta Arktista on kuvattu resurssikeitaaksi, jossa sijaitsee merkittävä osa maapallon luonnonvaroista. Alueen luonnonvaroja on hyödynnetty jo pitkään. Laajamittainen kaivostoiminta perustuu huomattaville mineraalivarannoille, minkä lisäksi Arktiksella on metsästetty, kalastettu sekä harjoitettu metsätaloutta ja poronhoitoa. Erityisesti Pohjoinen jäämeri on 2000-luvun alusta asti kiinnostanut kansainvälisesti, koska sen pohjassa arvioidaan olevan mittavia öljy-, kaasu- ja liuskekaasuvarantoja. (Powell 2008; Numminen 2011, 15.) Arvioiden mukaan kokonaisuudessaan noin 13 % maapallon hyödyntämättömistä öljyvaroista ja 30 % maakaasusta sijaitsee Arktiksella (Gautier ym. 2009). Kysymykseksi onkin noussut se, kannattaako nämä uusiutumattomat luonnonvarat hyödyntää ja millä aikataululla. Ne voisivat hyödyttää taloudellisesti erityisesti viittä Pohjoisen jäämeren rannikkovaltiota, mutta ympäristöriskit ovat merkittäviä. Niin kutsuttu ”Arktinen paradoksi” muodostuu siitä, että mitä enemmän käytämme öljyä ja kiihdytämme ilmastonmuutosta, sitä nopeammin pääsemme käsiksi sulavan jään alta paljastuviin öljy- ja kaasuvarantoihin – joiden käyttö tulee lämmittämään ilmastoa entisestään (Palosaari 2011, 97).

Arktiksella on parhaillaan käynnissä useita globaalisti vaikuttavia kehityskulkuja. Alue on historiallisesti ollut vaikeakulkuinen ja matkailijoiden tavoittamattomissa karun ilmaston, puutteellisen infrastruktuurin ja pitkien välimatkojen vuoksi. Tämä pitää edelleen suurilta osin paikkansa, mutta globalisaation, merijään sulamisen ja kehittyneen viestintä- ja liikenneteknologian myötä arktinen alue on avautumassa (Dittmer ym. 2011). Jään sulaminen avaa vähitellen myös uusia, taloudellisesti houkuttelevia kulku- ja kauppareittejä. Ne kiinnostavat laajasti muitakin kuin Pohjoisen jäämeren rannikkovaltioita (esim. Palosaari 2011, 17). Kehittynyt teknologia ja kulkemisen helpottuminen nostavat myös turistien määrää Arktiksella. Nämä ovat esimerkkejä aluetta kohtaavista kysymyksistä, joissa risteävät erilaiset paikalliset, alueelliset, kansalliset ja kansainväliset intressit. Näiden intressien tunnistaminen ja sovittelu määrittelevät alueen tulevaisuutta. Seuraavaksi johdattelen tämän tutkimuksen tutkimuskysymyksiin ja siihen, miksi on tärkeää tutkia arktisten kysymysten näyttäytymistä ja muodostumista mediassa.

1.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Työn tavoitteena on tutkia, millä eri tavoin arktista aluetta kehystetään mediauutisoinnissa kriittisen geopolitiikan näkökulmasta. Kriittinen geopolitiikka on maailmanpolitiikan teoreettinen tutkimussuuntaus, joka on kiinnostunut maantieteellisen tietämisen ja kuvailun tavoista. Se tutkii sitä, miten maailmasta muodostetaan representaatioita ja diskursseja, joiden perusteella ulkopolitiikan päättäjät toimivat sekä selittävät ja oikeuttavat toimintansa. (Ó Tuathail & Agnew 1992.) Diskursseilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa poliittisesti ja kulttuurisesti rakentuneita käsityksiä ja puhetapoja. Keskeisessä asemassa on kielenkäyttö, mutta myös kielenkäyttöä ympäröivät rakenteet eli ne olosuhteet ja säännöt, joiden kautta kielenkäyttö tehdään merkitykselliseksi. (Moisio 2003b, 98-100.) Palaan kriittisen geopolitiikan näkökulmaan tarkemmin tutkimuksen kolmannessa luvussa. Näkökulma ohjaa tämän tutkimuksen fokuksen arktiseen alueeseen liittyvään kansainväliseen politiikkaan ja päätöksentekoon.

Tässä tutkimuksessa keskityn tutkimaan kriittisen geopolitiikan diskurssien kehystämistä mediassa. Median representaatioilla on kansainvälisissä suhteissa merkittävä rooli. Se, miten jokin asia – esimerkiksi paikka, poliittinen ongelma, historiallinen tapahtuma – kehystetään, vaikuttaa huomattavasti siihen, millainen poliittinen toiminta nähdään mahdollisena ja oikeutettuna (Jasanoff & Wynne 1998). Vaikka mediassa esiintyvät representaatiot eivät suoraan muodosta julkista mielipidettä esimerkiksi ilmastopolitiikasta, niillä on merkittävä rooli käsitystemme, mielikuviamme ja toimintamme muokkaajina. Perustelen tätä Nick Couldryn (2012) median symbolisen vallan teorialla, joka kuvaa median merkittävää roolia yhteiskunnallisen tiedon keskuksena ja välittäjänä. Tutkimuksen analyysimenetelmänä toimivat määrällinen sisällönanalyysi ja etenkin kehysanalyysi, joka auttaa tunnistamaan ja purkamaan mediateksteissä esiintyviä kehyksiä ja kehystämisen tapoja. Näitä käsitellään luvussa 5.

Tutkimuksen tieteenfilosofinen lähtökohta on sosiaalinen konstruktionismi, eli näkemys todellisuudesta sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti rakentuneena. Arktista aluetta ei ole mediateksteissä mahdollista kuvata puhtaan objektiivisesti, vaan siihen vaikuttavat kuvailijan subjektiivinen näkökulma, representoimisessa tehdyt tietoiset ja tiedostamattomat valinnat sekä laajempi kulttuurinen ja yhteiskunnallinen konteksti.

Medialla on pitkät perinteet alueiden konstruktioinnissa. Tila (*space*) on jo lähtökohtaisesti käsitteenä sekä fyysinen ympäristö että kuviteltu sosiaalisen konstruktio (Salovaara-Moring 2004, 31).

Ranskalaisen sosiologin Pierre Bourdieun sanoin on vaikeaa väittää, että luonnollisia alueita luonnollisine rajoineen olisi olemassa. Raja tai raja-alue on aina tuotettu symbolisissa luokitteluissa, joissa poliittisella vallalla on keskeinen rooli. (Bourdieu 1992, 222.) Tilan representaatiot, kuten paikat, alueet, maisemat ja valtiot, ovat osa päivittäistä mediakulutusta. Arktista aluetta esittelevät kartat ovat tästä hyvä esimerkki. Ne esittävät tietynlaisen kuvan alueesta ja rajaavat samalla pois muita mahdollisia tulkintoja (ks. esim. kuva 1, jossa arktinen alue on esitetty hallintoalueiden mukaan). Arktisen alueen representaatiot eivät siis ole sattumanvaraisia, vaan ne palvelevat tiettyjä poliittisia lähestymistapoja ja valtasuhteita. Siksi niillä on myös seurauksensa reaali politiikkaan (Wilson-Rowe 2013, 234). Tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena on nimenomaan Arktis sosiaalisesti konstruktioituna geopolittisena alueena.

Arktisen alueen määrittely ja merkitykset, joita siihen liitetään, on dynaamista merkityskamppailua. Joistain diskursseista eli puhumisen tavoista tulee ”luonnollisempia” ja legitimiimpiä kuin toisista (Salovaara-Moring 2004, 39), koska ne nostetaan esille useammin ja hyväksytään laajemmin. Kehystämisen avulla media osallistuu tähän merkityskamppailuun. Olenkin kiinnostunut arktisen alueen mediakehysten lisäksi siitä, mitkä näistä kehyksistä nousevat hallitsevaan asemaan ja millaisia puhetapoja näin tehdään näkyväksi, ja mitkä kehykset taas jäävät mediassa marginaaliin tai kokonaan näkymättömiin.

Tutkimuksen aineistona käytän Helsingin Sanomien, The New York Timesin ja The Economistin uutisointia arktisesta alueesta vuosina 2017 ja 2018. Toukokuussa 2017 Suomi aloitti Arktisen neuvoston puheenjohtajamaana. Arktiset asiat nousivat siis tavallista enemmän esille ja Suomen piti ottaa kantaa siihen, miten se haluaa niiden suhteen asemoitua. Tämä näkyi Suomessa valtajulkisuutta edustavan Helsingin Sanomien uutisoinnissa. The New York Times ja The Economist taas ovat poikkeuksellisen tunnettuja, laajalevikkisiä kansainvälisiä lehtiä, jotka ovat suunnattu korkeasti koulutetulle yleisölle ja joita päättäjien voi olettaa erityisen paljon seuraavan.

Tätä taustaa vasten olen määritellyt tutkimuskysymykset seuraavasti:

1. Miten arktista aluetta kehystetään Helsingin Sanomien, The New York Timesin ja The Economistin artikkeleissa 2017–2018 kriittisen geopolitiikan näkökulmasta?
2. Mitkä näistä mediakehyksistä nousevat hallitsevaan asemaan?

Tutkimuksen rakenne etenee seuraavasti: Ensin käsittelen arktisen tutkimuksen taustaa ja sieltä nousevia arktisen alueen diskursseja (luku 2). Tältä pohjalta muodostan kuvan alueen nykytilanteesta ja asemoin oman tutkimukseni arktisen tutkimuksen kentällä. Kolmannessa luvussa käsittelen tämän tutkimuksen teoreettista näkökulmaa eli kriittistä geopolitiikkaa ja sen antia arktisen alueen tutkimukselle. Neljännessä luvussa siirrän fokuksen mediaan. Käsittelen median symbolista valtaa ja aiempaa mediatutkimusta, jota arktiseen alueeseen liittyen on tehty. Viidennessä luvussa esittelen tutkimuksen menetelmät eli määrällisen sisällönanalyysin ja kehysanalyysin. Käyn ensin läpi määrällisen sisällönanalyysin ja sen soveltamisen. Sitten johdattelen kehyksen käsitteeseen mediatutkimuksessa ja avaan sitä, miksi olen valinnut kehysanalyysin pääasialliseksi tutkimusmenetelmäksi ja miten käytännössä sovellan sitä aineistoon.

Kuudennessa luvussa siirrytään tutkimuksen analyysiosioon. Sovellan ensin määrällistä sisällönanalyysia luokittelemalla aiheita, joiden yhteydessä arktisesta alueesta mediassa puhuttiin tarkastelujaksona. Seitsemännessä luvussa toteutan laadullisen kehysanalyysin. Avaan sitä, millaiset kehykset aineistosta nousivat esille ja mitä ne pitävät sisällään. Kahdeksannessa luvussa tarkastelen kehyksiä erityisesti kriittisen geopolitiikan näkökulmasta. Toteutan määrällisen kehysanalyysin luokittelemalla aineiston uutiset määrällisesti edellä mainittuihin kehyksiin. Tämä auttaa hahmottamaan, mitkä kehykset nousivat hallitsevaan asemaan. Pohdin lisäksi laajemmin median ja politiikan suhdetta arktisen alueen kohdalla. Yhdeksännessä luvussa vedän tutkimuksen johtopäätöksiä yhteen ja pohdin niiden merkitystä arktisen alueen mediatutkimuksessa. Esitän lopuksi mahdollisia aiheita jatkotutkimukselle.

1.2 Katsaus aiempaan tutkimukseen

Tässä luvussa teen pääpiirteittäisen katsauksen arktisen alueen tutkimukseen Suomessa ja kansainvälisesti. Tarkoituksena on muodostaa aiemmasta tutkimuksesta yleiskuva ja sijoittaa oma tutkimukseni siihen. Pureudun tälle tutkimukselle olennaisiin geopolitiittisiin diskursseihin tarkemmin luvussa 2.2.

Arktisen alueen tutkimukselle on tyypillistä monitieteisyys, laaja-alaisuus ja tutkimuskysymysten moninaisuus. Yhteiskuntatieteissä Arktista on tutkittu erityisesti geopolitiikan, kansainvälisen politiikan ja poliittisen historian aloilla. Suomessa arktinen tutkimus keskittyy Lapin yliopiston Arktiseen keskuksen, jonka monitieteinen lähestymistapa pyrkii yhdistämään luonnontieteellisen ja yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen. Kiinnostuksen kohteena on esimerkiksi se, miten kasvava taloustoiminta vaikuttaa alueen ekologiaan, ympäristöön ja yhteiskuntaan. Keskus tutkii myös Arktisen hallinnan tapoja ja organisointia sekä aluetta koskevia päätöksiä. Arktisen alueen ainutlaatuisesta ekosysteemistä tehdään luontoselvityksiä ja ympäristövaikutusten arviointia sekä ilmastonmuutokseen liittyvää tutkimusta. Oikeustieteen alalla kiinnostuksen kohteena ovat aluetta koskevat kansainväliset sopimukset ja aluetta asuttavien vähemmistökansojen oikeuksien tutkimus. (Arktinen keskus 2017.) Hyödynnän tutkimuksessani erityisesti professori Lassi Heinisen ja Teemu Palosaaren pitkäjänteistä tutkimustyötä arktisen alueen tilanteesta ja muutosvoimista.

Kansainvälinen kiinnostus Arktista kohtaan heräsi toden teolla vuonna 2007, kun venäläinen tutkimusretkikunta teki onnistuneen sukelluksen Pohjoisnavan alaiseen merenpohjaan. Tapaus nousi näytävästi mediaotsikoihin. Venäläisten merenpohjaan kiinnittämä lippu provosoi muiden muassa Kanadan ja Tanskan hallitukset tuomitsemaan teon aggressiivisena ja puolustamaan omaa oikeuttaan Arktikseen, vaikka myöhemmässä tutkimuksessa retki onkin tulkittu nimenomaan tutkimustarkoituksessa tehdyksi. (Heininen 2010, 5.) Joka tapauksessa tapaus nosti arktisen alueen selkeästi kansainvälisen politiikan agendalle. Pohjoisen jäämeren rannikkovaltiot pitivät ensimmäisen ministerikokouksen aiheesta toukokuussa 2008 ja herättelivät kysymyksiä siitä, kuka omistaa arktisen alueen, Jäämeren alaisen mannerjalustan ja Pohjoisnavan (ks. Byers 2009). Erityisesti mediassa venäläisen tutkimusretkikunnan sukelluksen on

tulkittu aloittaneen myös taistelun alueen luonnonvaroista (Heininen 2010, 5). Mediaa on suorastaan syytetty pelon lietsomisesta alueeseen liittyen (esim. Nicol & Heininen 2013, 80). Mahdollisista alueen kehityskuluista ovat korostuneet toisaalta turvallisuusintressit ja resurssikilpailu (ns. ”Arktinen sota” ja ”*Cold Rush*”) ja toisaalta kansainvälinen yhteistyö, kansainväliset sopimukset ja kaikille valtioille yhteiset intressit, kuten ympäristönsuojelu (esim. Heininen 2014b, Heininen & Palosaari 2010 ja Dittmer ym. 2011). Käsittelen näitä diskursseja tarkemmin luvussa 2.1. Oma kiinnostukseni kohdistuu siihen, miten eri diskurssit heijastuvat aluetta koskevaan uutisointiin.

Viestintä- tai mediatutkimusta arktiseen alueeseen liittyen on tehty vähänlaisesti, mutta täysin vieras alue se ei viestinnän alalle ole. Arktisen alueen diskursseista ja uutisoinnin kehyksistä on tehty muutamia media-analyyseja arktisissa valtioissa, mutta omien tietojeni mukaan ei aiemmin Suomessa. Tätä tutkimusaukkoa pyrin työssäni täyttämään. Peilaan saamiani tuloksia muihin aiheesta tehtyihin media-analyysihin Kanadasta, Venäjältä ja Yhdysvalloista sekä kansainvälisiin vertailuihin. Tämän tutkimuksen ote, eli kriittisen geopolitiikan näkökulman yhdistäminen mediakehysten analyysiin on harvinainen lähestymistapa, joka tuo uuden avauksen kriittisen geopolitiikan teoriaan. Se hyödyntää poikkitieteellisesti sekä maailmanpolitiikan että viestinnän tutkimusta.

Arktinen alue on kiinnostanut myös muita pro gradu -tutkielman tekijöitä. Arktista politiikkaa on tutkittu mm. pohjoismaisen yhteistyön näkökulmasta (Hämäläinen 2013). Lisäksi Suomen arktisuutta on tutkittu geopolitiittisena konstruktiona tarkastelemalla, miten Suomen arktisuutta on tuotettu 2010-luvun taitteessa ja mitä Suomelle merkitsee olla arktinen valtio (Repo 2015). Nämä tutkielmat tunnistavat kasvaneen kiinnostuksen arktista aluetta kohtaan, jolle omakin tutkimukseni pohjautuu. Tämä tutkimus kuitenkin poikkeaa edellä mainituista siinä, että fokus on mediassa. Käsittelen lehtiartikkeleita, kun taas aiemmissa tutkimuksissa aineistona ovat olleet viralliset asiakirjat (ensiksi mainitussa Pohjoismaiden neuvoston istuntojen pöytäkirjat, jälkimmäisessä eduskunnan pöytäkirjat sekä merkittävien poliittisten toimijoiden puheet). Täytän siis tältäkin osin tutkimusaukkoa siinä, että tuon myös median tarkastelun piiriin. Esimerkiksi Repo (2013, 80) toteaa, että Suomen arktisuutta tuotetaan myös mediassa, ja tutkimusta olisi tärkeää laajentaa virallisista asiakirjoista muillekin tasoille. Itse näen median eri

yhteiskunnan tasoja ja yleisöjä erityisen laajasti tavoittavana vallankäyttäjänä, joten se tuo merkittävän lisän arktisten kysymysten tutkimukseen.

2 Arktisen tutkimuksen tausta

Käsittelen tässä luvussa lyhyesti arktisen alueen historiaa, joka auttaa ymmärtämään myös nykytilannetta alueella. Kansainvälinen politiikka on vaikuttanut merkittävästi siihen, mitkä valtiot valikoituivat arktisiksi toimijoiksi ja mitä ne alueesta tavoittelevat. Käsittelen myös diskursseja, jotka ovat hallinneet arktista keskustelua ennen ja jotka luonnehtivat sitä nykyään. Niitä vasten hahmottuu, mistä näkökulmasta oma tutkimukseni lähestyy arktisesta alueesta käytävää keskustelua.

2.1 Syrjäalueesta kansainvälisen politiikan agendalle

Vielä kylmän sodan aikaan arktinen käsitettiin lähinnä kaukaisena ja asuttamattomana marginaalialueena, joka kiinnosti enimmäkseen tieteellisen tutkimuksen nimissä. Miten arktinen siirtyi periferiasta kansainvälisen politiikan agendalle? Toisen maailmansodan ja idän ja lännen kiristyneiden suhteiden mukana kuvaan oli tullut myös strateginen sotilaallinen ulottuvuus. Arktinen nähtiin merkittävänä siksi, että sen kautta kulki lyhyin reitti Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä. Tässä kontekstissa monet valtiot alettiin nähdä olennaisina toimijoina arktisella alueella. Ensinnäkin Jäämerta reunustavilla valtioilla (Yhdysvallat, Kanada, Neuvostoliitto, Norja ja Grönlannin kautta Tanska) ajateltiin olevan intressejä alueeseen. Kehittääkseen puolustustaan Neuvostoliitto vastaan Yhdysvallat halusi arktiseen puolustukseen mukaan myös Islannin sekä Ruotsin ja Suomen, jotka sijaitsivat NATO-maiden ja Neuvostoliiton välissä. Nämä kahdeksan valtiota, joista niin kutsutut arktiset valtiot myöhemmin muodostuivat, pääsivät siis osallisiksi arktisista suhteista pohjimmiltaan geopolittisin perustein. Kylmän sodan kontekstissa taustalla vaikutti tavoite normalisoida idän ja lännen suhteet. Tänä päivänä samat valtiot johtavat perustavanlaatuisesti erilaisia, ei-sotilaallisia arktisia asioita. (Keskitalo 2007, 193–194.)

Ulkopoliittiset tavoitteet olivat taustalla myös arktista ympäristöä koskevan yhteistyön aloittamisessa. 1980-luvun puolessavälissä syntyi niin kutsuttu Arktinen buumi, jolloin Arktis alettiin toden teolla nähdä omanlaisenaan alueena. Arktisella alueella haluttiin vähitellen ulos kylmän sodan jännitteistä. Luonnonvarakiistat ja asevarustelu olivat edelleen läsnä, mutta eivät niin vahvasti kuin aiemmin. (Heininen & Palosaari 2010, 37–40.) Neuvostoliiton presidentti Gorbatsšov in puhe vuonna 1987 Muurmanskissa

antoi ensimmäisen sysäyksen nykyiselle valtioiden väliselle yhteistyölle. Kylmä sota oli jättänyt jälkeensä alueelle runsaasti radioaktiivista jätettä ja muita myrkyllisiä teollisia ja sotilaallisia yhdisteitä. Samaan aikaan ilmastonmuutos oli sysännyt ympäristöasioita kansainvälisen politiikan agendalle ja alkuperäiskansat joutuivat pohtimaan, mitä muutokset tarkoittavat perinteisten elinkeinojen ja kulttuurien kannalta. Ympäristönsuojelusta, erityisesti ydinturvallisuudesta, tulikin kansainvälistä yhteistyötä ajava voima. (Heininen 1999.) Suomi oli aloitteellinen prosessissa, joka johti ensimmäiseen arktisten maiden ministerikokoukseen 1991 ja arktisen ympäristönsuojelustrategian (*Arctic Environmental Protection Strategy AEPS*) syntymiseen. Kriitikoiden mukaan Suomen ensisijaisena tavoitteena ei kuitenkaan ollut ympäristönsuojelu, vaan Suomi haluttiin sen avulla tuoda ulkopoliittisesti lähemmäksi länttä kylmän sodan jälkimainingeissa. Aloite ei siksi perustunut syvälliseen analyysiin itse arktisesta alueesta ja sen tarpeista, eikä AEPS lopulta keskittynyt strategiassaan ympäristöongelmiin ja saasteiden vähentämiseen läheskään niin paljon kuin sitä suunnitellessa oli painotettu. Suomen kiinnostus arktiseen alueeseen väheni, kun Suomesta tuli Euroopan Unionin jäsen 1995 ja huomio siirtyi enemmän Itämeren ympäristöön ja suhteisiin Venäjän kanssa. (Keskitalo 2007, 197.) Näiden kehityskulkujen pohjalta perustettiin kuitenkin Arktinen neuvosto vuonna 1996.

Arktisesta neuvostosta on tullut alueen pääasiallinen yhteistyöfoorumi. Se perustettiin kansainväliseksi organisaatioksi etupäässä alueen ympäristökysymysten käsittelyyn. Perustajajäseniin kuuluvat kahdeksan arktista valtiota. Kansainvälisesti on ainutlaatuista, että neuvosto on ottanut myös alkuperäiskansojen edustajat pysyviksi jäseniksi (Palosaari 2011, 16). Neuvosto toimii ns. pehmeän lain periaatteella, eikä tee kansainvälisoikeudellisesti sitovia päätöksiä. Nykyinen mandaatti ei myöskään mahdollista keskustelua esimerkiksi turvallisuuspolitiikasta, mikä on nähty rajoitteena kansainvälisen yhteistyön toteuttamiselle (Nicol & Heininen 2013).

Ensisijaisena arktista aluetta hallinnoivana kansainvälisenä sopimuksena voi pitää Yhdistyneiden kansakuntien merioikeusyleissopimusta (UNCLOS 1982). Se antaa Pohjoisen jäämeren rannikkovaltioille yksinoikeuden tutkia ja hyödyntää merenpohjan luonnonvaroja 20 meripeninkulman leveydelle rantaviivasta ulottuvalla talousvyöhykkeellä tai laajentaa aluetta 350 meripeninkulmaan, jos rantavaltio pystyy tieteellisesti osoittamaan alueen olevan jatke mannerjalustalle. Kiinnostus alueen

luonnonvaroihin ei kuitenkaan rajoitu viiteen rannikkovaltioon. Kuten todettua, kylmän sodan jälkimainingeissa ”arktiseksi valtioiksi” määriteltiin myös muut Pohjoismaat, jotka sijaitsevat osittain alueella, vaikka niillä ei ole rantaviivaa Pohjoiseen jäämereen – Suomi mukaan lukien. Viime vuosien kasvanut kiinnostus Arktista kohtaan on johtanut siihen, että arktiset valtiot ovat kiirehtineet korostamaan arktista identiteettiään ja muodostamaan omia arktisia strategioitaan. Arktiksella avautuvat kauppa- ja kulkureitit kiinnostavat maailmanlaajuisesti, esimerkiksi Aasian maissa. Aktiivisia arktisia toimijoita ovat valtioiden lisäksi ympäristöjärjestöt, monikansalliset yritykset ja alkuperäiskansat, jotka ovat vaatineet ääntään kuuluviin alueella (Dittmer ym. 2011, 210). Myös esimerkiksi Euroopan unioni on viime vuosina määritellyt omaa lähestymistapaansa alueeseen.

Carina Keskitalo (2007) käsittelee laajassa artikkelissaan *International Region-Building: Development of the Arctic as an International Region* sitä, miten Arktiksesta on tullut kansainvälisen yhteistyön alue. Hän osoittaa, miten arktinen ei ole luonnollinen tai itsestään selvä alue, vaan tiettyjen toimijoiden ja intressien muokkaama. Arktista luonnehtii käsite alueenrakentaminen (*region-building*), joka korostaa alueiden konstruointia luonnetta ja tiedon roolia tässä rakentamisessa. Se kuvaa myös tapoja, joissa ihmisten ja tiettyjen maantieteellisten alueiden ajatellaan muodostavan yksiköjä, joita määrittelevät omanlaisensa, usein historiallisesti muotoutuneet piirteet. Alueen muodostamiseksi vaaditaan aina poliittisia toimia ja kuviteltuja yhteisöjä (Anderson 1996). Diskurssi on tärkeä väline alueiden muodostamisessa, sillä ne rakennetaan ennen kaikkea kielenkäytön kautta. Keskitalo osoittaa, miten lähes loputtomasta määrästä pohjoisen asukkaiden kohtaamia ongelmia juuri tietyt kysymykset valitaan muodostamaan Arktiksen ”ytimen”, kun taas toiset niistä ohitetaan epärelevantteina. (Keskitalo 2007, 188–189.) Alueiden rakentamiseen ja rajaamiseen sisäänrakennettu ideologisuus on myös tämän tutkimuksen kantavia ajatuksia. Arktiksen kehystäminen tietyllä tavalla korostaa tiettyjä puolia asioista ja jättää toiset ulkopuolelle.

Yhteenvetona voidaan todeta, että arktinen alue on viime vuosikymmeninä politisoitunut. Siitä on tullut poliittinen areena eri toimijoille ja niiden kilpaileville intresseille. (Heininen 2014b, 254.) 1990-luvulta asti arktiselle alueelle on ollut tyypillistä toimijoiden suuri määrä ja niiden erilaisuus. Kysymykseksi jääkin, kuka

määrittelee Arktiksen kansainvälispoliittisen agendan. (Heininen & Palosaari 2010.) Seuraavaksi käsittelen kahta kilpailevaa diskurssia, jotka ovat selkeimmin määritelleet arktista geopolitiikkaa 2000-luvun alussa.

2.2 Aiemmat diskurssit: yhteistyötä vai resurssikilpailua?

Aiemmasta tutkimuksesta nousee selkeästi esille kaksi puhetapaa, jotka ovat osoittaneet suuntaviivat Arktiksesta käytävälle keskustelulle. Geopoliittinen dilemma on yksinkertaistettuna tiivistetty siihen, luonnehtiiko alueen tulevaisuutta kasvava kansainvälinen yhteistyö ja alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeus vai konfliktien ajama kilpailu arktisista resursseista ja kauppareiteistä (Dittmer ym. 2011, 206). Molemmat lähestymistavat ovat toisiinsa kietoutuneita ja perustuvat ajatukselle, että arktinen alue on keskellä ympäristön muutosta, mikä väistämättä johtaa uudenlaiseen geopolitiittiseen todellisuuteen (Dittmer ym. 2011, 206). Kaksi kilpailevaa päädiskurssia tulkitsevat kuitenkin muutoksen merkityksen eri tavoin.

Ensimmäinen diskurssi heijastaa alueen vakautta ja korostaa kansainvälisen yhteistyön merkitystä, jotta rauhanomainen kehitys jatkuisi myös tulevaisuudessa. Kutsunkin sitä tässä kansainvälisen yhteistyön diskurssiksi. Se painottaa kansainvälisen oikeuden ja sopimusten toimivuutta (Heininen & Palosaari 2010, 35) sekä alueenrakentamisen jatkuvuutta (Heininen 2010, 6). Diskurssi tunnistaa arktisen alueen nopearytmisen ja moniulotteisen muutoksen, mutta ei tulkitse sen merkitsevän kilpailua tai konflikteja. Kansainvälisen yhteistyön diskurssi nousi esille kylmän sodan jälkeen, jolloin perustettiin useita kansainvälisiä instituutioita arktisen alueen hallintaan – niistä merkittävimpänä Arktinen neuvosto. Taustalla vaikutti myös ympäristöherääminen ja arktisen ekosysteemin haavoittuvaisuuden tunnistaminen. Arktinen neuvosto, akateeminen yhteisö, alkuperäiskansat ja ympäristöjärjestöt saivat mahdollisuuden osallistua arktiseen yhteistyöhön. Ylipäättään alueen vakaus parani eikä aseellisia konflikteja ole kylmän sodan jälkeen syntynyt. Monet Arktiksen kohtaamat haasteet, kuten ilmastonmuutoksen vaikutukset ja ympäristöongelmat, ylittävät valtioiden rajat ja vaativat monikansallisia ratkaisuja sekä sitoutumista yhteisiin sääntöihin. Tätä diskurssia korostavat usein arktiset valtiot itse, koska alueen rauhanomainen rakentaminen ja kehitys on niiden etujen mukaista. (Heininen 2010, 6, Heininen 2014b, 243–244, Heininen & Palosaari 2010, 43.)

Kansainvälisen yhteistyön diskurssi nojaa liberalismien perinteeseen kansainvälisessä politiikassa. Se näkee liberalismille tyypillisen idealistisesti Arktisen avautumisesta ja globalisaatiossa ylipäättään mahdollisuuksia demokratian, markkinoiden ja vapauden laajentamiseen. Arktinen liberalismi pyrkii perustamaan demokraattisia instituutioita hallitsemaan näitä muutoksia ja edistämään universaaleja arvoja, kuten poliittista ja taloudellista vapautta sekä rauhanomaista kehitystä. Toki tämäkin diskurssi myöntää muutoksiin liittyvät haasteet. (Dittmer ym. 2011, 206.)

Toinen diskurssi myötäilee vastaavasti (uus)realismin teorian suuntaviivoja. Uusrealismi näkee arktiset valtiot toistensa kilpailijoina. Ne pyrkivät vaatimaan itselleen suvereniteettia avautuvien ja geopolittisesti määrittelemättömien alueisiin. Sen mukaan Arktiksella vallitsee kilpailu luonnonvaroista ja potentiaalisia alueellisia konflikteja, jotka syntyvät tästä kilpailusta ja kansallisvaltioiden pyrkimyksistä suvereniteettiin alueella. Ilmastonmuutos ja ei-arktisten valtioiden, kuten Kiinan, kasvanut kiinnostus aluetta kohtaan sekä kansalliset turvallisuus- ja talousintressit lisäävät jännitteitä ja konfliktien mahdollisuutta. Konflikteihin on nähty liittyvän myös sotilaallinen ulottuvuus. (Heininen 2014b, 243, Heininen & Palosaari 2010, 42–43, Heininen 2010, 6 ja Dittmer ym. 2011, 206.) Kutsun tätä resurssikilpailun diskurssiksi. Tämä diskurssi oli voimissaan erityisesti kylmän sodan aikaan, jolloin arktinen nähtiin resurssialueena tai toisaalta sotilaallisena testialueena (Borgerson 2008). Se korostaa valtioiden turvallisuusintressejä ja paluuta valtiojohtoiseen toimintatapaan.

Kansainvälisen yhteistyön ja resurssikilpailun lisäksi Heininen (2014b, 243–244) tunnistaa kaksi muuta vähemmän vakiintunutta diskurssia, jotka ovat vahvasti yhteyksissä globalisaatioon. Ensimmäinen korostaa uusia ja merkittäviä muutoksia alueella, joten sitä voi kutsua ”toisen Arktisen buumin” diskurssiksi. Nopeasti etenevä ilmastonmuutos, luonnonvarojen kasvava käyttö, uudet vaihtoehdot energiaturvallisuuteen ja jään väistyessä avautuvat laivareitit nousevat esille tämän diskurssin yhteydessä. Siihen liittyy myös arktisten valtioiden herääminen muodostamaan omia kansallisia strategioitaan alueen suhteen.

Toinen vähemmälle huomiolle jäänyt diskurssi on osittain seurausta näistä muutoksista ja toisaalta siitä, että kansainvälinen, jopa globaali huomio arktista aluetta kohtaan on kasvamassa. Tämän myötä Arktisen geo-strateginen merkitys on myös entistä

suurempi (Heininen 2012). Resurssikilpailudiskurssin tavoin tämä näkemys varoittaa myös turvallisuushista tämän huomion ja entistä avoimemman Arktiksen eli ”pohjoisen Välimeren” myötä (Heininen 2014b, 244). Näissä vaihtoehtoisissa diskursseissa käsitellään paljolti samoja teemoja kuin kahdessa aiemmin käsittelemässäni päädiskurssissa, minkä vuoksi keskitän huomioni päädiskursseihin. Vaihtoehtoiset puhuvat kuitenkin muistuttavat, ettei aiempaa keskustelua tulisi liiaksi yksinkertaistaa kahteen vastakkaiseen leiriin.

Dittmerin ym. (2011) mukaan joissakin maantieteellisissä konteksteissa, esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa, liberalismiin ja kansainvälisen yhteistyön diskurssi on noussut hallitsevaan asemaan. Sen mukaan uusrealistiset uhkakuvat ovat paitsi valheellisia myös potentiaalisesti vaarallisia. Ne saavat arktiset valtiot tulkitsemaan alueella tapahtuvia muutoksia kansallisten intressien kehyksen kautta ja pahimmillaan lietsovat kilpailua ja aggressiota. Arktista voi ajatella testialueena paitsi ilmastonmuutoksen vaikutuksista, myös tulevaisuuden kansainvälisistä suhteista, joita luonnehtii luonnonvarojen niukkuus. (Mt. 206–208.) Siirtymää kylmän sodan vastakkainasettelusta sen jälkeiseen kansainvälisen yhteistyön aikaan 1990-luvulla voi joka tapauksessa pitää merkittävänä geopolitiittisena muutoksena Arktiksella. Muutos on merkinnyt myös siirtymää kohti ihmisläheisempiä geopolitiittisia huolenaiheita ja lähestymistapoja. Vaikka tämä kehitys on perustellusti näkyvässä, turvallisuuden ja valtiosuvereniteetin diskurssien ja käytäntöjen pysyvyyttä ei pidä kuitenkaan aliarvioida. (Heininen & Palosaari 2010, Heininen 2010.) Käsittelen seuraavaksi nykyhetken tilannetta Arktisella alueella, joka muodostaa myös pohjan omalle analyysilleni sekä sen kysymyksenasetteluille.

2.3 Pohjoisen moniulotteinen muutos

Heinisen (2010) tavoin lähdän siitä, että Arktiksella ei ole tällä hetkellä eikä todennäköisesti lähitulevaisuudessakaan hallitsematonta luonnonvarakilpailua eikä konfliktia. Uhkakuvista huolimatta aseellisista konflikteista ei ole todellisia merkkejä eikä ”Arktinen sota” vaikuta realistiselta. Heininen (2010, 15) ehdottaa, että Arktinen alue voisi jopa toimia kansainvälisen yhteistyön mallialueena, jossa kehitettyjä käytäntöjä voitaisiin käyttää esimerkkinä rohkaisemaan muita maailmankolkkia pyrkimään samaan. Käynnissä on silti kiistämättä merkittävä ympäristöllinen, geopolitiittinen ja -taloudellinen muutos, jonka merkitys ei ole vielä vakiintunut ja johon

liittyy myös riskejä. Samaan aikaan, kun alue on maailman vakaimpia ja rauhanomaisimpia, sen strateginen merkitys on kasvussa. Tämä heijastuu paineena sotilaallisen läsnäolon lisäämiselle ja merialueiden valvonnalle. Rauhanomaisen kehityksen jatkuvuuteen ei saa tuudittautua, vaan se vaatii aktiivista kansainvälistä yhteistyötä. Kylmän sodan jälkeisessä tilanteessa globalisaatio ja ilmastonmuutos kasvattavat edelleen alueen globaalia merkitystä. Arktinen alue ei ole enää periferiaa, vaan maailmanpolitiikan yleinen kehitys ja haasteet vaikuttavat alueeseen kaukaakin.

Samaa mieltä Heinisen kanssa on Teemu Palosaari (2011), joka osoittaa merkkejä rauhanomaisen kehityksen jatkuvuudesta Arktiksella. Palosaaren mukaan sekä valtiosuvereniteetin että kansainvälisen yhteistyön diskurssit tukevat johtopäätöstä rauhan jatkumisen todennäköisyydestä. Vaikka jää sulaa, rauha säilyy. Hän huomauttaa, että konfliktia ennustavat uhkakuvat ovat paitsi epärealistisia, ne myös vievät huomiota muilta, relevanteimmilta ongelmilta. Palosaaren mukaan meidän pitäisi olla enemmän huolissaan ympäristöturvallisuudesta ja arktisesta paradoksista (esim. polttamalla öljyä saamme lisää öljyä) kuin sotilaallisesta varustautumisesta. Perinteisen valtiokeskeisen ”kovaa” turvallisuutta ajavan näkemyksen tulee antaa tilaa muille, kokonaisvaltaisimmille turvallisuuskysymyksille.

Näitä kehityskulkuja mukaillen professori Elena Wilson-Rowe (2013, 241) esittää, että todellinen jännite ei ole enää konflikti/yhteistyö -dikotomiassa, vaan pikemminkin politiikan tekemisen kansallisen ja kansainvälisten tasojen välillä. Esimerkiksi päätös porata öljyä Arktisella voidaan tehdä kansallisella tasolla, mutta siihen liittyvistä haasteista selviäminen (lisääntynyt liikenne, öljyvuodot) herättää kansainvälistä huolta ja seurauksia. Wilson-Rowen mukaan olisikin hedelmällisempää tutkia sitä, mitkä ongelmat ja mahdollisuudet arktiset valtiot määrittelevät kansainvälisen yhteistyölle sopiviksi kohteiksi, ja mitkä kehystetään puhtaasti valtioiden sisäisiksi asioiksi. Tämä jännite kansallisten ja kansainvälisten intressien välillä viitoittaa myös omaa analyysiani. Lähtökohtana on usko rauhanomaiseen kehityksen Arktiksella. Pohdin analyysissä sitä, miten kehityksissä näkyvät Suomen kansalliset intressit ja toisaalta kansainvälistä huomiota vaativat kysymykset ja ongelmat. Vaikka sotilaalliset turvallisuusuhat eivät vaikuta realistisilta, kilpailu alueen resursseista ja toisaalta kansainvälisen yhteistyön ja ympäristönsuojelun korostaminen ovat edelleen relevantteja lähtökohtia. Täytyy muistaa, että resurssit eivät tarkoita pelkästään öljyä,

vaan esimerkiksi avautuvien liikenneyhteyksien ja turismin tuomia taloudellisia hyötyjä. Toisaalta (keinotekoisiiin) vastakkainasetteluihin ei pidä liikaa juuttua. Vaikka nämä taloudellisen hyödyntämisen ja ympäristönsuojelun intressit ovat lähtökohtaisesti ristiriidassa keskenään, arktista aluetta täytyy käsitellä myös kokonaisuutena, jossa on läsnä samanaikaisesti useita toisiinsa kietoutuvia diskursseja. Tämä tutkimus käsittelee sitä, miten näitä diskursseja ja diskursiivista kamppailua kehystetään mediassa.

Käsittelen arktisten diskurssien muodostumista ja seurauksia tarkemmin luvussa 3.2. Hyödynnän siinä kriittisen geopolitiikan teoriaa, joka muodostaa kiinnostavan näkökulman arktisen alueen tarkasteluun. Sen jälkeen johdattelen tämän tutkimuksen kontekstiin eli mediaan.

3 Kriittisen geopolitiikan näkökulma

Kriittinen geopolitiikka tutkii sitä, “miten maailma on poliittisessa toiminnassa kuvattu, kartoitettu ja hallittu” (Moisio 2003a, 27). Kriittistä geopolitiikkaa on helpointa ymmärtää klassisen geopolitiittisen ajattelun taustaa vasten. Geopolitiikka on 1800–1900-lukujen taitteessa kehittynyt maailmanpolitiikan tutkimusala, joka painottaa erityisesti valtioiden välistä kilpailua ja vallan maantieteellisiä ulottuvuuksia. Poliittisen realismin perinnettä mukaillen klassinen geopolitiikka näkee valtiot suvereenina toimijoina, jotka kilpailevat keskenään vallasta ja maantieteellisesti epätasaisesti jakautuneista resursseista (Heininen 1999, 36–44). Maantiede tarjoaa kamppailulle reunaehdot, jotka määrittelevät sen kannustimia, kulkua ja lopputuloksia. Kansainvälinen järjestelmä on pohjimmiltaan anarkistinen tila, jossa vakaus saavutetaan parhaiten suurvaltojen välisen voimatasapainon kautta. (Wallenius 2017.)

Geopoliittinen ajattelu ei kuitenkaan ole yhtenäistä, vaan maantieteen ja valtioiden välisen kilpailun roolia korostetaan erilaisilla painotuksilla. Lievimässä variaatiossa ajatellaan, että maantieteellä on väliä valtioiden välisten suhteiden ymmärtämisessä. Toinen variaatio ei painota pelkästään maantiedettä, vaan myös valtioiden alituista kamppailua resursseista. Radikaalein ja harvinaisin versio näkee maantieteen valtioille suorastaan kohtalonkysymyksenä. Epäsuosiollista maantieteellistä sijaintia pidetään syyllisenä valtioiden epävakaisiin olosuhteisiin. Geopolitiikasta ensimmäisten joukossa kirjoittaneiden professoreiden mukaan valtiot tarvitsevat tietyn määrän elintilaa selvitäkseen ja menestyäkseen, mitä käytettiin myös kyseenalaisesti perusteluna esimerkiksi imperialistisille projekteille ja sodankäynnille. (Wallenius 2017.)

Geopoliittinen ajattelu kehittyikin aikana, jota määritti eurooppalaisten suurvaltojen koveneva kilpailu siirtomaista ja syventyvä vastakkainasettelu Euroopassa. Myöhemmin klassista geopolitiittista ajattelua on kritisoitu voimakkaasti sen militaarisista, imperialistisista ja jopa rasistisista pohjavireistä. (Dodds, Kuus & Sharp 2013, 1–6; Wallenius 2017.) Tässä tutkimuksessa ei ole tarkoituksenmukaista mennä tämän syvemmälle geopolitiittisen ajattelun pitkään ja laajaan historiaan, mutta on tärkeää ymmärtää, millaisia ajatuskuluja kriittinen geopolitiikka syntyi haastamaan.

Kriittinen geopolitiikka kehittyi 1980-luvun alussa. Se on poststrukturalismista ammentava näkökulma, joka kritisoi voimakkaasti klassisen geopolitiikan oletuksia. Kriittinen geopolitiikka näkee maantieteellisen tilan poliittisesti ja kulttuurisesti rakentuneena pikemminkin kuin jonain luonnollisena ja annettuna. Kriittisellä geopolitiikalla ei ole yhtä teoreettista pohjaa tai valmiiksi määriteltyjä metodeja, vaan sillä viitataan varsin monenkirjaviin tapoihin, jotka kritisoivat konventionaalisia analyyseja kansainvälisistä suhteista tai tarjoavat niille vaihtoehtoja. Kriittisen geopolitiikan fokus ei ole missään tietyissä alueissa, rajoissa tai toimijoissa, vaan pikemminkin niissä prosesseissa, joiden avulla näitä kategorioita tuotetaan. (Dodds, Kuus & Sharp 2013, 6–7.)

Siinä missä klassisen geopolitiikan lähestymistapaa leimaa taloudellinen ja historiallinen painotus, kriittisen geopolitiikan näkökulma on pikemminkin tietopillinen. Se kohdistaa huomionsa maantieteellisen tietämisen tapoihin. Olennaista on, miten alueiden tuottamista ja kuvailua käytetään politiikan välineinä tiettyjen päämäärien ajamiseksi. Kriittisen geopolitiikan tutkijoiden mukaan klassinen geopolitiikka ei siis pelkästään analysoinut maailmaa, vaan myös loi sitä. (Moisio 2003a, 27–28.) Tiivistän seuraavaksi näkökulman amerikkalaisia pioneereja Gerard Ó Tuathailia ja John Agnewia (1992, 1998 ja 2006) mukaillen kriittisen geopolitiikan keskeiset ajatukset, jotka pyrkivät perinteistä lähestymistapaa hienosyisempään ja rikkaampaan maailmanpolitiikan analyysiin. Tarkastelen lopuksi kriittisen geopolitiikan antia arktisen alueen analyysille tässä tutkimuksessa.

3.1 Geopolitiikka diskurssina

Kriittinen geopolitiikka näkee geopolitiikan nimenomaan diskurssina eli tietynlaisena, kulttuurisesti ja poliittisesti rakentuneena käsityksenä maailmanpolitiikasta. Ó Tuathailin ja Agnewin (1992, 192–193) mukaan diskurssit voidaan määritellä sosiokulttuurisiksi resursseiksi, joita ihmiset käyttävät tehdessään maailmaa ja toimintaansa merkityksellisiksi. Toisin sanoen diskurssi on sosiokulttuurisesti rakentunut ajatusten, konseptien, kategorioiden kokoelma, joiden kautta ilmiölle määritellään merkitys. Diskurssi ei tässä tutkimuksessa tarkoita ainoastaan puhetta tai tekstiä, vaan laajemmin rakennetta eli niitä vallitsevia olosuhteita ja sääntöjä, joiden kautta kielenkäyttö tehdään merkitykselliseksi. Tämä määritelmä korostaa diskurssin

vallankäyttöön liittyvää ulottuvuutta. (Moisio 2003b, 98–100.) Diskurssit kehystävät tiettyjä ongelmia ja painottavat joitain näkökantoja enemmän kuin toisia (Hajer 1993, 45–46). Tässä prosessissa kieli, kuvat ja tarinat (narratiivit) ovat avainasemassa. Geopolitiikan diskurssi pyrkii tekemään maailmanpolitiikasta merkityksellistä:

”Jotkut argumentoivat, että geopolitiikassa on kyse ennen kaikkea käytännöstä eikä diskurssista; siinä on kyse toimista muita valtioita vastaan, valloituksista, taisteluista ja sotilaallisesta voimankäytöstä. Nämä käytännöt ovat epäilemättä geopolitiittisia, mutta nimenomaan diskurssin kautta laivaston kokoamisesta tai vieraan maan valloittamisesta tehdään mielekästä ja oikeutettua. Johtajat toimivat diskurssin kautta, mobilisoimalla tiettyjä yksinkertaisia maantieteellisiä näkemyksiä, joilla ulkomaanpolitiikan toimet selitetään. Maantieteeseen perustuvan järjeilyn kautta sodista tehdään merkityksellisiä.” (Ó Tuathail & Agnew 1992, 78, suomennos oma.)

Geopolitiikka on siis itsessään diskursiivinen käytäntö, jolla valtiojohdon intellektuellit (*intellectuals of statecraft*) tilallistavat kansainvälistä politiikkaa ja esittävät sen tiettyjen rajattujen alueiden ja kansojen kautta. Näiden diskurssien perusteella ulkopolitiikan päättäjät toimivat sekä selittävät ja oikeuttavat toimintansa. (Ó Tuathail & Agnew 1992, 190.) Kriittinen geopolitiikka osoittaa, miten tietyillä lopputuloksilla valtioiden välisissä suhteissa on juurensa valikoiduissa tavoissa tilallistaa maailmanpolitiikkaa. Se pyrkii tutkimaan näiden representaatioiden ja käytäntöjä muodostumista sekä niiden seurauksia. Olennaista on kysyä, mitä tietty ajatus alueesta tekee ja kenen intressejä se palvelee. (Ó Tuathail & Dalby 1998.)

Kriittinen geopolitiikka valottaa klassisen politiikan empiirisiä ja normatiivisia ongelmia: Monet klassisen geopolitiikan lähtökohtana toimivat oletukset ovat nimenomaan oletuksia, jotka ovat käytännössä heikosti testattavalla ja todistettavalla pohjalla. Klassinen geopolitiikka näkee kansainvälisen järjestelmän valtioiden kamppailuna oman etunsa puolesta, mutta kriittisesti tarkasteltuna tämä on hyvin yksinkertaistettu näkemys. Valtioiden historia pitää sisällään paitsi kilpailua, myös yhteistyötä ja ystävyyttä. Tämä osoittaa, että klassinen geopolitiikka itsessään rakentuu tiettyjen uskomusten varaan eli on ”diskurssi, joka ei myönnä olevansa diskurssi, vaan ’totta’” (Ó Tuathail 2006, 6). Perinteisen näkemyksen mukaan maailmanpolitiikka on oma todellisuutensa ”tuolla jossain”, jota geopolitiikot voivat tarkastella ikään kuin he

eivät itsekään olisi osa sitä. Kriittisen geopolitiikan mukaan maailmaa on mahdotonta tutkia irrallaan sitä kuvailevista representaation käytännöistä ja kulttuurista, jossa representaatioista muodostetaan merkityksiä. Tapa, jolla kuvailemme maailmaa, vaikuttaa siihen, miten tuon maailman näemme ja miten päätämme toimia. Geopolitiikan diskurssi onkin paitsi houkutteleva myös riskialtis työkalu, koska se käsittelee kansainvälisten suhteiden vallan, vaaran ja identiteetin kysymyksiä, usein pyrkimällä selittämään paljon yksinkertaisessa muodossa. Se tarjoaa kehyksen, jolla paikallisia tapahtumia voidaan liittää laajempaan globaaliin kuvaan, esimerkiksi pommi-iskut eri puolella maailmaa ”globaaliin islamilaisen terrorismiin”. Kriittinen geopolitiikka ohjaa huomion siihen, millaisia lokeroita, metaforia ja visuaalisia kuvia tässä prosessissa käytetään. Diskurssit eivät koskaan neutraaleja tai viattomia, vaan poliittisia. Usein geopolitiikan kehykset muodostuvat yksinkertaisten vastakkainasettelujen välille, esimerkiksi ”meidän” ja ”muiden”, ”sivistyneen” ja ”fanaattisen” tai ”vapauden” ja ”tyrannian” välille. Kokonaisia maantieteellisiä alueita leimataan näin vastakkaisiksi vyöhykkeiksi. Tiivistettynä maantiedettä ei siis voi irrottaa ideologian ja politiikan tematiikasta. (Ó Tuathail 2006, 6–7.)

Artikkelissa *Geopolitics & Discourse. Practical Geopolitical Reasoning in American Foreign Policy* (1992) Ó Tuathail ja John Agnew analysoivat Amerikan ulkopoliittista ajattelua kriittisen geopolitiikan pohjalta. He nostavat esiin esimerkiksi havainnon siitä, että representaatiot Amerikasta paikkana ovat pohjimmiltaan mytologisia. ”Amerikka” on paikka, joka on toisaalta todellinen, materiaallinen ja tietylle maantieteelliselle alueelle rajattu, mutta toisaalta myös kuvitteellinen ja universaali ideaali, myyttinen vapauden puolustaja, jolla ei ole tiettyjä maantieteellisiä rajoja. Mytologisilta juuriltaan Amerikka ”löydettiin”; se oli tyhjä ja koskematon ”Uusi Maailma”. Ó Tuathail ja Agnew osoittavat, että tämä selvästi puutteellinen käsitys on yhä voimissaan Amerikan poliittisesta kulttuurista ja ulkopoliitiikan käytännöistä. Pitkään on puhuttu esimerkiksi Amerikan perustajista (”*founding fathers*”), joka sivuuttaa muun muassa aluetta asuttaneet alkuperäiskansat. Kuten diskurssit yleensä, tämäkin huolettomasti ”sekoittaa faktaa ja fiktiota, todellista ja kuvitteellista tuottaakseen ajattelua, jossa kumpakaan ei voi erottaa toisesta”. (Mt. 82–85.) Samankaltainen narratiivi on löydettävissä arktiselta alueelta. Amerikan tavoin Arktis on reaali maailmassa olemassa oleva maantieteellinen alue, mutta myös diskursiivinen ja kuviteltu. Siihen on toistuvasti viitattu avoimena tilana ja maskuliinisen fantasian ja seikkailun kohteena, joka odottaa valloittajiaan

(Dittmer ym. 2011). Kuten Amerikassa, alkuperäiskansojen näkemykset alueesta kotinaan ovat jääneet hegemonisten diskurssien jalkoihin (Heininen & Palosaari 2010, 45).

Arktisella alueella on näkyvissä myös kriittisen geopolitiikan ajatus siitä, kuinka monimutkaiset ja monimuotoiset paikkojen sosiaaliset mosaiikit typistetään yhdeksi ennustettavaksi toimijaksi (Ó Tuathail & Agnew 1992, 88). Alueesta konstruoidaan tietty diskurssi, jonka viitoittamalla tavalla siitä ajatellaan ja puhutaan. Tällöin helposti unohtuu se, miten paljon esimerkiksi Arktiksen eri alueet eroavat toisistaan. Tämän yksinkertaistetun diskurssin perusteella kuitenkin pitkälti tehdään myös aluetta koskevat poliittiset päätökset. Vaikka klassinen geopolitiikka haluaisi ehkä uskoa toisin, Ó Tuathailin ja Agnewin (1992) mukaan valtaosa geopolitiikasta päätelystä ja päätöksenteosta ei ole pitkälle harkitun muodollista, vaan käytännöllistä; maalaisjärkeen, narratiiveihin ja binaareihin erotteluihin tukeutuvaa.

3.2 Diskurssien muodostuminen

Kriittisen geopolitiikan mukaan geopolitiikallisen diskurssin muodostaminen ei ole valtiollisen eliitin etuoikeus, vaan merkityksiä tuotetaan laajasti arkipäivän käytännöissä. Tulkintoihin vaikuttaa myös valtion ”geopolitiikallinen kulttuuri” eli tapa, jolla kansalaiset näkevät kotimaansa, sen identiteetin ja aseman poliittisessa maailmassa. (Ó Tuathail 2006, 5.) Tutkimusta tehtäessä on siis otettava nämä molemmat huomioon.

Diskurssit voidaan jakaa kolmeen luokkaan sen mukaan, kuka niitä tuottaa ja missä niitä tuotetaan. *Muodollinen geopolitiikka* viittaa kehittyneisiin geopolitiikan teorioihin ja näkemyksiin, joita valtiojohdon intellektuellit, tutkijat ja ajatushautomot tuottavat. *Käytännöllinen geopolitiikka* viittaa vastaavasti poliitikkojen ja päättäjien arkipäivän ulkomaanpolitiikassa käyttämiin diskursseihin. *Populaarin geopolitiikan* diskursseja taas löytyy mediasta, elokuvista, lehdistä, novelleista, sarjakuvista ja muusta populaarikulttuurista. Nämä kolme luokkaa ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Yhdessä ne legitimoivat tiettyjä näkemyksiä maailmasta, sekä tietoisesti että tiedostamatta. Siksi on tärkeää tutkia kulttuuria laajemmin kuin pelkästään valtion virallisia dokumentteja tai eliittilähteitä tarkastelemalla, kuten klassisella geopolitiikalla

on ollut tapana. (Ó Tuathail 2006, 7–9.) Mediatekstit ja esimerkiksi Hollywood ovatkin suosittuja kriittisen geopolitiikan tutkimuskohteita. Tämä tutkimus painottuu käytännölliseen ja populaariin geopolitiikkaan, koska aineistona ovat journalistiset lehtiartikkelit. Artikkeleissa on näkyvissä sekä poliittisten päättäjien käyttämiä puhetapoja arktisesta alueesta että populaarin geopolitiikan otetta, jossa Arktiksen merkityksestä pyritään kertomaan uutistarinoiden kautta laajoille yleisöille.

Käytännössä hallitsevien geopolitiittisten diskurssien muodostumista on kriittisesti purkanut esimerkiksi Joanne P. Sharp (1993) artikkelissaan ”*Publishing American identity: popular geopolitics, myth and The Reader’s Digest*”, jossa hän tutki miten amerikkalainen aikakauslehti *Reader’s Digest* (Valitut Palat) representoi kylmän sodan maantiedettä lukijoilleen 1980–90-luvuilla. Lehden artikkelit uusinsivat hegemonista kansallista identiteettiä siten, että Yhdysvallat nähtiin tärkeänä suojana Neuvostoliiton kommunismia ja sen suunnittelemaa maailmanvaltaa vastaan. *Reader’s Digest* julkaisi artikkeleja, joissa ei pelkästään vahvistettu Yhdysvaltojen asemaa demokratian, vapauden ja markkinakapitalismin keskuksena, vaan myös järjestelmällisesti esitettiin Neuvostoliitto tukahduttamisen ja totalitarismin paikkana. Lehti toistuvasti uusinsi vakiintuneita geopolitiittisia kuvia, metaforia ja kulttuurisia oletuksia siihen pisteeseen, että niistä tuli normalisoituja, jokapäiväisiä käsityksiä.

Toinen paljon huomiota herättänyt esimerkki on Thomas McFarlanen ja Iain Hayn (2003) artikkeli ”*The battle for Seattle: protest and popular geopolitics in The Australian newspaper*”. Siinä tutkijat käsittelivät miten Australian valtalehti, *The Australian*, representoi Maailman kauppajärjestö WTO:n kolmannen ministerikonferenssin aikana tapahtuneita protesteja Seattlessa joulukuussa 1999. Uutiset protesteista esitettiin ”protestiparadigman” kontekstissa, joka kehystämisen, virallisiin lähteisiin turvautumisen, julkisen mielipiteen hyödyntämisen ja muiden keinojen avulla delegitimisoi, marginalisoi ja demonisoi WTO:ta vastustavia mielenosoittajia. McFarlanen ja Hayn mukaan *The Australian* vahvisti tällä tavoin neoliberaalia geopolitiittista hegemoniaa, joka tukee vapaakauppaa ja suuryritysten globalisaatiota. Sekä Sharpin että McFarlanen ja Hayn tutkimuksissa ”yleinen käsitys valtamediasta neutraalina tai objektiivisena peitti niiden roolin jatkuvana vallitsevien ideologioiden ja valtasuhteiden uusintajana” (McFarlane & Hay 2003, 214). Kriittinen

geopolitiikka vaatii, että paljastamme näitä mekanismeja, joilla tietyt tavat nähdä maailma käsitetään ja hyväksytään ”maalaisjärkenä” tai ”luonnollisina”.

Kriittinen geopolitiikka pitää ongelmallisena myös sitä, että vaikka klassinen geopolitiikka käsittelee valtioiden välisiä valtataisteluja, se ei ota riittävästi huomioon sitä, miten valtioiden sisäiset valtarakenteet muokkaavat geopolitiittista diskurssia itseään. Kaikkia diskursseja ei luoda eikä kohdella tasapuolisesti. (Ó Tuathail 2006, 9–12.) Olemassa olevilla valtarakenteilla on tässä osuutensa: kuka pääsee ääneen, ketä kuunnellaan, ketä rahoitetaan ja miksi. Kansainvälisessä järjestelmässä suurvalloilla on paitsi materiaalista valtaa, myös valtaa representoida maailmanpolitiikka tietyillä tavoilla (Ó Tuathail & Agnew 1992, 82). Valtioiden tasolla taas esimerkiksi poliittiset eliitit ja valtalehdet saavat näkemyksensä esille huomattavasti marginaalisia ryhmiä tai julkaisuja paremmin. Arktisella alueella tämän näkyy esimerkiksi siten, että se on maantieteellisesti katsoen periferiaa, jossa asuvien alkuperäiskansojen äänen voidaan olettaa helposti jäävän arktisten valtioiden, erityisesti suurvaltojen Yhdysvaltojen ja Venäjän varjoon. Tässä palataan siihen, että klassinen geopolitiikan ei huomioi tarpeeksi alueiden rakentumisen poliittista ja kulttuurista kontekstia, vaan ottaa ne annettuina.

3.3 Tutkimuksen näkökulma

Hyödynnän kriittistä geopolitiikkaa tämän tutkimuksen teoreettisena näkökulmana, koska olen kiinnostunut siitä, miten arktinen alue määritellään omana alueenaan, jota kehystetään eri tavoin ja johon kehystämisen kautta liitetään erilaisia merkityksiä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia nämä merkitykset ja kehykset ovat sekä laajemminkin pohtia, mitä syitä ja seurauksia niillä mahdollisesti on. Kriittinen geopolitiikka tarjoaa hedelmällisen näkökulman ymmärtää näiden merkitysten muodostumista ja sitä, miksi niitä on tärkeää tutkia. Käsittelen vielä lyhyesti näkökulman ansioita ja toisaalta ongelmia tämän tutkimuksen kannalta.

Ensinnäkin kriittinen geopolitiikka on ansiokas sen selittämisessä, miten Arktis ei ole luonnollinen, itsestään selvä tai yhtenäinen alue, joka olisi maantieteellisesti yksiselitteisesti rajattu ja jonka kohtalona olisi vääjäämättä joutua valtioiden militarististen projektien tai resurssikilpailun kohteeksi, kuten klassinen geopolitiikka

voisi olettaa. Arktisesta alueesta tehty tutkimus ei myöskään tue klassisen geopolitiikan lähestymistapaa. Kuten aiemmin todettua, sotilaalliset turvallisuushat eivät vaikuta Arktiksella tällä hetkellä realistisilta, eikä resurssikilpailukaan ole ainoa mahdollinen tapa käsittää alueella tapahtuvaa muutosta. Vaikka jään sulamisen myötä avautuvat kulkureitit muuttavat alueen maantieteellistä asemaa tehden siitä entistä avoimemman ja helpommin saavutettavan, Arktiksella on edelleen nähtävissä kansainvälisen yhteistyön ja ympäristönsuojelun kehityskulkuja.

Toiseksi kriittinen geopolitiikka lähtee tämän tutkimuksen tavoin siitä, että alueeseen vaikuttavat reaalipolitiikan toimet ovat riippuvaisia diskursseista, joita tuotetaan yhteiskunnan eri areenoilla. Näihin diskursseihin liitetään tietynlaista kielenkäyttöä, metaforia, visuaalisia kuvia ja tarinoita. Ihmisten – sekä päättäjien että yleisön – tiedonkäsittelykyky on rajallinen, joten nämä diskurssit ovat tärkeitä politiikan tekemisen välineitä. Kriittinen geopolitiikka on siis hyödyllinen väline diskurskien takana piilevän vallankäytön tarkasteluun. Toisaalta teoria toimii perusteluna sille, miksi esimerkiksi mediassa esitetyt diskurssit on ylipäättään tärkeää tutkia. Kriittinen geopolitiikka on ollut mukana tuomassa populaarilähteitä, kuten mediatekstejä, tutkimuksen kohteeksi. Diskurssit vaikuttavat sekä tiedostetusti että tiedostamatta siihen, miten arktinen alue ja sitä kohtaavat kysymykset nähdään. Voidaankin sanoa, että käynnissä on diskursiivinen kamppailu siitä, kuka määrittelee arktisen asialistan ja millaiseksi se muodostuu (Heininen & Palosaari 2010, 42). Tämän tutkimuksen analyysiosio keskittyy siihen, millaisia nämä diskurssit ovat ja miten niitä viestitään. Koska kriittinen geopolitiikka näkee, että diskurssit tuotetaan yhteiskunnassa useita ja ne ovat toisiinsa nähden epätasa-arvoisessa asemassa, tarkastelen analyysissäni myös sitä, mitkä kehystämisen tavat nousevat hallitsevaan asemaan.

Kriittinen geopolitiikka ei kuitenkaan ole täysin ongelmaton lähestymistapa. Yksi keskeisistä haasteista on se, että se käyttää geopolitiikkaa synonyymina kaikelle valtioiden välisille suhteille käsittelevälle poliittiselle ajattelulle. Tämä on väistämättä yksipuolinen näkökulma. Vaikka kriittinen geopolitiikka ei ota maantieteen roolia niin itsestään selvänä kuin klassinen sukulaisensa, maantieteellä on kuitenkin ehkä turhan korostunut rooli maailmanpolitiikan selittäjänä. Kuten Ó Tuathail ja Agnew argumentoivat, geopolitiikalla diskursseilla on myös taipumusta yksinkertaistaa monimuotoinen alue ja monimutkaiset kehityskulut yhdeksi ennustettavaksi toimijaksi

ja vastakkainasetteluiksi. Osin syyllistyn tähän myös itse. Aiemmin käsitellyssä arktisessa tutkimuksessa tiivistän käytyä laajaa keskustelua ja monitahoisia arktisen esittämistapoja kahdeksi yksinkertaistetuksi, usein jollain tavoin vastakkaisiksi diskursseiksi. Toisaalta kriittisen geopolitiikan lähtökohta on juuri se, että tutkija ei voi tarkastella maailmanpolitiikkaa itsensä ulkopuolisena todellisuutena, vaan osallistuu myös itse sen konstruointiin. Tämä on osa poststrukturalistista ja todellisuuden konstruktivistista luonnetta korostavaa tieteenperinnettä. Tutkimuksen diskussio-osiossa pyrin tarkastelemaan kriittisesti myös omaa rooliani tutkijana.

Eniten poikkeen kriittisen geopolitiikan viitekehyksestä siinä, miten se näkee median roolin. Kriittiselle geopolitiikalle media on ennen kaikkea yksi areena, jossa geopolitiittiset diskurssit esiintyvät. Tässä tutkimuksessa oletan kuitenkin, että medialla on valtaa paitsi diskurssien tuomisessa julki, myös niiden muodostamisessa. Perustelen tätä oletusta seuraavassa luvussa 4. Mediavallan ymmärtäminen on tärkeää sen osoittamiseksi, miksi mediaa on tärkeää tutkia syvällisemminkin kuin vain empiirisenä areenana, johon diskurssit tulevat jostain ulkopuolelta.

4 Arktinen alue mediassa

Avaan seuraavaksi median yhteiskunnallisen ja symbolisen vallan merkitystä media- ja viestintätutkimuksen avulla. Median yhteiskunnallista valtaa on teoretisoinut ansiokkaasti Nick Couldry (2012), jonka ajatukset toimivat lähtökohtana omalle näkemykselleni siitä, miksi arktisten kysymysten näyttäytymistä on tärkeää tutkia nimenomaan median ja mediatekstien tasoilla. Couldry osoittaa, miten erottamaton ja olennainen osa media on yhteiskunnallisen todellisuuden rakentumisesta ja siten myös niitä olosuhteita, joissa arktista aluetta koskevat päätökset tehdään. Arktisten asioiden ymmärrys, niistä puhuminen ja päättäminen on pitkälti mediavälitteistä. Oman analyysini taustoittamiseksi tarkastelen myös sitä, millä tavoin arktinen alue on mediatutkimuksessa aiemmin esiintynyt ja miten sitä on tutkittu.

4.1 Median symbolinen valta

Nick Couldry (2003, 2) määrittelee median välineiksi, joita yksilöt käyttävät päästäkseen käsiksi yhteiskunnalliseen todellisuuteen ja sen ”keskukseen” eli yhteisiin teemoihin. Symbolinen valta viittaa toimijan kykyyn luoda ja levittää normeja, myyttejä ja perinteitä, joita Couldry kutsuu symboliseksi sisällöksi. Symbolista sisältöä kokoamalla ja luokittelemalla media vakiinnuttaa tietyn narratiivin todellisuudesta. (Couldry 2012.) Symbolinen valta vaikuttaa laajasti yhteiskuntaan, koska yhteiskunnan symbolisten resurssien keskittyminen medialle vaikuttaa paitsi siihen mitä teemme, myös kykyymme kuvailla mitä ylipäättään ”on meneillään” (Couldry 2012, 87). Media siis taukoamatta rakentaa yhteiskunnallista todellisuutta. Tällainen yhteiskunnallisen tiedon ja järjestyksen läpikotainen medioituminen merkitsee sitä, että median vaikutukset eivät synny suoraviivaisesti tietyistä mediasisällöistä, vaan median valta on sen määrittelyssä, mitä ihmiset yleensä tekevät ja missä olosuhteissa he voivat toimia. Media ei toki ole ainoa instituutio, joka levittää symbolista sisältöä ja tuottaa yhteiskunnallisia rakenteita, vaan näitä ovat myös esimerkiksi valtio ja uskonto. Media voi vahvistaa näitä muita instituutioita tai olla konfliktissa niiden kanssa. (Couldry 2012, 84–89.)

Myös median tuottajien ja kuluttajien hämärtyminen digitaalisessa ja sosiaalisessa mediassa kyseenalaistaa sen, kuinka keskittyneitä symboliset resurssit ovat medialle.

Couldry ja laajemmin esimerkiksi Castells (2011) huomauttavatkin, että mediaa ei voi nähdä yhtenäisenä, epätasa-arvoisena vallan areenana, vaan narratiiveja tuotetaan yhä enemmän yhteiskunnan kaikilla tasoilla. Tästä huolimatta medially on edelleen ylivertaista valtaa tuottaa ja levittää symbolista sisältöä laajoille yleisöille sekä perinteisten että digitaalisten kanavien kautta ja näin rakentaa sosiaalista todellisuutta. Syvennyn symboliseen vallankäyttöön seuraavaksi kategorian ja rituaalin käsitteiden avulla.

Kategorioiden tarkastelu auttaa ymmärtämään, miten median symbolinen valta toimii käytännössä. Ihmiset yrittävät luonnostaan järjestää kokemuksiaan ja yleistää monimutkaisia asioita antamalla niille merkityksiä ja jakamalla niitä erilaisiin luokkiin eli kategorioihin. Kategoriat ovat myös jaettua kulttuurista tietoa. Niitä on kuitenkin tärkeää käsitellä kriittisesti. Yhteiskunnallisten kysymysten ja rakenteiden tasolla kategorisoinnissa käytetään ja tuotetaan valtaa, yhteiskunnallisia jakoja sekä niitä legitimoivia prosesseja. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2012, 17–41.) Couldry (2012, 59–63) käyttää nimenomaan kategorian käsitettä symbolisen vallan kuvaamiseen. Kategorisointi on avainmekanismi, jonka kautta median valta realisoituu. Tietyt käytännöt järjestelmällisesti uusintavat valtaa aktivoimalla ja soveltamalla kategorioita, jotka representoivat ja jakavat maailmaa tietyillä tavoilla. Media ei siis muodosta yhtä koherenttia kuvaa maailmasta, vaan se vahvistaa tiettyjä ulottuvuuksia, kategorisia piirteitä ja ”faktoja”, jotka sisäistetään yhteiskunnan päivittäisiin toimiin ja ymmärryksiin oletusarvoisesti. Muista mahdollisista maailmoista tulee ”näkymättömiä, käsittämättömiä, representoimattomia” (Mt. 102).

Couldryn teoria perustuu ranskalaisen filosofin Pierre Bourdieun sosiologialle, jonka mukaan todellisuuden rakentaminen tarkoittaa luokiteltujen käytäntöjen tuottamista. Kun luokkia käytetään tarpeeksi usein ja johdonmukaisesti, ne tulevat kohdelluiksi universaaleina referensseinä. Tuloksena on todellisuus, joka usein näyttäytyy johdonmukaisena, järjestelmällisenä ja haastamattomana. Nämä johdonmukaisuudet perustuvat kuitenkin valikoinnille ja erotteluille, jotka ovat suurimmaksi osaksi piilossa katseiltamme ja joiden kuvailuun ei ole olemassa edes perustavanlaatuista kieltä. (Ks. Bourdieu 1991.) Kaikilla ei ole tasa-arvoista pääsyä tai valtaa representoida, mikä vaikuttaa käsitykseen omasta toimijuudesta ja sen rajoista. Median esittämien maailmojen ja arkielämän välille jää kategorinen ero. (Couldry 2012, 89–91.)

Usein median symbolista valtaa uusintavat käytännöt ovat myös ritualisoituja. Couldry (2012, 66–77) määrittelee rituaalit vallan voimaansaattamiseksi muodon kautta. Mediarituaalit pyrkivät tekemään median vallasta luonnollista vahvistamalla kuvaa siitä, että media tarjoaa pääsyn yhteiseen todellisuuteen, johon meidän täytyy kiinnittää huomiota. Median tuottamia rituaaleja ovat esimerkiksi Linnan juhlat, euroviisuvoitto, merkittävän julkisuuden henkilöiden kuolema, terrori-isku, vaalivalvojaiset tai kuninkaalliset häät. Mediarituaaleissa yhteisöllisyys tiivistyy. Media toimii kollektiivisten tunteiden näyttämönä, jossa välittömästi leviävät uutiset ja tarinat tapahtumista, ikonisen aseman saavuttavat kuvat sekä nykyään sosiaalisessa mediassa hastagit, kuten Pariisin terrori-iskujen yhteydessä *#PrayforParis*, *#AttackParis* ja *#Memoires*. Kuten kategoriat, median rituaalit ovat vallan väline, mutta ne myös auttavat ihmisiä järjestämään elämänsä mediayhteiskunnassa. Media kehystää ja nimeää yhteiskunnallista todellisuutta lähtien siitä, mikä on mediassa (ja näin ollen olennaista tietoa) ja mikä ei ole. (Sumiala 2010, Couldry 2012, 68.) Kategorioiden ja niitä vahvistavien rituaalien toiminta auttaa ymmärtämään, miten yhteiskunnallinen todellisuus näyttäytyy meille yhteisenä kaikesta monimutkaisuudestaan huolimatta.

Kiinnostavaa on, mitä kategorioita missäkin tilanteessa otetaan käyttöön ja millaisin seurauksin. Tässä tutkimuksessa kategorian ja rituaalien käsitteet auttavat paitsi ymmärtämään median symbolista valtaa käytännössä, myös taustoittavat kehystämisen näkökulmaa. Hyödynnän kehysanalyysia tutkimuksen menetelmänä. Se pyrkii tarkastelemaan ja erittelemään median symbolista valtaa. Kehysanalyysin avulla on mahdollista tutkia muun muassa kategorioiden näyttäytymistä mediateksteissä. Esimerkiksi arktisen alueen alkuperäiskansat on kategoria, jolla voi tehdä eroa etelän ja pohjoisen asukkaiden välille.

Median kehysten tutkiminen on tärkeää siksikin, että median symbolinen valta on yhteiskunnallisesti näkymättömämpää ja universaalimpaa kuin suora vallankäyttö. Mediatekstit luultavasti hyväksytään helpommin kuin poliitikon kannanotto, jonka jo lähtökohtaisesti ajatellaan ajavan tiettyä agenda. Toisaalta, jotta poliitikkojen näkemykset vetoaisivat kansaan, niiden täytyy tukeutua kategorioihin, joilla jo on hegemoninen yleinen hyväksyntä yhteiskunnassa – suoraviivaisimmillaan nostaa esiin teemoja, jotka on opittu koulussa ja joita uusinnetaan mediassa (Sharp 1993, 493).

Ennen analyysiin siirtymistä käsittelen niitä mielikuvia ja geopolittisia diskursseja, joita arktiseen alueeseen on aiemman tutkimuksen perusteella mediassa ja populaarikulttuurissa liitetty.

4.2 Arktiset mielikuvat

1990-luvulla Arktis nähtiin usein jäätyneenä periferiana, äärimmäisenä raja-alueena. Vaikeakulkuisuutensa ja ankarien sääolosuhteidensa vuoksi Arktista on pidetty tutkimusretkeilyn ”viimeisenä rajana” (Shadian 2014, 27). Koska vain harvat pääsivät itse kokemaan maapallon pohjoisimmat alueet, Arktikseen on kautta aikojen liitetty paljon eksotiikkaa, mystiikkaa ja legendoja. Karuuden ja kauneuden sekä valon ja pimeyden luomat vastakohdat ovat villinneet monien mielikuvitusta ja arktinen alue onkin ollut suosittu miljöö populaarikulttuurissa. Sitä on sekä romantisoitu että pelätty. Richard McGhee (2006, 2–7) on tutkinut Arktiksen mediassa, elokuvissa ja julkisessa diskurssissa muodostunutta rikasta visuaalista historiaa. Hänen mukaansa se on luonut kaksi vastakkaista mielikuvaa. Ensimmäinen käsittää arktisen alueen eristyneenä, vihamielisenä ja länsimaisen ihmisen valloittamattomissa olevana alueena. Toinen mielikuva liittyy alkuperäiskansoihin, joiden maailmankuva ja elämäntapa esitetään perustavanlaatuisesti tuonpuoleisena toiseutena, joka on vierasta rationaaliselle ja modernille edistysajattelulle.

Artikkelissaan *Polar bears and ice: cultural connotations of Arctic that contradict the science of climate change* (2017) amerikkalaiset tutkijat Stenport ja Vachula argumentoivat, että länsimaiset kulttuuriset konnotaatiot ja käsitykset arktisesta alueesta muodostavat kehyksen, joka itse asiassa vastustaa tieteellisiä tutkimustuloksia ihmisen aiheuttamasta ilmastonmuutoksesta. Mediatutkimuksen mukaan ihmiset yleensä assosioivat ilmastonmuutoksen kahteen arktiseen mielikuvaan: jäähän ja jääkarhuihin. Vaikka todisteet ihmisen aiheuttamasta ilmastonmuutoksesta ovat Arktiksella näkyvimpiä kuin missään muualla, Stenportin ja Vachulan mukaan kulttuurisesti muodostunut mielikuva alueesta jäisenä ja ikuisesti muuttumattomana alueena pysyy samana. Lisäksi länsimaisen kulttuurin kristillinen kehys näkee luonnon jonakin, jota ihminen voi hyödyntää tarpeisiinsa. Stenportin ja Vachulan mukaan tämä vahvistaa käsitystä, jossa ihminen ei pysty vaikuttamaan universumiin ja ympäristöönsä ja lisää skeptisyyttä ilmastonmuutostutkijoita kohtaan. Tässä tosin täytyy huomioida

tutkimuksen amerikkalainen konteksti, jossa ihmisen aiheuttama ilmastonmuutos ei ole poliittinen itsestäänselvyys vaan edelleen jossain määrin kiistelty aihe. Euroopassa sulavan jään voisi olettaa olevan vahvempi arktinen mielikuva.

Dittmer ym. tarkastelevat artikkelissaan *Have you heard about disappearing ice? Recasting Arctic Geopolitics* (2011), miten arktisen geopolitiittista diskurssia tuotetaan. Dittmer tutkimusryhmineen osoittaa, että diskurssi jatkuvasti rakentaa käsitystä Arktiksesta erillisenä, erityislaatuiseena alueena omine ominaispiirteineen. Keskeistä on arktisen alueen oletettu määrittelemättömyys ja avoimuus eri tulkinnoille, joiden myötä siitä on tullut myös eräänlaisen maskuliinisen fantasian ja seikkailun kohde. Etenkin populaarikulttuurissa arktinen alue on ollut koti erilaisille mielikuvitusolennoille, mutta laajemminkin paikka, jossa tiivistyvät seikkailunhaluisten tutkimusretkeilijöiden saavutukset ja pelot. Toisaalta arktisen epävarmuus ja avoimuus – tai avautuminen – on houkutellut lukuisia skenaarioita erilaisista ”arktista tulevaisuuksista”, joihin liittyy sekä lupauksia että riskejä. Arktisen (oletettu) avoimuus on keskeistä alueen geopolitiikalle. Dittmerin sanoin ”pelkästään arktinen ilmasto ei muutu, vaan koko alue muodostetaan diskursiivisesti uudelleen” (Dittmer ym. 2011, 205). Arktisen alueen muutos jättää myös diskurssin avoimeksi. Toisaalta Dittmer kritisoi sitä, että tällainen hallitseva diskurssi sulkee ulkopuolelle alkuperäiskansat, jotka ovat asuttaneet aluetta jo pitkään (Mt. 201).

Vähemmän huomiota saanut diskurssi onkin alkuperäiskansojen näkemys alueesta kotinaan (Heininen 1999, 73). Nykyään Arktista kuvaavien adjektiivien – vihamielinen, kaunis, kielletty, julma, eristäytynyt, puhdas – listalle on liitetty myös ”saastunut”. Tämä on yksi esimerkki valtioiden uskolonialismista. Arktisen saasteet ovat peräisin pääosin alueen ulkopuolelta. (Heininen 1999, 79.) Hallitsevaa Arktisen geopolitiittista diskurssia onkin kritisoitu siitä, että se on rajoittunut ja ylhäältä alas -suuntautunut. Määritelmä Arktiksesta Pohjoisnapaa ympäröivänä alueena ei herätä juurikaan vastakaikua niiden joukossa, jotka ovat huolissaan paikallisista ja alueellista asioista. Usein valtionhallinnon tason käsitykset arktisesta alueesta kokonaisuutena osoittavat, että paikallisista yhteisöistä ei tiedetä paljoakaan tai niihin ei osoiteta kiinnostusta (Young 1992, 21). Selvää on, että arktiset asiat ovat jännitteisiä sekä valtioiden välillä että niiden sisällä. Arktiseen alueeseen liitetään erilaisia käsityksiä ja konteksteja eri

maissa. Historiasta juontuvat myös erot siinä, mikä ylipäättään käsitetään arktiseksi alueiksi.

Olennaista on, että pohjoisen geopolitiikkaa koskeviin päädiskursseihin vaikuttavat vahvasti sellaiset pohjoisen representaatiot, jotka on tuotettu itse alueen ulkopuolella. Usein ne ovat abstrakteja ja yksinkertaistettuja eivätkä huomioi juurikaan alueen asukkaiden inhimillisiä piirteitä. (Heininen 2014b, 244.) Arktis on monimutkainen ja monimuotoinen, ennustamaton alue, jossa alkuperäiskansoilla on oma kulttuurinen identiteettinsä ja käsityksensä alueesta. Kaiken kaikkiaan pohjoista representoidaan monin eri tavoin, joista mikään ei ole ”maantieteellisesti tai poliittisesti viaton” (Heininen 2014b, 251). Tässä tutkimuksessa kriittisen geopolitiikan näkökulma auttaa tunnistamaan ja purkamaan näitä representaatioita. Ennen kuin siirryn tutkimuksen menetelmään ja aineistoon, teen lyhyen katsauksen arktisen alueen mediauutisoinnista aiemmin toteutettuihin tapaustutkimuksiin.

4.3 Aiempia mediatutkimuksia

Arktiseen alueeseen ja Arktiseen neuvostoon liittyen on toteutettu muutamia media-analyyseja, joskaan ei aiemmin Suomessa. Analyysit esittävät kiinnostavia tuloksia pohjoisen representaatioista mediassa. Käsitelen tässä keskeisimmät analyysit ja niiden tulokset, jotta voin suhteuttaa omaa analyysiani niihin.

4.3.1 Media-analyysit Arktisesta neuvostosta

Laajin käsittelemäni media-analyysi koskee Arktisen neuvoston kokousta Ruotsin Kiirunassa toukokuussa 2013. Philip Steinberg tutkimusryhmineen (2014) analysoi 280 kokousta käsittelevää uutista 20:stä eri valtiosta tavoitteenaan tutkia, miten artikkelit kehystivät Arktisen merkitystä (usein kaukana itse alueesta asuville) kansalaisille. Kiirunan kokouksen keskeisiin kysymyksiin kuului pysyvän tarkkailijajäsenen statuksen myöntäminen kahdeksalle järjestölle tai organisaatiolle, mukaan lukien EU:lle, sekä kuudelle ei-arktiselle valtiolle (Kiina, Intia, Italia, Japani, Etelä-Korea ja Singapore). Uutisia kerättiin sekä Arktisen neuvoston pysyvistä jäsenmaista, pysyvistä tarkkailijajäsenmaista että maista, jotka vasta hakivat pysyvää tarkkailijajäsenyyttä.

Tulokset jakautuivat kahdenlaisiin narratiiveihin: *pohjoiseen protektionismiin* ja *globaaliin verkottuneisuuteen*. Molemmat käsittelivät luonnonvarojen, laivareittien, ilmastonmuutoksen ja kansainvälisten poliittisten statusten teemoja, mutta ne kehystettiin eri tavoin sen mukaan, nähtiinkö kansainvälinen kiinnostus tervetulleena vai uhkaavana. (Steinberg ym. 2014, 279.) Erityisesti Venäjä ja Kanada omaksuivat protektionistisemman lähestymistavan korostamalla ei-arktisten valtioiden, etenkin Kiinan, läsnäolon aiheuttamia uhkia Arktisessa neuvostossa. Venäjä ja Kanada kehystivät näin tarkkailijajäsenyyttä hakevien maiden kiinnostuksen Arktikseen ulkopuoliseksi ja ulkopuolelta tulevaksi. Muissa arktisissa valtioissa, mukaan lukien Suomessa, Arktis kehystettiin alueena, joka linkittyi yhä enemmän muuhun maapalloon ja vaati näin entistä enemmän yhteistyötä ja osallistumista myös arktisten valtioiden ulkopuolelta. Arktista aluetta ei suinkaan nähty marginaalisena, jäisenä aavikkona, vaan nimenomaan tulevaisuuden ”pohjoisena Välimerenä”, jossa useilla valtioilla olisi oikeuksia, velvollisuuksia ja intressejä. Näin Arktis saattaisi jopa ravistella kansallisvaltioiden ja rajojen perinteisiä rooleja. Selkein osoitus tästä oli ilmastonmuutokseen liittyvä uutisointi, jonka osalta arktinen alue kehystettiin usein ”globaalina ilmastolaboratoriona”, jossa ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat näkyvissä nopeammin kuin muualla. Toisaalta Suomessa mahdolliset uhkakuvat nähtiin taloudellisten ja poliittisen lisäksi sotilaallisina. Rauhan säilyttämiseksi Suomen tuli ottaa aktiivinen rooli alueella. (Mt. 2014, 279-282.)

Tarkkailijajäsenmaat ja sellaiseksi haluavat korostivat odotusten mukaisesti globaalin verkottuneisuuden narratiivia. Kehyksissä ”Arktinen alue ei ollut tärkeä niinkään sen vuoksi mitä se *on*, vaan sen vuoksi mitä siitä saattaisi *tulla*, ja siksi mitä se *symboloi*” – toisin sanoen, että alueen kehityksellä olisi globaaleja vaikutuksia (Steinberg ym. 2014, 284, kurssiivit alkuperäiset). Nämä kaksi narratiivia myötäilevät aiemmin käsittelemiäni resurssikilpailun/kansallisten intressien diskurssia (vrt. pohjoinen protektionismi) ja kansainvälisen yhteistyön (vrt. globaali verkottuneisuus) diskurssia. Suomessa Arktisen neuvoston puheenjohtajuuskauden alku on Kiirunan kokouksen kaltainen mediatapahtuma, joka oletettavasti nostaa arktisen alueen otsikoihin. Kuten Kiirunan kokouksen kohdalla, median tehtävänä on selittää suomalaisille, miksi Arktiksella on väliä nyt ja erityisesti tulevaisuudessa.

Paljon yhden kokouksen uutisointia pidemmältä ajalta media-analyysia Arktisesta neuvostosta ovat tehneet kanadalaiset Andrew Chater ja Mathieu Landriault (2016), jotka tutkivat neuvoston representaatioita kanadalaisissa ja pohjoisamerikkalaisissa sanomalehdissä. He toteuttivat määrällisen sisällönanalyysin neuvostoa koskevista uutisista kahdenkymmenen vuoden ajalta. Yleisesti ottaen arvio neuvostosta oli positiivinen ja kuvaukset sen tarkoituksesta täsmällisiä, eli uutisissa selitettiin totuudenmukaisesti, mistä neuvostossa on kyse. Steinbergin ym. (2014) tutkimuksen mukaisesti arktisen alueen mediaesiintymiset kasvoivat vuoden 2009 jälkeen ja saavuttivat huippunsa vuonna 2013 Kiirunan kokouksen aikaan. Neuvosto esiintyi yleensä ilmastonmuutosta vastustavien toimien ja potentiaalisten arktisten konfliktien (resurssit, rajakiistat) yhteydessä. Mediakiinnostusta kehystivät valtioiden laajemmat ulkopoliittiset tavoitteet, joiden ulkopuolella Arktisesta neuvostosta keskusteleminen ei herättänyt juurikaan kiinnostusta. (Chater & Landriault 2016, 70-71.) Media keskittyi siis kansallisten intressien kehyksiin.

4.3.2 Arktiset intressit mediassa

Media-analyysien tulosten tulkinnassa täytyy ottaa huomioon myös se, kenelle media pyrkii viestimään. Kohdeyleisöllä on osoitettu olevan vaikutusta Arktisen alueen diskursseihin ainakin Venäjällä. Daria Gritsenkon (2016) tutkimus arktisen alueen mediakäsittelystä Venäjällä 2011–2015 keskittyi joko hiilivetyresurssien kehitykseen tai turvallisuuden ja geopolitiikan dynamiikkaan, peilaten vahvasti muutoksia valtion politiikassa. Käsittelytavat olivat linjassa Venäjän arktisen politiikan kanssa, joka pyrkii tekemään Arktiksesta Venäjän luonnonvarojen strategisen perustan. Kuten odotettavissa, alueelliset sanomalehdet keskittyivät yleensä aiheiden paikalliseen merkitykseen, kun taas liittovaltion laajuiset käsittelivät niitä Venäjän näkökulmasta. Näissä lehdissä myös venäläiset yritykset kehystettiin kansainvälisinä toimijoina.

Samalta ajanjaksolta Gritsenko ja Tynkkynen (2016) ovat tutkineet myös Venäjän poliittista viestintää siitä näkökulmasta, miten Venäjän toiminta arktisella alueella on heijastunut siihen. Sanomalehtimateriaalin ja ulkoministeriön aineiston avulla selvisi, että Venäjän hallitus noudattaa vähintään kahta erillistä viestintästrategiaa. Yhden strategian kohdeyleisö ovat kotimaan kansalaiset ja toisen puolestaan kansainvälinen yleisö. Kotimaiselle yleisölle suunnatussa viestinnässä korostetaan luonnonvarojen

merkitystä arktisen alueen ja koko Venäjän kehityksen kannalta ja osoitetaan määrätietoisuutta muuttaa arktinen alue maan ensisijaiseksi resurssilähteeksi. Samalla ulkomaiselle yleisölle korostetaan sitoutumista kansainvälisen lainsäädännön normeihin ja periaatteisiin, mikä pyrkii ylläpitämään kuvaa Venäjästä vastuullisena kansainvälisen yhteisön jäsenenä. Erottelu kotimaan ja ulkomaan diskurssiin palvelee hallituksen etuja. Venäjä näyttäytyy avoimena kansainväliselle yhteistyölle, mutta samalla kansalliset taloudelliset ja turvallisuusintressit ovat sille keskeisiä. Venäjällä yhteydet valtionhallinnon ja lehdistön välillä ovat toisaalta paljon tiiviimmät kuin muissa arktisissa valtioissa, joten on kyseenalaista, onnistuisiko tällainen strategia muualla. Erot valtioiden arktisten strategioiden ja valtalehtien uutisoinnin välillä voisi kuitenkin olla hedelmällinen tutkimuskohde. Tämän tutkimuksen fokus ei siihen yllä, mutta Venäjällä tehdyt analyysit ovat joka tapauksessa osoitus siitä, että hallitseva geopoliittinen diskurssi ei välttämättä ole yhtenäinen.

Heather Nicol (2013) tapaustutkimus Kanadan arktisesta alueesta on esimerkki median roolista valtion intressien legitimoijana. Nicol toteutti sisällönanalyysin Kanadan arktisia alueita käsittelevistä artikkeleista maan suurimmissa päivälehdissä 1970-luvulta alkaen. Hänen mukaansa Kanadan arktista aluetta representoidaan päivittäisellä tasolla sellaisessa geopoliittisessa kontekstissa, joka edistää kansallisvaltion rakentamista valtiokeskeisten diskurssien kautta. Globalisaatio ja ilmaston sekä ympäristön muuttuminen peilataan valtion intressejä vasten, eli ne nähdään yleensä uhkana valtion turvallisuudelle, suvereniteetille tai taloudelliselle menestykselle. Näin media normalisoi valtiokeskeiset diskurssit universaaleina ja kaiken kattavina. Toisaalta valtiotakaan ei pidä tarkastella kriitikittömästi toimijana, jolla on yhteneväiset intressit. Valtion sisällä vallasta kilpailevat erilaiset ja ristiriitaisetkin intressit, ja usein ”valtion yhteisinä päämäärinä esitetyt näkökulmat ovatkin käytännössä enemmistön, siis valtakeskusten ja hyvinvoivan osan, ja vähemmän syrjäalueiden intressejä” (Heininen 1999, 39). Myös Nicol (2013, 20) havaitsi analyysissaan, että Kanadan valtion intressit kehystetään etelän ja kansainvälisten intressien näkökulmasta, mikä heikentää alueellista ja paikallista alkuperäiskansojen toimijuutta. Tässä tutkimuksessa toteutan arktisen alueen media-analyysin Suomessa ja pohdin, tukeeko se näitä aiemman tutkimuksen johtopäätöksiä.

5 Tutkimusaineisto ja menetelmä

Tässä luvussa kuvailen ensin tarkemmin tutkimuksen aineistoa. Perustelen sen valintaa ja rajausta ja kuvaan, mistä ja miten aineisto on kerätty. Toiseksi syvennyn käytettyihin tutkimusmenetelmiin. Menetelminä ovat määrällinen sisällönanalyysi, jonka avulla luonn. ison kuvan aineistosta, ja kehysanalyysi, jonka avulla tarkastelen aineistoa syvällisemmin sekä laadullisella että määrällisellä otteella. Tutkimuksen pääpaino on kehysanalyysissa. Käsittelen kehyksen käsitteen teoreettista taustaa ja sen yhteyttä tutkimuksen näkökulmaan sekä tutkimusongelmaan. Lisäksi kuvailen, miten kehysanalyysia voi toteuttaa käytännössä.

5.1 Lehtiaineisto

Tutkimuksen aineisto on koottu kaikista arktista aluetta käsittelevistä sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleista Helsingin Sanomissa, The New York Timesissa ja The Economistissa vuosina 2017 ja 2018. Lehdet on valittu ensisijaisesti sillä perusteella, että ne käsittelevät arktisen alueen ja laajemmin kansainvälisen politiikan ilmiöitä. Lisäksi niiden voi olettaa olevan osa erityisesti päätöksentekijöiden seuraamia, koska valitut lehdet ovat tunnettuja, laajalevikkisiä ja ns. laatujournalismin edustajia (Helsingin Sanomat Suomen kontekstissa, The New York Times ja The Economist maailmanlaajuisesti).

Ensinnäkin Helsingin Sanomat on tutkimukseen luonteva valinta, koska se on edustaa Suomessa valtajulkisuutta. Helsingin Sanomat on Suomen suurin päivittäin ilmestyvä sanomalehti (verkkoversio HS.fi tavoittaa noin 679 000 lukijaa päivässä) ja siksi olennainen toimija myös arktista aluetta koskevassa uutisoinnissa. Sanomalehdistä juuri valtakunnallisen Helsingin Sanomien voi olettaa olevan ensisijainen uutislähde Arktiksesta alueen ulkopuolella, erityisesti Etelä-Suomessa, asuville kansalaisille. Sitä seuraavat myös päättäjät. Koska arktinen alue on ilmiönä luonteeltaan kansainvälinen, otin mukaan kaksi muuta lehteä, jotka rikastuttavat aineistoa kansainvälisellä näkökulmalla: yhdysvaltalaisen The New York Timesin ja brittiläisen The Economistin. Vuonna 1851 perustettu The New York Times on Yhdysvaltojen legendaarisimpiin ja laajalevikkisimpiin (vuonna 2017 digitilausten määrä oli yli kolme miljoonaa) medioihin kuuluva sanomalehti. Sillä on maailmanlaajuinen lukijakunta ja vaikutus.

The New York Timesia voi sekä kokonsa että maineensa puolesta kutsua Yhdysvaltojen merkittävimmäksi sanomalehdeksi, ja sen katsotaan olevan keskeinen instituutio amerikkalaisessa demokratiassa (Usher 2014, 6–7). The Economist on talouteen ja kansainvälisiin asioihin keskittyvä aikakauslehti, jota julkaistaan Lontoosta. Se ilmestyy viikoittain ja on suunnattu erityisesti korkeakoulutetulle yleisölle sekä yritysmaailman ja hallitusten päätöksentekijöille. The Economistin levikki on yli miljoona kappaletta, ja se on Britannian lisäksi erityisen suosittu Pohjois-Amerikassa. (The Economist 2018.) Sekä The New York Timesia että The Economistia pidetään arvostettuina, koulutetulle yleisölle suunnattuina laatulehtinä, joilla on pitkä historia poliittisten aiheiden käsittelyssä ja tutkivassa journalismissa. Siksi kansainvälisten ja myös suomalaisten päättäjien voi olettaa seuraavan niitä. Käytännön syistä aineiston valintaan vaikutti myös se, että The New York Timesin ja The Economistin uutisarkisto on verkossa suomalaisen tutkijan saatavilla.

Pelkästään kahden englanninkielisen lehden ei tietenkään voi olettaa tarjoavan edustavaa otosta koko kansainvälisestä lehdistöstä, mutta ne kertovat arktisen alueen kehyksistä yhtä suomalaista lehteä monipuolisemmin. On kiinnostavaa tarkastella, kuinka “Suomi-keskeinen” Helsingin Sanomat on uutisoinnissaan ja eroavatko kehystyksen tavat kansainvälisistä lehdistä. The New York Times on yhdysvaltalainen lehti, joten se tuo tutkimukseen näkökulmaa myös toisesta arktisesta valtiosta ja samalla arktisesta suurvallasta. The Economistin taas otin mukaan aineistoon osittain siksi, että brittiläisenä lehtenä se edustaa uutisointia arktisten valtioiden ulkopuolelta. Kiinnostavaa olisi tarkastella uutisointia myös toisesta arktisesta suurvallasta eli Venäjältä, mutta se vaatisi venäjän kielen ja mediakulttuurin tuntemusta. Tällaista analyysiäkin on kuitenkin tehty (ks. Gritsenko & Tynkkynen 2016) ja suhteutan oman tutkimukseni tuloksia siihen.

Keskustelua voi käydä myös eri lehtien poliittisesta värittyneisyydestä ja sen vaikutuksista analyysin tuloksiin. Erityisesti Yhdysvalloissa media on huomattavasti poliittisesti jakautuneempaa kuin Suomessa. The New York Times on laajimman verkosta löytyvän tietokannan (Media Bias/Fact Check 2018) mukaan kallellaan vasemmalle, kun taas The Economist määrittelee itse linjansa “radikaaliksi keskustalaisuudeksi”, jonka katsotaan tarkoittavan liberaalia poliittista keskustaa (The Economist 2018 ja Media Bias/Fact Check 2018). Esimerkiksi ympäristönsuojelu ja

ilmastonmuutos ovat perinteisesti kuuluneet Yhdysvalloissa enemmän demokraattien asialistalle, kun taas republikaanit korostavat taloudellisia mahdollisuuksia. Suhtautuminen arktiseen alueeseen ei kuitenkaan jakaudu yksiselitteisesti poliittisen kannan mukaan, joten on vaikea nähdä, että kehykset riippuisivat radikaalisti lehden poliittisista painotuksista. Tarkoitus ei myöskään ole tarjota kaikkeen lehdistöön yleistettävissä olevaa kuvaa arktisen alueen mediakehyksistä, vaan tarkastella juuri näitä medioita edellä esitetyin perustein.

Keräsin aineiston kunkin lehden verkkoarkistosta ajalta 1.1.2017–31.12.2018.

Tutkimukseen on otettu mukaan kaikenlaiset juttutyypit, myös pää- ja mielipidekirjoitukset. Ne ovat luonteeltaan uutisia subjektiivisempia, mutta mukana aineistossa, koska ne luovat omalta osaltaan arktisesta alueesta käytävää mediakeskustelua. Aloitin aineiston keräämisen vuodesta 2017, koska silloin Suomi aloitti Arktisen neuvoston puheenjohtajamaana (Suomi toimii virassa vuoden 2019 toukokuuhun asti). Arktiset asiat nousivat siis luultavasti Suomessa tavallista enemmän esille ja Suomen piti ottaa kantaa siihen, miten se haluaa niiden suhteen asemoitua. Virallisesti puheenjohtajuus siirtyi Yhdysvalloilta Suomelle vuoden 2017 toukokuussa, mutta mielestäni on tarkoituksenmukaista, että aloitan tarkastelujakson 1.1.2017. Voidaan olettaa, että arktiset asiat alkoivat nousta lehdistön agendalle jo puheenjohtajuuden lähestyessä. Tätä oletusta myös aineisto tukee, sillä alkuvuodesta ilmestyi useita laajoja uutisia arktiseen alueeseen liittyen. Koska yhden vuoden aineisto oli varsin suppea, otin mukaan myös tutkimusta tehdessä kuluvan vuoden 2018. Se tuo aineistoon laajuutta ja syvyyttä valaisemalla sitä, miten Suomen puheenjohtajuuskausi eteni ja miten merkittävät maailmanpoliittisen tapahtumat, kuten presidentti Trumpin päätös irrottaa Yhdysvallat Pariisin ilmastositopimuksesta, vaikuttivat arktisesta alueesta käytävään julkiseen keskusteluun. Analyysistä käy ilmi, että Suomen puheenjohtajuutta käsittelevän uutisoinnin sävy muuttui kauden edetessä. Keräsin aineistoa vuoden 2018 loppuun asti, joten aineisto muodostaa loogisen ja ajankohtaisen kokonaisuuden kahden vuoden ajalta.

Hakusanoina käytin sanoja ”arktinen” ja ”*Arctic*”. Helsingin Sanomien ja The New York Timesin käyttämien aihetunnisteiden (tässä ”Arktinen alue” ja ”*Arctic Regions*”) ansiosta näin mukaan tulivat myös uutiset, joissa sanaa ei perusmuotoisena mainittu. Osumista karsin ne uutiset, jotka eivät selvästi käsitelleet arktista aluetta. Arktiksen ei

kuitenkaan tarvinnut olla uutisen pääaihe, vaan sisällytin aineistoon myös ne uutiset, jotka käsittelivät sitä esimerkiksi vain yhdessä tekstikappaleessa. Lopputuloksena oli yhteensä 165 artikkelia, jotka tallensin erilliseen dokumenttiin. Kuten oletin, arktinen alue nousi Suomen Arktisen neuvoston puheenjohtajuuden vuoksi Helsingin Sanomissa melko paljon esille – sitä käsitteli 92 artikkelia. Arktisen alueen ulkopuolella päämajaansa pitävässä The Economistissa aluetta käsiteltiin vain kahdeksassa jutussa, The New York Timesissa 65:ssä jutussa.

5.2 Määrällinen sisällönanalyysi

Tarkastelen sanomalehtiartikkeleja ensin määrällisen sisällönanalyysin keinoin. Tavoitteena on muodostaa aineistosta yleiskuva. Sisällönanalyysissä tutkittavasta ilmiöstä pyritään muodostamaan kuvaus tiivistetyssä ja selkeässä muodossa hävittämättä kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, kuinka monta kertaa luokka esiintyy aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 105.) Omassa tutkimuksessani määrällinen sisällönanalyysi on vahvasti aineistolähtöistä. Luokittelen aineiston artikkelit keskeisimpien aihepiirien tai avainsanojen mukaan kategorioihin, joista näkyy, millaisessa yhteydessä Arktisesta alueesta tavataan puhua. Tämä on ollut suosittu lähestymistapa myös aiemmissa aluetta koskevilla media-analyysseillä eri maissa ja kansainvälisissä vertailuissa (ks. esim. Steinberg ym. 2014, Nicol 2013 ja Gritsenko 2016). Suomessa mediaan keskittyvää analyysia ei kuitenkaan ole tietojeni mukaan aiemmin tehty. Jaottelen artikkelit myös lehdittäin, jotta mahdolliset erot kehyksissä ja niiden painotuksissa tulevat paremmin esille.

Luokittelu on melko yksinkertainen tapa käsitellä aineistoa, mutta sen avulla kerätty aineisto saadaan järjestetyksi tarkempaa tutkimusta varten. Määrällinen sisällönanalyysi toimii myös teorialähtöisemmän kehysanalyysin pohjana siten, että yleiskuvan saamisen jälkeen aineistosta on helpompi paikallistaa tarkempaa mielenkiintoa herättävät kohdat ja ainekset (Vehkalahti 2017, 86). Kavennan aineistoa luokittelun jälkeen siten, että valitsen tutkimusongelman kannalta relevanteimmat artikkelit laadullisen kehysanalyysin kohteeksi. Valitut artikkelit käsittelevät erityisen kiinnostavalla tavalla arktisen alueen geopolitiikkaa ja siihen liittyvää päätöksentekoa, koska näihin teemoihin myös tutkimusongelmani keskittyy. Tutkimuksen pääpaino tulee olemaan tässä

laadullisessa osuudessa. Tutkimusekonomisista syistä en voi käydä kaikkia artikkeleita syvällisesti läpi, mutta määrällinen luokittelu varmistaa, ettei sen tarjoama informaatio katoa kokonaan. Koska olen kiinnostunut myös siitä, mitkä kehykset pääsevät hallitsevaan asemaan, määrällinen ote on siltäkin kannalta perusteltua. Määrällinen sisällönanalyysi auttaa myös vaihtoehtoisten kehysten etsinnässä.

5.3 Kehysanalyysi

Määrällisen luokittelun jälkeen siirryn tarkastelemaan aineistoa kehysanalyysin keinoin. Kehysanalyysi on käytännöllinen väline, jolla tarkastelen aineistoa ja suhteutan sitä tutkimuksen teoriataustaan. Lähtökohtana on konstruktionistinen tulkinta jostakin ilmiöstä, tässä tutkimuksessa arktiseen alueeseen liittyvästä puheesta, josta pyrin kehysanalyysin avulla paljastamaan erilaisia kertomuslinjoja.

Kehyksen käsite on alun perin kotoisin sosiologi Erving Goffmanilta (1974). Hänelle se tarkoitti tulkintakehystä, jonka avulla asioita ja tapahtumia havainnoidaan, tunnistetaan ja nimetään. Goffmanin lähtökohtana oli sosiaalipsykologinen pohdinta siitä, miten ihmiset tukeutuvat ennakko-odotuksiinsa järkeistääkseen jokapäiväistä sosiaalista ympäristöään. Kehykset antavat merkityksen asioille, tilanteille ja toiminnalle. Yleisöt käyttävät kehystä saadakseen selvää asioista ja keskustellakseen niistä, journalistit tiivistääkseen monimutkaiset tapahtumat kiinnostavaksi uutisjutuiksi, päätöksentekijät määritelläkseen toimintamahdollisuudet ja tehdäkseen päätökset, ja asiantuntijat kommunikoidakseen tutkimustietoa laajemmille yleisöille (Nisbet 2009, 47). Käsitteen tieteenfilosofinen perusta on sosiaalinen konstruktionismi eli näkemys todellisuudesta sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti rakentuneena. Toimiessaan maailmassa ihmiset tuottavat erilaisia versioita todellisuudesta: Todellisuutta ei voi kuvailla puhtaan objektiivisesti, vaan sitä koskeva kuvaus kertoo aina myös kuvaajastaan ja siitä kulttuurista, jossa hän toimii. Myöhemmin kehyksen käsitettä on sovellettu monissa yhteyksissä, eikä vähiten mediatutkimuksessa. Erityisen suosittu se on ollut mediavallan sekä median ja politiikan suhteiden tarkastelussa. Goffmanin esittelemä määrittely toimii edelleen pohjana kehyksen käsitteelle, joskin sitä on tarkennettu ja muokattu moniin eri tarkoituksiin.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana käytän ensisijaisesti Robert Entmanin (1993, 52) kehyksen määritelmää. Sen mukaan kehyksissä olennaista on valinta ja etusijalle asettaminen: ”Kehystäminen tarkoittaa sitä, että havaitusta todellisuudesta valitaan joitakin puolia ja asetetaan niitä tekstissä etuasemaan siten, että edistetään jotakin tiettyä ongelman määrittelyä, tulkintaa kausaalisuhteesta, moraalista päätelmää ja/tai ratkaisuehdotusta.” Kehys on siis eräänlainen kriteeristö, joka valitsee, mikä on relevanttia ja mikä epärelevanttia (aiheen vierestä). Kehystäminen voi näin merkittävästi vaikuttaa siihen, miten yleisö ymmärtää tapahtumat. Vaikka tietty kehys ei automaattisesti takaa tiettyä vaikutusta vastaanottajan ajattelussa, sillä on todennäköisesti saman tyyppisiä vaikutuksia suuren osaan yleisöstä, etenkin jos tietyt kehykset toistuvat runsaasti ajan myötä (Scheulefe 1999, 105). Käytän Entmanin kehyksen määritelmää tämän tutkimuksen analyysin apuna.

Kehystäminen liittyy kiinteästi journalistiseen työhön: Uutistuotannossa kehykset mahdollistavat ylipäättään sen, että journalistit voivat käsitellä suuria tietomääriä tehokkaasti ja rutiininomaisesti ja paketoita tiedon uutiseksi välittääkseen sen tehokkaasti yleisölleen. Journalistinen kulttuuri luo erilaisia kehyksiä asioiden ja tapahtumien esittämiseksi. Journalistisella kulttuurilla tarkoitetaan historian kuluessa muodostunutta kokonaisuutta, johon sisältyvät ammatilliset normit, sosiaaliset toimintasäännöt sekä tavat valikoida ja muokata erilaisia asioita ja tapahtumia journalistisiksi esityksiksi. Siihen sisältyy ennakkokäsitys siitä, miten todellisuus on rakentunut, mikä taas rajaa sitä, miten tapahtumasta tai ilmiöstä voidaan kulloinkin puhua. Journalistinen kulttuuri ja uutiskriteerit suosisivat esimerkiksi kiistoja, vastakkainasetteluita ja jatkotarinoita, koska ne auttavat herättämään yleisön mielenkiinnon. (Väliaverron 2007, 51.) Myös se, mistä ylipäättään tulee ”uutinen”, on kilpailtu ja dynaaminen merkityksenannon alue, joka on tiiviissä yhteydessä laajempiin poliittisiin konteksteihin (Boykoff 2011, 28–29). Uutistystä ja -tekstejä tarkastellessa on tärkeää muistaa, että uutistuotantoa ohjaavat systemaattiset valinnat ja rutiinit eivät ole viattomia ja objektiivisia välineitä, vaan kehystäminen on aina ideologinen prosessi.

Tutkimuksen pohjana toimii myös Stephen D. Reesen (2001, 11) esittämä, hiukan edellisiä laajempi kehystämisen määritelmä. Sen mukaan kehykset ovat ”tietoa jäsentäviä/organisivia periaatteita, jotka ovat yhteiskunnallisesti jaettuja ja ajallisesti pysyviä. Ne toimivat symbolisesti järjestääkseen sosiaalista maailmaa ja antaakseen

sille merkityksiä.” Kehykset käyttävät siis hyväkseen yhteiskunnassa olemassa olevia symbolisia, sanallisia ja visuaalisia resursseja, jotka ovat kulttuurisesti jaettuina. Tällaisia vihjeitä voivat olla esimerkiksi tietyt teemat, sanat, visuaaliset kuvat, metaforat, symbolit, stereotyyppit ja määritelmät, jotka esiintyvät toistuvasti tekstissä ja välittävät tiettyjä merkityksiä ja käsitystä todellisuudesta. Pertti Vehkalahti (2016, 99) kutsuu näitä kehystämismittareiksi (*framing devices*) eli tavoiksi, joilla teema kuvataan. Ilmiö määritellään tietyllä tavalla eli asetetaan sopivaan kehykseen. ”Järkeilyvälineet” (*reasoning devices*) taas koskevat ilmiön selittämistä ja perustelua: syiden ja taustojen, moraalisten periaatteiden sekä seurausten ja ratkaisujen pohdintaa. Usein ne ilmenevät aineistossa erilaisina syy–vaikutus–ratkaisu -ketjuina. Kehystämisen valta tulee siis esiin paitsi siinä, mikä on ylipäättään uutinen ja ”tietämisen arvoista” ja mikä jätetään ulkopuolelle, myös merkityksen annossa. Ne kutsuvat ajattelemaan yhteiskunnallisista ilmiöistä tietyllä tavalla, usein tuttuihin psykologisiin ennakkosenteisiin ja kategorioihin nojautuen. Kehystämisen vaikutukset eivät jää yhteen uutisisältöön, vaan ne johdattelevat kulttuuriseen ymmärrykseen välittömän tiedon yli. (Reese 2001, 12–13.) Esimerkiksi ”kylmä sota” oli (ja on edelleen) strateginen kehys, joka sisälsi syvään juurtuneita oletuksia ja globaalien suhteiden ymmärtämisen tapoja.

Itse tarkastelen aineistoa teoreettisen näkökulman eli kriittisen geopolitiikan linssien läpi. Näkökulma ohjaa rajaamaan ja fokuoimaan havaintoja: Keskityn arktiseen alueeseen ensisijaisesti geopolitiisesta näkökulmasta. Tutkin geopolitiikkaa Sami Moisiota (2003b, 93) mukaillen kamppailuna. Tässä lähestymistavassa tutkijan mielenkiinto ei suuntaudu väitteiden todenperäisyyteen vaan niiden käyttöön poliittisessa taistelussa, uskotuksi tuleminen tavoittelussa. Kielellä sanan laajassa merkityksessä on tässä geopolitiisessa kamppailussa keskeinen rooli, koska kamppailu esiintyy yleensä puheina, teksteinä tai esimerkiksi karttoina. Kamppailussa käytetään maantieteellisiä käsitteitä, vedotaan kollektiiviseen identiteettiin ja tehdään näihin sidottuja (historia)tulkintoja. Tutkimuksen kohteena eivät ole logiikan mukaiset varmat faktat vaan *todelta näyttävä* maailma. Tarkastelun keskiössä on siis väitteiden suostuttelemaan pyrkivä ulottuvuus.

Kriittisen geopolitiikan teoriaan kuuluu olennaisesti diskurssin käsite, jota olen tässä tutkimuksessa avannut ja hyödyntänyt. Tässä tutkimuksessa täytyy kuitenkin tehdä ero diskurssiin teoreettisena käsitteenä ja diskurssianalyysiin tutkimusmenetelmänä.

Diskurssi on tässä aiempaan tutkimukseen ja käyttämäni viitekehykseen liittyvä käsite, ei menetelmällinen työkalu. Näen diskurssin kriittistä geopolitiikkaa mukaillen kielellisenä rakenteena, joka rajoittaa poliittisen toiminnan (tässä tapauksessa mediakehysten) vakuuttavuutta, uskottavuutta ja vaikutusmahdollisuuksia (ks. Moisio 2003b, 100). Tutkin siis kriittisen geopolitiikan diskurssien *kehystämistä* mediassa. Tässä tutkimusasetelmassa diskurssit eivät ilmesty tyhjästä, vaan ovat jo olemassa esimerkiksi poliitikkojen puhetavoissa, mutta kehystämisen avulla mediatekstit muodostavat niistä tiettyjä mielikuvia ja tulkintoja (ja rajaavat toisia pois). Kehysanalyysi on tässä tutkimuksessa metodinen apuväline. Tutkimuskohteena on edelleen geopolitiittinen maailma, mutta sen hienopiirteisyyteen on mahdollista päästä käsiksi kehysanalyysin kautta (vrt. mt. 94).

Avaan seuraavaksi perusteluja sille, miksi olen valinnut kehysanalyysin tämän tutkimuksen menetelmäksi diskurssianalyysin sijaan. On totta, että menetelmänä diskurssianalyysi muistuttaa huomattavasti kehysanalyysia. Pertti Vehkalahden (2017, 99–104) mukaan empiirisesti eroa näiden kahden menetelmän välille on lähes mahdotonta tehdä, mutta teoreettisen eron niistä voi löytää. Vehkalahti tosin myöntää tämän olevan pelkistetty näkemys, joka ei välttämättä vastaa yksittäisiä kehys- ja diskurssianalyysieja. Pelkistäen ”diskurssianalyysi tarkastelee sitä prosessia, jossa todellisuuden objekteja tuotetaan. Kehysanalyysi puolestaan avaa pikemminkin sitä, kuinka eri toimijat asettavat tällaisia objekteja eri kehyksiin eli pyrkivät taivuttamaan niiden merkitystä (tietyissä tilanteissa) johonkin suuntaan. Erottavana tekijänä on, halutaanko penkoa objektien rakentumisen prosessia vai sitä, millaisiin käytännön yhteyksiin tällaiset objektit asetetaan”. Tältä pohjalta kehysanalyysi soveltuu tämän tutkimuksen kysymyksenasetteluun paremmin. Aineistosta on tarkoitus löytää käytännössä ilmeneviä tyypillisiä tapoja, joilla jotain asiaa, tässä tapauksessa arktista aluetta, käsitellään. Silloin on Vehkalahden mukaan perusteltua käyttää kehysanalyysia. Kehysanalyysilla saadaan selville pelin henki: Mistä arktiseen alueeseen liittyvässä keskustelussa on kyse? Diskurssianalyysi on luontevampi menetelmä siiloin, kun tutkimuksen päähuomio on identiteetteihin liittyvien ideologisten ennakko-oletusten ja itsestäänselvyyksien etsimisessä ja paljastamisessa. Kehysanalyysi myös olettaa diskursiivisten käytäntöjen olevan jollain tavoin strategisia ja tavoitteellisia, siinä missä diskurssianalyysi pitää niitä enemmän tiedostamattomina. Kehysanalyysi olisi siten diskurssianalyysia vähemmän kiinnostunut selvittämään todellisuuden sosiaalista

konstruktiota syvätasolla ja tarttuisi enemmän siihen, millaisia ajatuksia, tulkintoja ja toimintaa suuntaavia vaikutuksia on tekstien ilmisällöllä.

Johtopäätöksenä voi todeta, että kehysanalyysi sopii diskurssianalyysia paremmin tämän tutkimuksen tavoitteisiin eli tutkimaan käytännön yhteyksiä ja merkityksiä, joihin arktinen alue mediateksteissä liitetään. Kehysanalyysin periaatteiden mukaisesti oletan näiden puhetapojen olevan jossain määrin strategisia, koska arktista aluetta kehystävät usein poliittiset toimijat ja alkuperäiskansojen edustajat, joilla on aluetta kohtaan omia intressejään. Diskurssianalyysiin vertaaminen auttaa kuitenkin tiedostamaan menetelmän rajoitukset ja heikkoudet. Vehkalahden (2017, 103) mukaan kehysanalyysi ei ole lähtökohtaisesti kiinnostunut ideologisesta perustasta, jonka nojalla ilmiöistä puhutaan tietyllä tavalla. Vaikka kehysanalyysi osoittaa, että jotkin kehykset ovat vallitsevampia kuin toiset, se ei tarjoa selitystä sille, miksi näin on. Se ei myöskään suoraan johdata kysymään, miksi jotkin kehykset jäävät kokonaan ilmaisematta. Tutkimukseni on kuitenkin kiinnostunut myös näistä vallan ja ideologian kysymyksistä, joten laajennan kehysanalyysin tulosten tulkintaa teoreettisen näkökulman avulla. Kehysanalyysin periaatteet sopivat kriittisen geopolitiikan ja median symbolinen vallan ajatuksiin varsin saumattomasti, mutta teoriatausta vie lisäksi tulosten tulkintaa ideologian suuntaan ja auttaa pohtimaan, miksi jotkin kehykset jäävät aineistossa ehkä kokonaan ilmaisematta. Käytän kehysanalyysin tuloksena saatuja kategorioita myös määrällisen sisällönanalyysin apuna. Otan löydetty erilaiset kehystämistavat käyttöön sisältöluokkina ja palaan määrällisellä otteella aineiston pariin. Siten on mahdollista saada selville, mitkä kehykset ovat aineistossa hallitsevia ja mitkä harvinaisempia. Nämä keinot ovat omiaan laajentamaan kehysanalyysin tulosten tulkintaa ja tarjoavat moniulotteisemman kuvan aineistosta.

Viestintätutkimuksessa kehyksen käsitettä on sovellettu pääasiassa neljällä eri tavalla: 1) erittelemällä mediatekstien kehyksiä ja laskemalla niiden määrää, 2) selvittämällä, kuinka eri olosuhteet tuottavat tiettyjä kehyksiä, 3) tarkastelemalla, kuinka kehykset vuorovaikuttavat vastaanottajan aiemman tietämyksen kanssa ja kuinka ne osallistuvat tietojen tulkitsemiseen ja päätöksentekoon, 4) tutkimalla, miten uutisten sisältämät kehykset muovaavat yhteiskunnallisen ja kulttuurisen tason prosesseja, kuten julkista keskustelua. Näistä muodostuu kolme paradigmaa uutiskehyksen tutkimiseksi (vaikka useimmissa kehysanalyysseissa onkin merkkejä kaikista paradigmoista): kognitiiviseen

psykologiaan ja skeemoihin pohjautuva paradigma, kriittinen paradigma, jossa korostuvat poliittisen ja taloudellisen vallan kysymykset sekä konstruktivistinen paradigma, jonka tutkimuskohteena painottuu journalistinen tuotanto ja työ. (D'Angelo 2002, 873–878.) Oma tutkimukseni painottuu näistä kriittiseen paradigmaan. Käytännössä erittelen mediatekstien kehyksiä ja lasken niiden määrää kohdan 1) mukaisesti, mutta tavoitteena on tuottaa tietoa myös kohdan 4) palvelukseen: miten ja minkälaisen kehysten varassa arktisesta alueesta on mahdollista puhua julkisuudessa.

Kehysanalyysin empiiriseen toteuttamiseen ei ole yhtä ennalta määriteltyä ohjetta, vaan tutkija tulkitsee aineistoa omista lähtökohdistaan käsin. Tämä on laadullisen tutkimuksen lähtökohta ja mahdollistaa tekstin syvärakenteiden analyysin, mikä helposti hukkuu, kun tutkitaan suuria määriä numeerista dataa. Analyysia ohjaa kriittisen geopolitiikan näkökulma, johon suhteutan tekemiäni havaintoja. Tulkinnanvaraisuutta voi kuitenkin pitää myös kehysanalyysin heikkoutena. Artikkeleissa voi olla läsnä useita eri kehyksiä, ja myös niiden vahvuudessa on eroja. Tutkijan on luotettava omaan arvioonsa siitä, mikä on riittävä todistusvoima sille, että jokin kehys on mediatekstissä hallitseva. Tutkijan vastuulla on myös valita kehysluokat niin, että ne eivät liiaksi hävitä aineiston nyansseja. Mediatekstien kohdalla on olennaista pohtia sitä, paljonko ”kehystämistä” tapahtuu. Kuinka lähellä kehys on sitä, jota lähteet suosivat tai mitä tapahtuma indikoi? Onko kehys vakuuttava ja koherentti todellisuuden ymmärtämisessä? Ongelmana kehysanalyysissä on usein se, että puhujat katoavat, mikä vaikeuttaa valtasubjektien erittelyä. Omassa tutkimuksessani myös journalistinen tuotantoprosessi ja journalistien tekemään kehystämiseen liittyvät tietoiset ja tiedostamattomat päätökset (*”framing judgements”*) jäävät piiloon, koska tutkin kehyksiä ainoastaan lopputuotteen eli mediatekstien tasolla. (Reese 2001, 13–20.) Myöskään mediatekstien vastaanottoon ei tämän tutkimuksen puitteissa ole mahdollista perehtyä. Nämä voisivat kuitenkin olla mahdollisuuksia jatkotutkimukselle.

Seuraavaksi siirryn tutkimuksen analyysiosioon. Kuten edellä on käynyt ilmi, analyysi on kolmivaiheinen:

1. Määrällinen sisällönanalyysi
2. Kehysanalyysi (laadullinen)
3. Kehysanalyysi (määrällinen)

Analyysin ensimmäinen vaihe on siis määrällinen sisällönanalyysi. Jaottelen aineiston aihealuokkiin saadakseni yleiskuvan siitä, millaisissa yhteyksissä arktisesta alueesta mediateksteissä puhuttiin. Toisessa vaiheessa kavennan aineistoa relevanteimpiin artikkeleihin ja toteutan kehysanalyysin laadullisen osion. Perustelen, mitkä ovat mielestäni aineistosta esiin nousevat keskeiset kehykset ja kuvaan, mitä ne pitävät sisällään. Kolmannessa vaiheessa palaan koko aineiston pariin määrällisellä otteella ja jaottelen artikkelit edellä mainittuihin kehyksiin. Vaikka käsittelen analyysiosion vaiheittain, nähdäkseni kaikki vaiheet ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja tukevat toisiaan tutkimuskysymyksiin vastaamisessa. Vedän analyysin tuloksia yhteen tutkimuksen lopussa.

6 Mediakeskustelun aihealueet

Lähestyin aineistoa ensin määrällisesti luokittelemalla. Näin saadaan yleiskuva aineistosta ja sen tärkeimmistä teemoista. Luin läpi kaikki aineiston artikkelit ja jaoin ne luokkiin sen perusteella, millaisessa yhteydessä arktista aluetta ensisijaisesti käsiteltiin.

Tuloksena muodostui seitsemän eri luokkaa:

1. Ilmastonmuutos
2. Kansainväliset suhteet
3. Arktinen Suomi
4. Alkuperäiskansat
5. Talous
6. Turvallisuus
7. Ympäristönsuojelu

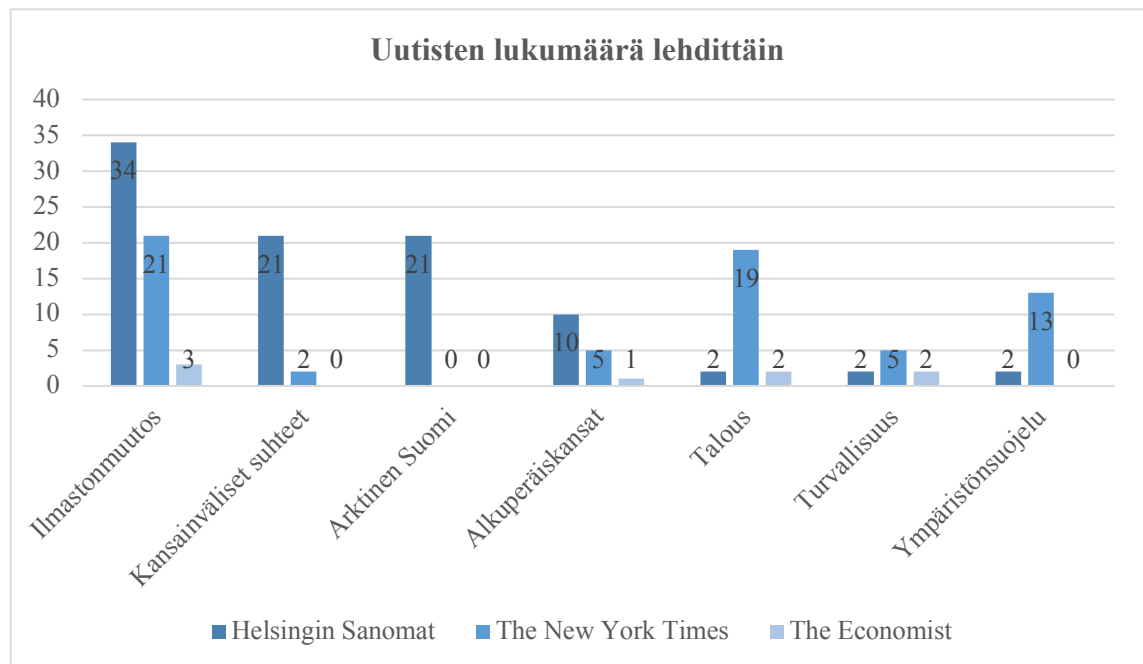
Monissa uutisissa esiintyy useampi aihe, mutta yleensä pääteema oli varsin helposti määriteltävissä. Erityisesti otsikko ja ingressi kertovat paljon uutisen ensisijaisesta aiheesta. Alla olevaan taulukkoon aineisto on luokiteltu määrällisesti lehdittäin.

Selkeyden vuoksi tulokset on esitetty myös pylväsdiagrammina kuvaajassa 1.

Taulukko 1: Arktista aluetta käsittelevien uutisten määrällinen luokittelu

	Helsingin Sanomat	The New York Times	The Economist	Yhteensä
Ilmastonmuutos	34	21	3	58
Kansainväliset suhteet	21	2	0	23
Arktinen Suomi	21	0	0	21
Alkuperäiskansat	10	5	1	16
Talous	2	19	2	23
Turvallisuus	2	5	2	9
Ympäristönsuojelu	2	13	0	15
Yhteensä	92	65	8	165

Kuvaaja 1: Uutisten määrällinen luokittelu pylväsdiagrammina

Selvästi eniten arktista aluetta käsiteltiin ilmastomuutoksen yhteydessä, yhteensä 58:ssä artikkelissa. Ilmastomuutos näkyi uutisoinnissa erityisesti ilmastoraporttien, päästömittausten ja muiden tieteellisten julkaisujen yhteydessä. Haastateltavat olivat usein tutkijoita. Ilmastomuutoshuolia nosti pinnalle etenkin nihkeästi ympäristönsuojeluun suhtautuvan Donald Trumpin presidenttikauden alku ja Yhdysvaltojen irrottautuminen Pariisin ilmastopimuksesta. Myös uudet huolestuttavat ennusteet ja tulokset napajään sulamisesta sekä äärisäiden lisääntyminen ympäri maailmaa ylittivät uutiskynnyksen. Ilmastomuutoksen (toistaiseksi suurilta osin hypoteettiset) seuraukset ja niiden torjuntaan vaadittavat toimet saivat paljon huomiota. Luokkaan kuuluu myös mielipidekirjoituksia, joissa vaaditaan tekoja lämpenemisen pysäyttämiseksi. Lisäksi ilmastomuutosta käsiteltiin paikallisesti, esimerkiksi reportaaseissa arktiselta alueelta. Ilmastomuutosuutisia oli melko tasaisesti kaikissa aineiston lehdissä.

Arktinen alue esiintyi paljon myös kansainvälisten suhteiden areenana. Tähän luokkaan kuului paljon uutisia Arktisen neuvoston kokouksista, eri maiden arktisista intresseistä ja ylipäätään kansainvälisen politiikan merkittävimmistä käännteistä, kuten Donald Trumpin presidenttikauden alusta ja Yhdysvaltojen uuden hallinnon vaikutuksesta maailmanpolitiikkaan sekä arktisen alueen tilanteeseen. Näitä artikkeleja oli aineistossa

23. Lähes yhtä paljon artikkeleja kuului arktisen Suomen luokkaan. Nämä uutiset käsittelivät myös kansainvälisiä suhteita, mutta ensisijaisesti Suomen puheenjohtajuuden kautta – mikä tekee Suomesta arktisen maan, mitkä ovat Suomen puheenjohtajuuskauden tavoitteet, mitä mahdollisuuksia ja haasteita puheenjohtajuus Suomelle tuo ja miten puheenjohtajuuskausi eteni. Luokassa korostettiin myös Suomen saavutuksia arktisen alueen suhteen, esimerkiksi jäänmurtajiin liittyvää osaamista. Tämä näkökulma esiintyi luonnollisesti vain Helsingin Sanomissa.

Alkuperäiskansojen paikallinen näkökulma oli uutisoinnissa marginaalissa, mutta sitä käsiteltiin kuitenkin 16:ssa uutisessa. Uutiset olivat tyypillisesti reportaaseja arktiselta alueelta. Niissä nousivat paljon esille alkuperäiskansojen kohtaamat ongelmat, kuten heikko oikeusturva, elinolosuhteiden muutokset ja kohonnut itsemurhariski.

Alkuperäiskansat kärsivät ilmastonmuutoksesta jo nyt. Helsingin Sanomissa eniten käsiteltiin Lapin saamelaisten asioita, mutta aineistossa on uutisia myös Alaskasta, Grönlannista, Kanadasta ja Venäjän arktiselta niemimaalta.

Myös talousaiheita ja arktisen alueen resurssien hyödyntämistä käsiteltiin jonkin verran, kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin ilmastonmuutosta ja ympäristönsuojelua yhteensä. Talous oli ensisijaisena aiheena 23:ssa artikkelissa. Näissä selvitetään uusien kulkureittien rakentamisen mahdollisuuksia, kerrotaan arktisesta öljynetsinnästä ja turismista alueella. Arktisen alueen infrastruktuuri on vielä kehittymätöntä, joten alueen taloudellinen hyödyntäminen on artikkeleissa suurimmaksi osaksi vasta suunnitelmien asteella. Taloudelliseen toimintaan suhtauduttiin näissä artikkeleissa kuitenkin positiivisesti tai neutraalisti. Jaottelin erikseen ympäristönsuojelun luokkaan artikkelit, joissa suhtautuminen mahdolliseen taloudelliseen toimintaan oli selvästi negatiivista, joissa korostettiin sen uhkia ympäristölle ja tuotiin esiin, miten arktisen alueen herkkää ekosysteemiä suojellaan tai ainakin pitäisi suojella. Erityisesti suunnitelmia öljynporauksesta arktisella alueella vastustettiin paljon, myös pää- ja mielipidekirjoituksissa. Näitä artikkeleita oli aineistossa 15.

Aiheluokista vähiten käsiteltiin turvallisuuteen liittyviä asioita. Luokkaan kuuluvat lähinnä sotilaallista turvallisuutta koskevat uutiset, mutta myös öljyvuotojen ja muiden laivaliikenteen onnettomuuksien uhat nousevat esiin. Tähän luokkaan kuului yhdeksän artikkelia. Luokittelu tukee havaintoa siitä, että ilmastonmuutos on Arktiksella paljon

sotilaallista konfliktia keskeisempi uhka. Lehdissä oli joitakin uutisia myös arktisesta eläimistöstä ja ekosysteemistä, mutta rajasin ne pois aineistosta, koska ne eivät lainkaan vastanneet tämän tutkimuksen geopolitiittista fokusta.

Luokittelusta selviää, millaisia aiheita aineiston artikkeleissa suurin piirtein käsiteltiin. Seuraavaksi tarkastelen artikkelien sisältöä tarkemmin laadullisen tutkimuksen keinoin. Siirryn sisällön kuvailusta sen syvällisempään analysointiin ja muodostan siitä tulkintoja kehysanalyysin avulla.

7 Arktisen alueen kehykset

Kehykset ovat edellä käsiteltyjä aihealueita laajempia, moniulotteisempia ja kuvaavampia kokonaisuuksia, joissa voi yhdistyä useammankin eri aiheen käsittely tietyn ensisijaisen tulkintakehyksen kautta. Analyysi vastaa tutkimuksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen siitä, miten arktista aluetta kehystetään Helsingin Sanomien, The New York Timesin ja The Economistin uutisoinnissa vuosina 2017 ja 2018. Kehykset kertovat, mitä ja miten arktisesta alueesta ajateltiin, puhuttiin ja kirjoitettiin. Ne määrittelevät ilmiön, sen syyt ja seuraukset eri tavoin (Väliaverron 1996, 107–108). Näin kehykset mahdollistavat uutisoinnin syvärakenteiden tarkastelun. Tunnistin aineistosta neljä eri aihepiirejä läpileikkaavaa kehystä:

1. Globaalin ilmastokatastrofin kehys
2. Poliittisen valtapelin kehys
3. Taloudellisen eduntavoittelun kehys
4. Alkuperäiskansojen kodin kehys

Rakensin kehysten ominaispiirteistä analyysimatriisin (ks. taulukko 2). Siinä määrittelin Väliaverron (1996, 113) ja Vehkalahtien (2016, 102) toteuttamia kehysanalyysieja mukaillen kunkin kehyksen keskeiset avainsanat, esimerkit, fraasit, metaforat, perusongelman, ongelman syyt ja taustan, seuraukset, ratkaisut ja moraaliset väittämät. Luokat juontavat juurensa Robert Entmanin (1993, 52) kehyksen määritelmästä, jonka mukaan kehystämisen havaitusta todellisuudesta valitaan joitakin puolia ja asetetaan niitä tekstissä etuasemaan siten, että edistetään jotakin tiettyä ongelman määrittelyä, tulkintaa kausaalisuhteesta, moraalista päätelmää ja/tai ratkaisuehdotusta.

Analyysimatriisi tunnistaa myös niitä symbolisia resursseja (mm. avainsanat, metaforat ja fraasit), jotka Stephen D. Reesen (2011, 11) kehysmääritelmän mukaan jäsentävät ja organisoivat tietoa ja antavat sille merkityksiä. Esimerkiksi metaforat eivät ole pelkästään kielenkäyttöä rikastuttavia kielikuvia, vaan ne ohjaavat myös ajattelua luomalla mielikuvia ja jäsentämällä asioita sekä niiden yhteyksiä (Väliaverron 1996, 123). Aiemmin käsitelin kehystämisen jakoa kehystämisvälineisiin (*framing devices*) ja järjestyvälineisiin (*reasoning devices*) (ks. Vehkalahti 2016, 99). Analyysimatriisin luokkia voi ryhmitellä siten, että avainsanat, esimerkit, fraasit ja metaforat ovat kehystämisvälineitä, joilla teemaa kuvataan. Perusongelma, ongelman syyt ja tausta,

seuraukset, ratkaisut ja moraaliset väittämät taas ovat järkeilyvälineitä, joilla ilmiötä selitetään ja perustellaan, usein syy-vaikutus-ratkaisu –polkujen kautta. Analyysimatriisi antaa tiiviin yleiskuvan kehysanalyysin tuloksista ja helpottaa kehysten vertailua. Se selkeyttää myös tutkijan omaa ajattelua ja auttaa jäsentelemään kehukset suhteessa toisiinsa.

Analyysin toteuttamiseen liittyy tässä tutkimuksessa muutamia rajoitteita. Ensinnäkin olen ottanut vapauden suomentaa englanninkielisistä lehdistä kerätyt lainaukset, jotta analyysin raportointi pysyisi selkeänä ja yhtenäisenä. Tutkimuksen ei myöskään ole tarkoitus pureutua kielitieteellisiin nyansseihin, vaan ote on yhteiskuntatieteellinen. Toiseksi kaikkien aineiston artikkelien läpikäynti tarkoin laadullisin menetelmin olisi ollut tutkimusekonomisesti liikaa resursseja vaativaa, joten tein laadullista analyysia vain osasta aineiston artikkeleista, jotka mielestäni olivat tutkimuskysymysten teemojen kannalta relevanteimpia (yleensä jutut, joiden fokus oli selkeästi arktisessa alueessa ja siihen liittyvissä kansainvälisen politiikan kysymyksissä). Artikkelien valintaan ei ole mahdollista tarjota täysin yksiselitteistä kriteeristöä, koska valinta perustui omaan tulkintaani laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti. Aineiston kaventamisessa hyödynsin kuitenkin myös edellä tehtyä luokittelua siten, että kustakin aihealueesta otin tasapuolisesti artikkeleja tarkempaan tarkasteluun. Esimerkiksi ilmastonmuutosta käsitteleviä artikkeleja valitsin hiukan enemmän kuin muita, koska niitä oli aineistossa eniten. Luokittelu varmisti myös, että jokaisesta aihealueesta ainakin yksi artikkeli päätyi laadullisen analyysin kohteeksi ja aineistoa tulee näin tarkasteltua monipuolisesti. Aineiston kaventamisen jälkeen syvällisemmän tarkastelun kohteeksi jäi 58 artikkelia. Tässä tutkimuksessa hyödynnän kuitenkin myös määrällistä analyysia siksi, ettei kaventaminen kadottaisi liiaksi aineiston sisältämää informaatiota.

Kolmanneksi, esimerkiksi Väliverronen (1996) huomioi omassa kehysanalyysissään myös visuaaliset kuvat, mutta tutkimusekonomisista syistä olen rajannut ne tämän analyysin ulkopuolelle. Kehysanalyysia voi hyvin soveltaa myös kuviin, koska uutiskuvat ovat valintoja siinä missä käytetyt sanat ja ilmaisuinkin, ja ne herättävät tiettyjä mielikuvia sekä tulkintoja yleisössä. Kuvien syvälinen analysointi olisi kuitenkin työlästä, tilaa vievää ja veisi fokuksen sivuraiteille, joten tämän tutkimuksen rajoissa on järkevämpää keskittyä tekstiin. Rajaus mahdollistaa tekstin perusteellisemman analyysin.

Taulukko 2: Arktisen alueen kehysten analyysimatriisi

	Globaali ilmastokatastrofi	Poliittinen valtapeli	Taloudellinen eduntavoittelu	Alkuperäiskansojen koti
Avainsanat	ilmastonmuutos, jään sulaminen, päästöt, ennätys	suurvalta, kansainvälinen politiikka, yhteistyö	arktisen alueen resurssit, meriliikenne, talouskasvu	alkuperäiskansat, perinteiset elinkeinot
Esimerkit	Pariisin ilmastopimus äärisää	Arktisen neuvoston kokoukset arktiset strategiat	Koillisväylä öljynporausta arktisilla alueilla	Grönlannin itsenäistymispyrkimykset
Fraasit	Arktinen alue lämpenee kaksi kertaa nopeammin kuin muu maapallo.	Maailmassa eletään autoritaaristen johtajien aikaa.	Arktisen ympäristön/resurssien hyväksikäyttö	Ainutlaatuinen ekosysteemi
Metaforat	maapallon jääkaappi taistelu	peli mahtimiehet rautanyrkit	Jääsilkkitie dollarinkuvat silmissä	haavojen aukeaminen kulttuurin kolonisaatio
Perusongelma	arktisen alueen sulaminen vaarantaa muun maapallon	arktinen yhteistyö haastavaa, koska valtiot ajavat omia intressejään	ristiriita taloudellisen eduntavoittelun ja ympäristönsuojelun välillä	alkuperäiskansojen oikeudet jäävät ylhäältä tulevan politiikan jalkoihin
Ongelman syy ja taustat	hiilidioksidipäästöt, fossiiliset polttoaineet	valtioiden intressit ristiriitaisia arktiset suurvallat Yhdysvallat ja Venäjä hallitsevat alueen politiikkaa	jään sulaminen ja teknologian kehitys avaa pääsyn Arktisen resurssisiin, mutta niiden hyödyntäminen riskialtista	arktisen alueen asukkaat syrjässä ja marginaalissa, vaikutusmahdollisuudet vähäiset
Seuraukset	arktisen merijään sulaminen, ei enää heijasta auringonvaloa takaisin ilmakehään	Suomella vaikeuksia saada tavoitteitaan läpi, potentiaaliset turvallisuushukat	kiistat siitä, tuleeko resursseja hyödyntää ja kenellä on niihin oikeus	aluetta koskevat päätökset tehdään ylhäällä, aiheuttavat ongelmia paikallisesti
Ratkaisut	yhteiset toimet ilmastomuutoksen torjumiseksi, teknologian kehitys	dialogi Arktisessa neuvostossa kaikkia osapuolia hyödyttävät tavoitteet	resurssien kestävä hyödyntäminen lait, säädökset ja sopimukset	alkuperäiskansojen oikeuksia parannetaan ja heidät otetaan mukaan päätöksentekoon
Moraaliset väittämät	Maapallon keskilämpötilan nousu ja arktisen alueen merijään sulaminen on pysäytettävä, jotta vältetään globaalilta ilmastokatastrofalta.	Kansalliset intressit eivät saa määrätä globaalia politiikkaa.	Taloudellinen voitontavoittelu on viety liian pitkälle, on vaarallista hyödyntää resursseja ympäristön kustannuksella.	Alkuperäiskansojen hyväksikäyttö ja kuulematta jättäminen on väärin, koska arktinen alue on heille koti ja heillä on siksi siihen erityislaatuinen yhteys.

Käsittelen seuraavaksi kehyksiä tarkemmin yksitellen. Tarkastelen niitä tutkimuksen teoreettisen näkökulman, eli kriittisen geopolitiikan ja median symbolisen vallan näkökulmasta. Laadullisen analyysin jälkeen palaan vielä määrällisellä otteella aineiston pariin, ja luokittelen kaikki aineiston artikkelit näihin neljään kehysluokkaan. Näin pystyn paremmin vastaamaan tutkimuksen toiseen tutkimuskysymykseen siitä, mitkä kehykset nousevat aineistossa hallitsevaan asemaan.

7.1 Globaali ilmastokatastrofi

Globaalin ilmastokatastrofin kehys kuvaa ilmastonmuutoksen aiheuttamaa uhkaa arktiselle alueelle. Tämä kehys on läsnä tavalla tai toisella suurimmassa osassa Arktikseen liittyvässä uutisoinnissa. Ilmastonmuutos kuvaa arktisen alueen muutosta: jää sulaa, kulkureitit avautuvat, alueen ainutlaatuinen ekosysteemi ja alkuperäiskansojen perinteisen elinkeinot ovat uhattuna. Kehyksen keskeisiä toimijoita ovat ilmastotutkijat ja poliittiset päätöksentekijät. Uutisoinnin sävy on huolestunut.

Kehyksen määrittelemä perusongelma liittyy arktisen alueen globaaliin ulottuvuuteen: Arktiksen sulaminen vaarantaa koko maapallon, koska jään sulaessa se ei enää heijasta auringonvaloa takaisin ilmakehään ja vauhdittaa näin lämpenemistä maailmanlaajuisesti. Ilmastonmuutos ei siis edusta uhkaa pelkästään arktiselle alueelle, vaan koko maapallolle. Tästä syystä nimitän kehystä *globaaliksi* ilmastokatastrofiksi. Globaalia ulottuvuutta korostetaan uutisissa paljon:

”Jos menetämme arktisen alueen, menetämme koko maapallon” (Helsingin Sanomat 2.6.2017);

”Arktinen asia on kaikkien asia” (Helsingin Sanomat 31.3.2017).

Fraasi *”arktinen alue lämpenee kaksi kertaa nopeammin kuin muu maapallo”*, eräänlainen arktisen alueen ilmastonmuutoksen iskulause, toistuu uutisissa kerta toisensa jälkeen. Myös Suomen mittakaavassa korostetaan, että kyse ei ole vain pohjoisen ongelmista:

”Arktisten olosuhteiden muutos koskettaa koko Suomea eikä vain Lappia” (Helsingin Sanomat 13.2.2017).

Kuten Heininen ja Palosaari (2010, 54) tiivistävät: ”Arktisten alueiden suojelua ei tehdä niiden itsensä vuoksi, vaan sen vuoksi, mitä ne voivat aiheuttaa muille, ei-perifeerisille, alueille.”

Valitsin kutsua kehystä hiukan kärjistetystikin ilmastokatastrofiksi, koska katastrofipuhe on ilmastouutisissa vahvasti läsnä. Puhutaan äärisäistä ja ääri-ilmiöistä, poikkeuksellisista tilanteista, kriiseistä ja vakavista riskeistä. Päästöihin ja lämpötiloihin liittyvät ennätykset rikkoutuvat yksi toisensa perään:

”Lämpöennätykset rikkoutuvat, napajäät sulavat, eläimet kuolevat sukupuuttoon ja ihmiset nälkään – Vuosi on ollut ilmaston kannalta poikkeuksellisen huono” (Helsingin Sanomat 5.11.2017);

”Viime vuosi oli ennätyslämmin” (Helsingin Sanomat 21.3.2017);

”Maapallo lämminnyt ennätyskuumaksi” (Helsingin Sanomat 23.7.2017);

”Planeetta ennätyslämmin kolmatta vuotta peräkkäin” (Helsingin Sanomat 18.1.2017);

”Arktinen alue lämpenee huolestuttavaa vauhtia – merijää jatkaa hupenemistaan ja ikirouta sulaa nopeammin kuin koskaan” (Helsingin Sanomat 19.12.2017);

”Ilmakehän hiilidioksidipitoisuus on korkeampi kuin 800 000 vuoteen” (Helsingin Sanomat 6.8.2018);

”Arktisella alueella on käynnissä ihmiskunnan historiassa ennennäkemätön muutos” (New York Times 11.12.2018).

Uutisointi korostaa muutoksen ennennäkemättömyyttä ja äkkinäisyyttä. Sää vaihtelee ”rajusti” (Helsingin Sanomat 28.2.2018) ja ilmastoennätykset ”hälyttävät” toimiin (Helsingin Sanomat 26.1.2017). Sanavalinnat ovat raflaavia:

”Vuosi on ollut hirvuinen. Itä-Afrikkaa vaivaa ruokakriisi, Etelä-Eurooppaa korvensi kesällä Lucifer, Kalifornian viinialueita paloi syksyllä karrelle ja pyörremyrskyt riehuivat erittäin poikkeuksellisella voimalla” (Helsingin Sanomat 5.11.2017).

Katastrofi on määritelmällisesti jotakin, joka vaatii kaikkien huomiota: siltä ei voi sulkea silmiään ja jatkaa, kuin mitään ei olisi tapahtunut. Katastrofi nähdään järkyttävänä, pysäyttävänä, tavallisuudesta poikkeavana. Sen vaikutukset yltävät laajalle ympäristöön ja pitkälle tulevaisuuteen. Mediatutkija Teun A. van Dijckin (1998, 54)

mukaan journalistisessa kulttuurissa tapahtuman uutisarvo määräytyy osittain sen seurausten vakavuudella, ja katastrofin seuraukset ovat vakavuudeltaan ääripäätä.

Palaan tässä kohdin median symbolisen vallan ajatukseen. Couldry (2012) esitteli ajatuksen mediasta välineinä, joita yksilöt käyttävät päästäkseen käsiksi yhteiskunnalliseen todellisuuteen ja sen “keskukseen” eli yhteisiin teemoihin. Arktinen alue on yksi tällaisista teemoista, josta alueen ulkopuolella asuvat muodostavat käsityksensä lähinnä median kautta. Se on myös symbolinen resurssi, joka symboloi vielä abstraktimpaa kokonaisuutta, ilmastonmuutosta. Symbolista sisältöä levittämällä, luokittelemalla ja toistamalla media vakiinnuttaa tietyn narratiivin todellisuudesta. Ilmastonmuutos assosioituu arktisen alueen sulavaan jäähän ja jääkarhuihin. Tarkastelujaksona esimerkiksi National Geographic -lehden kuvaajan ottama “sydäntäsärkevä” video sulavalla maalla nälkään riutuvasta jääkarhusta levisi laajalle ja sai paljon huomiota mediassa (The New York Times 11.12.2017). Myös median käyttämät metaforat aktivoivat ja vakiinnuttavat tiettyjä narratiiveja. Globaalin ilmastokatastrofin kehityksen yhteydestä arktisesta alueesta käytetään jääkaappimetaforaa:

”Arktinen alue on kuin maapallon jääkaappi, ja nyt kaapin ovi on jätetty auki”

(Helsingin Sanomat 19.12.2017) viitaten arktisen alueen muuta maapalloa kylmentävään vaikutukseen. Kehystämisessä käytetään paljon myös taistelun metaforaa. Puhutaan taistelusta ilmastonmuutosta vastaan, lämpenemistaistelusta ja sodasta fossiilisia polttoaineita vastaan.

Media rakentaa sosiaalista todellisuutta luomalla ylipäättään kuvan, että koska arktinen aluetta käsitellään mediassa, se on olennaista tietoa ja siihen täytyy kiinnittää huomiota. Arktisen alueen merkityksellisyyttä tuodaan uutisoinnissa esiin monin tavoin.

Ilmastonmuutoksen globaalit vaikutukset tuntuvat kaikkialla. Esimerkiksi Suomessa *“ilmaston lämpeneminen näkyisi dramaattisesti”* (Helsingin Sanomat 14.6.2017).

Suomi ei ole *”erillinen saareke maapallolla, vaan muutos tuntuu täälläkin”* (Helsingin Sanomat 23.7.2017).

Toisaalta uutisoinnissa lukijoiden ei oleteta samaistuvan vain suomalaisuuteen, vaan eräänlaiseen maailmankansalaisuuteen, yleisinhimilliseen ihmisyyteen, johon vedotaan puhumalla ilmastokatastrofin uhasta koko “ihmiskunnalle” ja “maapallolle”. Äärisäät ovat yksi esimerkki ilmastonmuutoksen ympäri maapalloa tuntuvista vaikutuksista.

Ympäri vuoden raportoidut poikkeukselliset sääolot yhdistetään useissa uutisotsikoissa arktisen alueen sulamiseen:

”Kun arktinen alue sulaa, maapallon sää kärsii” (The Economist 29.4.2017a), vaikka siitä ei voidakaan esittää kovin varmoja syy-seuraussuhteita. Kuten Palosaari (2011) ennusti, turvallisuushkat Arktiksella ovat tulevaisuudessa enemmänkin ympäristöuhkia kuin sotilaallisia uhkia. Esimerkiksi presidentti Niinistö kehystää aluetta sanomalla, että *”ilmastonmuutos arktisella alueella on suurempi uhka ihmiskunnalle kuin Venäjä”* (Helsingin Sanomat 13.5.2017).

Arktis on alue, jolla ilmastonmuutos kiistatta näkyy jo nyt. *”Siellä ei ole jäätä”* (The New York Times 27.2.2018), toteaa koruttomasti otsikoitu mielipidekirjoitus.

”Arktinen alue, jonka tunnemme tänään, on lähes kokonaan poissa” (The Economist 29.4.2017b), kuuluu laajan reportaasin otsikko. Dramaattiset muutokset ja murrokset kiinnostavat mediaa. Arktisella alueella tapahtuva, entistä nopeammin etenevä muutos on keskeinen syy siihen, miksi se on noussut mediahuomion kohteeksi. Paikallisella tasolla ilmaston muuttuminen ei ole abstrakti asia, vaan muutokset ovat selvästi nähtävillä. Tätä voi verrata aiemmassa tutkimuksessa esille nousseeseen globaalin ilmastolaboratorion kehykseen (Steinberg 2014, 281). Esimerkiksi Alaska kuuluu konservatiivisiin osavaltioihin, jotka yleisesti ottaen vastustavat aggressiivista ilmastopoliittikkaa. Alaskassa ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat kuitenkin niin näkyviä, että paikallisten poliitikkojen on vaikea vältellä asiaa:

”Muutos on ollut niin todellinen ja laajalle levinnyt, että se on mahdotonta jättää huomiotta” (The New York Times 15.5.2018).

Arktisen alueen muutosta kuvataan henkilökohtaisten tarinoiden ja kokemusten kautta, joissa korostuu ensikäden kokemus. Alueella vierailleiden tutkimusmatkailijoiden havainnot nostetaan uutisaiheiden keskiöön:

”Espen Nordahl tietää, millaista on kaivaa ystävää lumivyöryn alta omin käsin – äärisäät ja lumivyöryt lisääntyvät Pohjoismaissa.” (Helsingin Sanomat 28.1.2017);

”Jäätiköiden sulamisen haistaa ilmasta’ – Pitkän linjan tutkimusmatkailija on huolissaan arktisen luonnon äkillisestä muutoksesta” (Helsingin Sanomat 27.12.2017).

Omilla aisteilla koettua pidetään todistusvoimaisena ja näin kiistetään ilmastomuutoksen abstrakti luonne. Samoin argumentoidaan sitä vastaan, että katastrofi olisi edessä vasta kaukana tulevaisuudessa. Uutisoinnissa vedotaan vastuuseen tulevia sukupolvia kohtaan ja siihen, että viimeistään “lapsemme” tulevat näkemään hyvinkin dramaattisia ilmastomuutoksen seurauksia. Kaikilla on velvollisuus osallistua ilmastotalkoisiin, myös ns. tavallisten ihmisten arjessaan:

”Ilmastoteoissa pitää kiristää tuntuvasti tahtia – Maailman pelastaminen vaatii tutkijoiden mukaan muutoksia myös tavallisilta ihmisiltä” (Helsingin Sanomat 6.10.2018);

”Laiva, joka pitää saada kääntymään, on iso -- Kääntäminen vaatii kaikkia ruoriin” (Helsingin Sanomat 27.12.2017).

Kaikesta katastrofipuheesta huolimatta konkreettisista poliittisista toimista ilmastomuutosta vastaan on vain vähän uutisoitavaa. Kehyksessä ratkaisuna esitetään kansainvälistä yhteistyötä ja yhteisiä sopimuksia päästöjen rajoittamiseksi, mutta se jää lähinnä toiveikkaaksi puheeksi, kun arktisissa suurvalloissa Yhdysvalloissa ja Venäjällä ympäristöongelmat eivät kuulu poliittisen agendan kärkeen, jos ollenkaan. Erityisesti päätös irrottaa Yhdysvallat Pariisin ilmastopöytäkirjasta on “paha takaisku” kansainväliselle yhteistyölle ja ilmastomuutoksen vastaiselle taistelulle (Helsingin Sanomat 2.6.2017).

Globaalin ilmastokatastrofin kehyksessä otetaan implisiittisesti huomioon ilmastomuutoksen epäilijät. Uutisoinnissa ikään kuin tiedostetaan mahdolliset ilmastomuutosta kyseenalaistavat näkemykset ja argumentoidaan niitä vastaan. Ensinnäkin muutoksesta puhutaan historiallisena ja ennennäkemättömänä. Ilmastomuutoksen epäilijöillä on tapana korostaa, että maapallolla kylmemmät ja lämpimämmät kaudet ovat aina vaihdelleet. Katastrofipuhe kuitenkin korostaa muutoksen poikkeuksellisuutta. Toiseksi ilmastomuutosta todistellaan monin tavoin: tukena käytetään virallisia ilmastoraportteja, tutkijoita haastateltavina ja edellä kuvattua henkilökohtaista arkikokemusta:

”Ilmastomuutos on todellinen, ja olen nähnyt siitä paljon esimerkkejä” (Helsingin Sanomat 27.1.2017).

Vastapuoleksi mielletään yleensä arktisten suurvaltojen johtajat. Esimerkiksi Yhdysvaltojen arktiselta lähettiläältä David Baltonilta kysytään, miten hän vakuuttaisi *”ihmisen – tai Trumpistahan tässä puhutaan”* ilmastonmuutoksesta:

”Veisin hänet Alaskaan paikalle, missä Obamakin kävi. Siellä muutoksen voi nähdä omilla silmillä” (Helsingin Sanomat 27.1.2017).

Nämä ovat kaikki kehystämisen tapoja, joilla legitimoidaan tiettyä näkemystä arktisesta alueesta. Ilmastonmuutoksen torjuminen on yksi Suomen päätavoitteista Arktisen neuvoston puheenjohtajana, joten ei ole yllättävää, että Suomen valtalehti Helsingin Sanomat kehystää arktista aluetta pitkälti juuri ilmastokatastrofin kautta. Kriittisen geopolitiikan näkökulmasta kyse on pyrkimyksestä vakiinnuttaa arktista aluetta koskeva diskurssi, jolla voi perustella aluetta koskevat päätökset. Voisi ajatella, että Suomen arktinen diskurssi on ristiriidassa Yhdysvaltojen ja Venäjän tavoissa määritellä aluetta. Trump on kutsunut ilmastonmuutosta *”huijaukseksi”* ja kiistää globaalin ilmastokatastrofin kehystämisen tavat kaikissa lausunnoissaan. Arktisessa neuvostossa eri tavat käsittää muutoksen tärkeys ja seuraukset ovat selkeästi ristiriidassa, mikä vaikeuttaa dialogia ja päätöksentekoa. Käsittelen tätä poliittisen päätöksenteon kehystämistä seuraavaksi.

7.2 Poliittinen valtapeli

Poliittisen valtapelin kehys kuvaa arktiseen alueeseen liittyvää poliittista päätöksentekoa, neuvottelua ja hallintaa. Aiheet liittyivät esimerkiksi Arktisen neuvoston kokouksiin, valtioiden arktisiin strategioihin ja Suomen puheenjohtajuuteen Arktisessa neuvostossa. Suomen puheenjohtajuusohjelman tavoitteet nousivat useaan otteeseen esille, samoin arktisten suurvaltojen, eli Yhdysvaltojen ja Venäjän suhtautuminen alueen politiikkaan. Ei-arktista valtioista Kiinan kasvavaa kiinnostusta arktista aluetta kohtaan käsiteltiin jonkin verran. Uutiset käsitelivät myös arktista aluetta koskevia sopimuksia, lakeja ja niiden soveltamista. Tarkastelujaksona näkyvin näistä oli Pariisin ilmastopöytäkirja ja etenkin presidentti Trumpin päätös irrottaa Yhdysvallat sopimuksesta. Aiemmin luokiteltujen aihealueiden tasolla etenkin kansainvälisten suhteiden ja arktisen Suomen luokkiin kuuluvat uutiset sopivat tämän kehyksen alle. Keskeisimpiä toimijoita poliittisen valtapelin kehyksessä ovat

kansallisvaltiot, mutta myös esimerkiksi ympäristöjärjestöt ja alkuperäiskansat pyrkivät ajamaan omia tavoitteitaan.

Kehyksen nimi juontaa juurensa siihen, että eri toimijat pyrkivät valtaan arktisella alueella tai sen avulla. Valta voi olla alueellista suvereniteettia, oikeutta alueen taloudellisiin resursseihin tai poliittista ja symbolista valtaa, kykyä saada äänensä kuuluviin aluetta koskevissa päätöksissä. Pelillä viitataan sekä arktisen alueen käyttämiseen ”pelinappulana” että ylipäätään kansainvälisen politiikan kenttään taktisena areenana, jossa nähdään olevan virallisten kannanottojen lisäksi julkilausumattomia, kaikkien tiedossa olevia pelisääntöjä ja periaatteita, joita toimijat pyrkivät parhaansa mukaan käyttämään hyödyksi. Kyse on taktikoinnista, voittamisesta ja häviämisestä. Pelimetafora tulee esille myös aineistossa. The New York Times käsittelee reportaasissaan pientä Vuoreijan (norj. *Vardø*) kaupunkia Norjan koilliskärjessä, joka on Yhdysvalloille erityisen tärkeä siksi, että siellä se voi ”pitää silmällä” Venäjän tekemisiä:

”Venäjä haluaa katsoa salaisuuksiimme, ja Yhdysvallat ja Norja haluavat seurata Venäjän liiketoimintaa. Näin tätä peliä pelataan” (The New York Times 13.6.2017).

Paljon puhutaan kuitenkin myös kansainvälisestä yhteistyöstä, ja arktisesta alueesta toivotaan suorastaan malliesimerkkiä siitä, että yhteistyö on mahdollista ja toivottavaa erimielisyyksistä huolimatta. Toisaalta yhteistyökin voi olla yksi keino ajaa omia etuja.

Poliittisen valtapelin kehyksessä arktisella alueella nähdään siis olevan välinearvoa, eli sitä käytetään muiden tavoitteiden saavuttamiseen. Helsingin Sanomissa oli melko vahvasti näkyvissä ns. arktisen Suomen näkökulma (määrällisessä analyysissä ”arktinen Suomi” liittyi aihealueena 21:een uutiseen), jossa keskitytään Arktisen neuvoston puheenjohtajuuden Suomelle tuomiin mahdollisuuksiin. Uutisoinnin sävy oli toiveikas etenkin tarkastelujakson alussa. Puheenjohtajuus nähdään Suomelle tilaisuutena profiloitua arktisena maana ja nostaa muutenkin itsensä maailman poliittiselle kartalle. Pienelle valtiolle tällaiset mahdollisuudet ovat tervetulleita. Suomi ei ole Pohjoisen jäämeren rannikkovaltio, ja kuten aiemmin todettua, sen ottaminen osaksi arktisia valtioita kylmän sodan aikana juontaa juurensa poliittisista syistä. Kun kiinnostus Arktista ja sen luonnonvaroja kohtaan on kasvanut, eri valtiot ovat kuitenkin mielellään

korostaneet omaa ”arktista identiteettiään”. Näin tekee myös Suomi puheenjohtajuusohjelmassaan, jonka tavoitteista uutisoidaan Helsingin Sanomissa melko paljon. Suomen paikan Arktisen neuvoston pöydässä sanotaan perustuvan arktiseen osaamiseen:

”Suomi on arktinen maa, ja jos asioita on testattu Suomen olosuhteissa, niin ne toimivat muuallakin. Osaamistamme ovat esimerkiksi jäänmurtajat, tietoliikenne ja turvallisuus”, luonnehtii pääministeri Juha Sipilä (Helsingin Sanomat 23.1.2017). Tältä pohjalta Suomen arktinen iskulause on *”Jos se toimii Suomessa, se toimii kaikkialla”*. Suomen edun näkökulma näkyy erityisesti pääkirjoituksissa.

Arktisen neuvoston puheenjohtajuus on Suomelle poliittista valtapeliä myös siinä mielessä, että se on tilaisuus ajaa alueeseen liittymättömiä tavoitteita. Puheenjohtajuus on tie sinne, missä kansainvälisen politiikan päätöksiä tehdään ja tilaisuus saada pienen maan ääni kuuluviin. Suomelle suhteet arktisiin suurvaltoihin, Yhdysvaltoihin ja Venäjään, ovat ylipäätään tärkeitä. Puheenjohtajuuden nähdään tarjoavan *”reitin Yhdysvaltojen uuteen hallintoon”* (Helsingin Sanomat 17.8.2017). Tässä Suomi voi hyödyntää keskusteluyhteyttään Venäjään, jota myös pragmaattiset amerikkalaiset arvostavat:

”Niinistö voi kertoa Trumpille, mihin Putin pyrkii” (Helsingin Sanomat 17.8.2017); *”Amerikkalaiset kuuntelevat hyvin kiinnostuneina kaikkea, mitä Niinistö on valmis kertomaan Venäjästä”* (Helsingin Sanomat 28.8.2017).

Tällainen taktikointi auttaa ajamaan sekä Suomen arktisia että myös muita tavoitteita.

Tarkastelujakson edetessä alun toiveikas sävy puheenjohtajuuden mahdollisuuksista muuttuu selvästi realistisemmaksi, jopa kyyniseksi. Suomen kunnianhimoisuus arktisen alueen suunnannäyttäjänä hiipuu ja tavoitteet asettuvat realistisempiin mittasuhteisiin. Uutisoinnissa toistuu se, että ajankohta on vaikea, haastava, synkkä tai epävarma. Tähän vaikuttaa ennen kaikkea Donald Trumpin valinta Yhdysvaltojen presidentiksi heti tarkastelujakson alussa. Presidentti Trump on edeltäjänsä Barack Obamaa huomattavasti vähemmän kiinnostunut ympäristöasioista ja on valmis asettamaan talouskasvun ympäristönsuojelun edelle. Aluksi ilmassa on rauhoittelua siitä, että Yhdysvaltojen ulkopolitiikan pitkä linja arktisella alueella säilyy, mutta viimeistään

Trumpin päätös irrottaa Yhdysvallat Pariisin ilmastopöytäkirjasta on konkreettinen viesti siitä, että ilmastomuutoksen torjunta ei kuulu uuden hallinnon prioriteetteihin. Presidentti Niinistö puhuu päätöksestä ”kolauksena” ja ”pahana takaiskuna” kansainväliselle yhteistyölle. Päätöksen taustalla on kansallisten intressien asettaminen kansainvälisten edelle, mikä on usean valtion alueelle kuuluvan arktisen alueen kannalta ongelmallista. Arktisen alueen ja ilmastomuutoksen merkitystä on kehystetty globaaleina, mutta kansallisvaltiovetoiseen politiikan tekemisen tapaan se ei sovi: *”trumpilaisessa maailmassa se [ilmastomuutos] nähdään globalistisena projektina, johon ei haluta keskittyä”* (Helsingin Sanomat 29.8.2017).

Venäjältä tulevat viestit eivät ole sen myönteisempiä ilmastomuutoksen torjunnan kannalta. Uutisissa toistuu näkemys, että Putinin lausunnon mukaan ilmastomuutos ei johdu ihmisten tekosista, eikä sen torjuntaa nähdä tärkeänä.

Poliittisen valtapelin kehityksessä viitataan usein arktisiin suurvaltoihin, jotka ovat Yhdysvallat ja Venäjä. Lisäksi Kiinalle sovitellaan potentiaalista tulevaisuuden arktisen suurvallan viittaa. Kriittisen geopolitiikan viitekehyksestä käsin uutisoinnissa näyttäytyy tietynlainen diskurssi maailmanpolitiikasta, jota voi kutsua henkilövetoiseksi globaaliksi politiikaksi. Sitä hallitsevat ”rautanyrkkiset” johtajat, ”mahtimiehet”: etupäässä Venäjän Vladimir Putin, Yhdysvaltain Donald Trump ja Kiinan Xi Jinping:

”Niinistö arvioi, että maailmanpolitiikka dominoivat tällä hetkellä rautanyrkkiset johtajat, mikä jättää Suomen kaltaiselle pienelle maalle vähän liikkumatilaa” (Helsingin Sanomat 4.6.2018).

Autoritaarisiin johtajiin henkilöityvällä aikakaudella *”on vaikea saada paikkaa pöydän ääressä, koska pöytä on katettu isoille ja vahvoille.”* (Mt.). Uutisissa todetaan yksiselitteisesti, että *”pohjoisessa kaksi estettä, ja ne ovat Putin ja Trump”* (Helsingin Sanomat 28.4.2017).

Kyse on siis tietynlaisesta tavasta käsittää ja kuvailla maailmanpolitiikkaa. Suomen ajamat tavoitteet sovitetaan tähän diskurssiin. Arktisen neuvoston kokouksissa presidentti Niinistö ottaa Suomen tavoitteista esille vanhentuneiden energialaitosten uusimisen ja kaasuntuotannossa käytetyn soihduttamisen vähentämisen. Nämä ovat

teknologialla ratkaistavissa olevia tavoitteita, joissa yhdistyvät sekä taloudelliset että ympäristönsuojelun edut. Niinistö kutsuukin lähestymistapaa ”*pelinavaukseksi*” ja ”*neutraaliksi houkuttimeksi*” (Helsingin Sanomat 2.6.2017). Se on ns. kaikki voittavat – tyyppinen ratkaisu, jossa ei ole häviäjiä ja jota voisi silti kutsua Suomelle voitoksi. Suurvaltadiskurssi siis hyväksytään ja valtapeliä pyritään pelaamaan sen säännöillä. Vallan puutteesta kärsii paitsi Suomi, Niinistön näkemyksen mukaan myös laajemmin Euroopan Unioni. Kriittisen geopolitiikan mukaan suurvalloilla on paitsi materiaalista valtaa, myös valtaa representoida maailmanpolitiikka tietyillä tavoilla (Ó Tuathail & Agnew 1992, 82). Pienet maat joutuvat usein sopeutumaan näihin hallitseviin diskursseihin.

Poliittisen valtapelin kehyksessä tulevat vahvasti esiin arktiseen alueeseen liittyvät ristiriitaiset intressit. Kehyksen perusongelma on vaikeus sovittaa näitä intressejä yhteen. Lisäksi kuten yllä totesin, toisilla on päätöksenteossa enemmän valtaa kuin toisilla. Poliitiikan teko näyttäytyy usein kiistana, kilpailuna ja kamppailuna, jossa neuvotteluissa ”väännetään” eri osapuolten kesken:

”Tutkimustieto kolaroi kunnolla politiikan kanssa, kun diplomaatit joutuivat kokouksen alla vääntämään tosissaan siitä, mitä kokouksen yhteiseen julkilausumaan kirjataan” (Helsingin Sanomat 12.5.2017).

Myös kansallisvaltioiden erilaisia tapoja toimia on hankalaa sovittaa yhteen: esimerkiksi *”Suomessa mennään pykälien mukaan, mutta Venäjällä ne nähdään usein vain viitekehyksenä. Keinoista ja määrittelyistä on usein erimielisyyksiä”* (Helsingin Sanomat 26.7.2017).

Pahimmillaan viitataan siihen, että esimerkiksi *”Venäjä ja länsimaat tuntuvat elävän aivan eri todellisuuksissa, joissa eri faktat hallitsevat”* (Helsingin Sanomat 26.7.2018).

Kriittisen geopolitiikan näkökulmasta kyse on siitä, että valtioissa hallitsee erilainen diskurssi kansainvälisestä politiikasta ja arktisesta alueesta. Neuvottelut ja yhteisymmärryksen löytäminen ovat tältä pohjalta ymmärrettävästi vaikeita. Vastakkainasettelun ja kiistojen korostaminen ovat myös medialle tyypillisiä tapoja käsitellä yhteiskunnallisia ongelmia, koska kiistelevät osapuolet tuovat uutistarinoihin draamallista jännitettä (Väliaverronen 1996, 118).

Voisi ajatella, että Suomen puheenjohtajuusohjelma pohjautuu globaalin ilmastokatastrofin kehykselle ja kansainvälisen yhteistyön diskurssille. Ilmastomuutos nähdään todellisena ja kasvavana uhkana Arktiksella, jonka torjumiseksi tarvitaan yhteisiä tavoitteita ja yhteistyötä. Se asettuu ristiriitaan Yhdysvaltojen ja Venäjän politiikan kanssa. Ongelma muodostuu siitä, että arktisissa suurvalloissa ilmastokatastrofin kehys ei ole niin hallitseva, vaan esimerkiksi poliittisen valtapelin ja taloudellisen toiminnan kehykset ovat relevantimpia. Ylipäätään arktiset asiat eivät kuulu politiikan agendan ytimeen, koska ilmastomuutosta ja sitä myötä arktista aluetta ei nähdä niin merkittävänä kuin globaalin ilmastokatastrofin kehyksessä korostetaan. Kriittisen geopolitiikan mukaan se, miten arktista aluetta diskursiivisesti kehystetään, on lähtökohta ja perustelu poliittisille päätöksille. Esimerkiksi globaalin ilmastokatastrofin kehys on pohja ilmastoteoille, joten jos sitä ei yksimielisesti hyväksytä, päätöksentekokin on luonnollisesti vaikeaa. Tämä näkyy arktista aluetta koskevan politiikan tekemisessä läpi aineiston.

Välillä uutisoinnissa ilmenee myös turhautuminen Arktisen neuvoston mandaattiin, joka ei mahdollista sitovia päätöksiä tai turvallisuuspolitiikkaan puuttumista. Neuvosto toimii konsensusperiaatteella – ja sitä on vaikea saavuttaa. Kärjistetyimmillään neuvostoa syytetään pelkäksi ”keskustelukerhoksi” (Helsingin Sanomat 27.1.2017). Osanottajien valta on siis siellä hyvin rajallista. Toisaalta yhteistyö ja keskusteluyhteydet nähdään sinällään tärkeiksi, vaikka merkittäviä läpimurtoja olisikin turha odottaa. Tässä mielessä poliittisen valtapelin kehys pitää sisällään kansainvälisen diplomatian periaatteet. Rauhan säilyminen ja turvallisuus ovat etusijalla. Arktisen alueen rauhanomainen kehitys on kaikkien intresseissä, myös siksi, että se mahdollistaa resurssien hyödyntämisen. Muualla maapallolla kasvussa olevat geopoliittiset jännitteet halutaan pitää poissa Arktikselta. Aineisto tukee aiemman tutkimuksen johtopäätöksiä siitä, että konflikti ei vaikuta todennäköiseltä. Sotilaallinen turvallisuus nousee kyllä esille, mutta ei akuuttina uhkana. Yhteiset tavoitteet pitää sotilaalliset konfliktit poissa alueelta takaavat sen, että yhteistyö on ollut sen osalta ilmastomuutoksen torjuntaa menestyksekkäämpää. Turvallisuus aiheena näkyi enimmäkseen kansainvälisissä lehdissä. The New York Times tosin huomauttaa, että presidentti Putin on nostanut Venäjän sotilaallisen ja taloudellisen roolin Arktiksella prioriteetiksi (The New York Times 13.6.2017). Potentiaalista turvallisuusuhkaa ei ole unohdettu, mutta se kytee enemmänkin pinnan alla.

Turvallisuushkista Kiina esiintyy kaikkien aineiston lehtien uutisoinnissa. Vaikka se ei sijaitse arktisella alueella, se pyrkii kasvattamaan siellä valtaansa. Kiina panostaa arktiseen tutkimukseen ja on kiinnostunut sulavan jään alta paljastuvista resursseista. Kiina myös rohkaisee yrityksiä rakentamaan pohjoiseen liikenneyhteyksiä, joita mediassa kutsutaan Jääsilkkitieksi. Niitä pitkin voidaan myöhemmin kuljettaa raaka-aineita kohti Kiinaa. Avautuvat reitit voisivat tulevaisuudessa leikata useita tuhansia kilometrejä Shanghain ja Euroopan välisiltä matkoilta. Uutisissa puhutaan myös Kiinan aikomuksista rakentaa arktinen rautatie Suomen halki ja Suomen mahdollisuuksista tässä projektissa.

Erityisen tärkeää Kiinalle on päästä mukaan kaikkialle, missä arktisista asioista päätetään. Se otettiin Arktisen neuvoston tarkkailijaksi vuonna 2013. Asiantuntijat analysoivat, että arktisessa strategiassaan Kiina korostaa riskien hallintaa ja kestävä kehitystä “naurettavuuteenkin asti” länsimaiden rauhoitteluksi. Tämä näyttää kiinnostavasti toistavan Venäjän viestintästrategiaa, jossa kotimaiselle yleisölle korostetaan alueen luonnonvarojen potentiaalia Venäjälle samalla, kun ulkomaiselle yleisölle korostetaan sitoutumista kansainvälisen yhteisön normeihin ja periaatteisiin (Gritsenko & Tynkkynen 2016). Uutiset joka tapauksessa maalaavat kuvaa Kiinasta uhkana, joka pyrkii vaivihkaa kasvamaan arktisen alueen suurvallaksi. Toisaalta Helsingin Sanomissa on kuitenkin myös haastateltu tutkijoita, jotka rauhoittelevat “Kiina-pelkoja” (Helsingin Sanomat 10.9.2018). Heidän mukaansa Kiina välttää visusti konflikteja alueella. Rauhanomainen kehitys on myös Kiinan etujen mukaista. Lisäksi Kiinan kiinnostus ei välttämättä ole pelkästään negatiivista, vaan se voi merkitä myös tärkeitä investointeja alueelle. Suomikin voisi hyötyä kiinnostuksesta arktiseen teknologiaan.

Kiina kehystetään kuitenkin lähtökohtaisesti ulkopuoliseksi toimijaksi, joka ei kuulu Arktisiin valtioihin ja jonka intressejä joudutaan lähinnä arvailemaan. Yhdysvaltojen huomion siirtymisen pois päin arktiselta alueelta nähdään perimmäisenä syynä siihen, että Kiina pystyy kasvattamaan valtaansa alueella.

“Voisi olla helpompaa selvittää, miten ei-arktisten valtioiden kehittyvät intressit alueella sovitetaan yhteen, jos Yhdysvallat – alueen voimakkain valtio – osoittaisi siihen enemmän kiinnostusta”, kirjoittaa The Economist (14.4.2018) varsin kriittiseen sävyyn; “Kiinan tie pohjoisnavalle levenee.”

Yhdysvalloissa arktiset asiat eivät enää kuulu maailmanpoliittisen diskurssin agendan ytimeen.

Globaalin ilmastokatastrofin kehys painottaa sitä, että arktisella alueella on merkitystä kansainvälisessä politiikassa ja ilmastoennätykset vaativat poliittisia toimia alueen lämpenemisen hidastamiseksi. Poliittisen valtapelin kehys taas kuvaa pikemminkin sitä, miten kansainväliset poliittiset voimat vaikuttavat Arktikseen ja muokkaavat sen asialistaa. Nämä voimat ovat usein alueesta itsestään riippumattomia ja siihen liittymättömiä. Poliittisen valtapelin kehys vertautuu kiinnostavasti aiemmin tarkastelemaani Chaterin ja Landriaultin (2016) analyysiin Arktisen neuvoston mediakäsittelystä. Sen mukaan uutisointia kehystivät valtioiden laajemmat ulkopoliittiset tavoitteet, joiden ulkopuolella Arktinen neuvosto ei herättänyt juurikaan mediakeskustelua tai kiinnostusta (mt. 70–71). Myös poliittisen valtapelin kehys näkee arktisen alueen ensisijaisesti yhtenä osana laajempaa maailmanpolitiikan kontekstia.

7.3 Taloudellinen eduntavoittelu

Taloudellisen eduntavoittelun kehyksessä arktinen alue nähdään ensisijaisesti siitä näkökulmasta, miten siitä voisi tai halutaan hyötyä taloudellisesti. Sisällytän taloudellisen toiminnan kehykseen sekä arktisen alueen resurssien hyödyntämisen että epäsuoremman voitontavoittelun, esimerkiksi uusien kulkureittien rakentamisen ja turismin. Keskeisiä toimijoita ovat hyötyjä tavoittelevat kansallisvaltiot ja yritykset, erityisesti öljy-yhtiöt ja laivanvarustamot. Arktiksen luonnonvaroja haikailevat etenkin Pohjoisen jäämeren rannikkovaltiot (Venäjä, Kanada, Norja, Alaskan kautta Yhdysvallat ja Grönlannin kautta Tanska), joilla on omat talousvyöhykkeensä ja joihin ne toivovat laajennusta. Avautuvien kulkureittien hyödyistä pääsevät osaksi muutkin valtiot, joten niistä myös Suomi on kiinnostunut, samoin ei-arktiset valtiot, etupäässä Kiina, Japani ja Etelä-Korea. Monen artikkelin orientaatio on tulevaisuudessa, sillä toistaiseksi resursseja tai kulkureittejä ei vielä ole laajamittaisesti hyödynnetty.

Taloudellisen eduntavoittelun kehyksessä keskeistä on ristiriita arktisen alueen taloudellisen hyödyntämisen ja ympäristönsuojelun välillä. Uutisissa otetaan usein esille ns. Arktinen paradoksi, joka kuvaa sitä, että mitä enemmän fossiilisia polttoaineita käytetään, sitä nopeammin jää sulaa, ja sulaneen jään alta vapautuu yhä enemmän

fossiilisia polttoaineita hyödynnettäväksi. Sulanut jää ei kuitenkaan heijasta enää yhtä paljon auringonvaloa ja -lämpöä, ja lämpöä imeytyy meriin. Näin syntyy ilmastonmuutosta entisestään kiihdyttävä kierre. Arktisilla alueilla tuotetaan vastaisuudessakin öljyä ja kaasua samalla, kun hiilidioksidi ja muut päästöt uhkaavat arktista ympäristöä. Taloudellisen toiminnan ristiriitoihin kuuluu myös kilpailu arktisten valtioiden välillä ja kiistat siitä, kuka resursseista saa hyötyä.

Taloudellisen eduntavoittelun kehys muistuttaa jossain määrin poliittisen valtapelin kehystä, jossa taloudellisen vallan saavuttaminen alueella voi olla yksi valtioiden tavoitteista. Poliittisen valtapelin ja taloudellisen eduntavoittelun kehykset ovatkin usein yhteen kietoutuneita. Aineistossa tämä tulee ilmi esimerkiksi siinä, miten Kiinan kasvavan taloudellisen eduntavoittelun arktisella alueella pelätään merkitsevän myös poliittisen vallan kasvua:

”Jos Suomi hakeutuisi suurempaan riippuvuuteen Kiinan markkinoista, tästä voisi seurata se, ettei enää uskalletaisi oikein sanoa mistään mitään, mikä liittyy Kiinaan, koska se voisi haitata taloudellisia suhteita.” (Helsingin Sanomat 19.12.2018).

Helsingin Sanomien reportaasi *”Kiina hiipii tunturiin”* (18.12.) antaa myös ymmärtää, että Kiina haluaa *”valjastaa arktiset luonnonvarat käyttöönsä”* ja samalla hivuttautua huomaamattomasti arktisen alueen pääpelureiden joukkoon. Jo otsikon sanavalinta *”hiipii”* on omiaan luomaan tällaista mielikuvaa. Taloudellista ja poliittista valtaa ei voi täysin erottaa toisistaan.

Tästä huolimatta poliittisen valtapelin ja taloudellisen eduntavoittelun kehysten ydinasiat eroavat toisistaan keskeisellä tavalla. Nimensä mukaisesti poliittisen valtapelin kehys liittyy enemmän poliittiseen toimintaan ja poliittiseen valtaan kuin alueen varsinaisiin taloudellisiin resursseihin. Poliittisen valtapelin kehyksessä korostuu myös arktisen alueen välinearvo eli sen käyttäminen alueeseen liittymättömien ulkopoliittisten tavoitteiden ajamisessa. Mielestäni poliittisen valtapelin kehys ei ole riittävä kuvaamaan taloudellisen eduntavoittelun ja ympäristönsuojelun välistä ristiriitaa aineistossa, joten erittelin ilmiöt kahteen eri kehykseen. Kehysten eroa on havainnollistettu myös taulukossa 2 (s. 55).

Taloudellisen eduntavoittelun kehyksen alle kuuluvat artikkelit eivät ole sävyiltään yhtenäisiä. Osa niistä suhtautuu taloudelliseen toimintaan mahdollisuuksina, mutta suurempi osa suhtautuu siihen vähintäänkin varauksellisesti, joidenkin mielipidekirjoitusten kohdalla avoimen negatiivisesti. Kutsunkin kehystä ”taloudelliseksi eduntavoitteluksi” neutraalimman ”taloudellisen toiminnan” sijaan, koska kehykseen sisältyy ajatus, että taloudellisten hyötyjen havittelu Arktikselta on lähtökohtaisesti itsekästä. Positiivisimmillaankin uutisointi on kansallisvaltiokeskeistä, esimerkiksi kun kuvaillaan, miten Suomi voisi hyötyä erilaisista arktisista projekteista tai kulkureiteistä taloudellisesti. Useimmissa uutisissa otetaan kuitenkin esiin myös eduntavoittelun riskejä ympäristölle, ilmastonmuutokselle tai turvallisuudelle. Kulkureittien avautumisen ja laivojen lisääntymisen Arktiksella nähdään lisäävän suur- ja ympäristöönnettomuuksien riskejä, koska Arktiksella ei ole pelastustoimiin tarvittavaa infrastruktuuria. Keskeinen kysymys on se, miten Arktiksen luonnonvaroja voi hyödyntää rauhanomaisesti ja ilman enempiä ympäristövahinkoja. Ristiriidat tulevat esille etenkin Norjaa koskevan uutisoinnin kohdalla. *”Sekä ilmastojohtaja että öljyjätti? –norjalainen paradoksi”* tiivistää The New York Timesin otsikko (17.6.2017). Artikkelissa norjalaisministerit vakuuttelevat, ettei Norjan energiavarojen hyödyntäminen estä ympäristönsuojelua.

The New York Timesissa paljon esillä olivat presidentti Trumpin hallinnon aiomukset sallia öljyn ja kaasun poraus myös nykyisin suojelluilla Atlantin ja Tyynenmeren rannikkoalueilla, Meksikonlahdella ja Alaskan rannikolla. Tarkoituksena on vahvistaa Yhdysvaltojen taloutta. Suunnitelma herätti paljon keskustelua ja vastustusta mielipidekirjoituksissa, mutta myös uutisoinnissa käsiteltiin sen riskejä ympäristölle ja rannikkojen yhteisöille. Ympäristöjärjestöjen edustajia lainataan Helsingin Sanomissa ja he kutsuvat suunnitelmaa ”vastuuttomaksi”:

”Trump yrittää muuttaa valtameremme öljykentiksi. Hänen vastuuton suunnitelmansa altistaisi yhä laajemmin luontoa ja rannikon yhteisöjä tuhoisille öljyvuodoille.”
(Helsingin Sanomat 5.1.2018).

Ympäristöjärjestöjen edustajat yhdistävät suunnitelman tuhoisien öljyvuotojen riskeihin ja nostavat siitä esille esimerkkejä. Öljynporauksen pelätään olevan ensimmäinen askel tiellä, jossa arktisen alueen taloudellinen hyödyntäminen riistäytyy käsistä. The New

York Times näyttää laajassa ja tunteisiin vetoavassa kuvareportaasissa öljynporauksen konkreettiset seuraukset:

”Näe arvet, jotka öljyn etsiminen leikkasi Alaskan luontoon” (The New York Times 3.8.2018).

Haavojen ja arpeutumisen metaforilla elollistetaan alueita ja korostetaan suunnitelman kauaskantoisuutta. Uutisissa korostetaan paljon arktisen ympäristön ainutlaatuisuutta, herkkyyttä ja koskemattomuutta. Suojelualuetta kutsutaan ”kansallisaarteeksi” (The New York Times 13.8.2017). Öljynporaussuunnitelma *”asettaa luonnonvaraisimman Amerikassa jäljellä olevan paikan uhatuksi”* (The New York Times 18.10.2017). Uutisoinnin positio enemmän ympäristön kuin talouden puolella tulee selkeästi esiin.

Koska Suomi ei ole Pohjoisen jäämeren rannikkovaltio, öljylöydöistä ei olisi sille samalla tavalla potentiaalista hyötyä. Ilmastonmuutoksen torjuminen ja ympäristönsuojelu kuuluvat olennaisesti myös Suomen puheenjohtajuuskauden tavoitteisiin Arktisessa neuvostossa. Taloudellinen eduntavoittelu nousee siksi harvoin pääkehikseksi Helsingin Sanomien uutisoinnissa. Resurssien hyödyntäminen liitetään muihin valtioihin, ja Suomen mahdollisuudet ovat siinä, että *”Suomi voi olla mukana tarjoamassa yhteistyötä ja teknologiaa ympäristötuhojen estämiseksi”* (Helsingin Sanomat 24.1.2018).

Myös kulkureitit kiinnostavat jonkin verran Suomea, mutta niitäkin perustellaan myös sillä, että ne *”helpottaisivat ilmastonmuutokseen varautumista”* (Helsingin Sanomat 9.3.2018). Suomi ei halua jäädä taloudellisten mahdollisuuksien kelkasta, vaan mukaan arktiseen liiketoimintaa.

Kulkureiteistä huomiota saa erityisesti Koillisväylä (Pohjoinen merireitti). Se voisi huomattavasti lyhentää matka-aikoja Aasian ja Euroopan välillä. Reitti kulkee Barentsinmereltä, läheltä Venäjän ja Norjan rajaa, Beringinsalmelle Siperian ja Alaskan välillä. The Economistin mukaan erityisesti Venäjä *”toivoo sen johtavan arktisiin rikkauksiin.”* Venäjälle kulkureitit ja arktisen alueen resurssit ovat elintärkeitä. Koillisväylä kulkee Venäjän hallinnoimilla vesillä, joten Venäjä voi määrätä, kuka ja miten sitä voi hyödyntää:

”Kiinalle arktinen alue on vain yksi osa isompaa peliä. Panokset ovat korkeammat Venäjällä: 30% sen bruttokansantuotteesta on riippuvainen alueesta. ’Venäjän tulevaisuus makaa Arktiksella’, sanoo Malte Humpert, Arktisen instituutin vanhempi asiantuntija. ’Siitä tulee olennainen kulkuväylä resurssien kuljettamiseksi Aasiaan ja Eurooppaan.’ Ja nyt Venäjä voi asettaa pelisäännöt.” (The Economist 24.9.2018)

Mediakirjoittelu näkee taloudellisen eduntavoittelun hallitsevana diskurssina arktisissa suurvalloissa:

”Yhdysvaltojen arktinen politiikka siirtynee ympäristönsuojelusta kohti talouden painottamista. Samoilla linjoilla on Venäjä. Siinä missä presidentti Sauli Niinistö sanoi ilmastonmuutoksen olevan vakava uhka arktisille alueille, Putin arveli sen voivan tuoda mukanaan ’suosiolliset olosuhteet’ alueen hyödyntämiseksi taloudellisiin tarkoituksiin” (Helsingin Sanomat 2.4.2017).

The New York Timesin pääkirjoitusten mukaan *”Valkoinen talo näkee vain dollarinkuvia Arktiksella”* (18.10.2017) ja käynnissä on *”Ryntäys hyväksikäyttämään arktista aluetta”* (26.8.2017).

”Hyväksikäytöllä” (*exploit*) on selvästi negatiivinen konnotaatio ja se, että Valkoinen talo näkee vain *”dollarinkuvia”* Arktiksella, kertoo siitä, että ympäristöä tai ilmastonmuutosta ei oltaisi ottamassa lainkaan huomioon. Dollarinkuvat viittaavat pyrkimykseen nimenomaan taloudellisista hyödyistä. The New York Timesin tapa kehystää Trumpin hallinnon suunnitelmat hyvin kriittisesti ei jää epäselväksi. Toisaalta Amerikka ei ole muutenkaan yhtenäinen suunnitelmien suhteen. Monet Yhdysvaltojen rannikkojen osavaltiot vastustavat öljynporausta. Haastateltavien lausunnoissa näkyy, miten kehystämistä käytetään poliittisena vaikuttamisvälineenä. Energialiiton edustajan mukaan öljynporauksen tulisi olla mahdollista kaikilla rannikkoalueilla, koska ne ovat *”meidän maitamme”*:

”Mielestäni kaikkien meidän avomeren rannikkoalueidemme pitäisi olla saatavilla oletusarvoisesti”, sanoi Thomas J. Pyle, Amerikan Energialiiton puheenjohtaja. ’Nämä ovat meidän maitamme. Ne ovat veronmaksajien omistamia ja ne pitäisi tuoda saataville.’” Rannikkoalueiden hyödyntäminen on uusi tie *”energiajohtajuuteen Amerikassa”*. Vastustajan mukaan päätös taas on signaali siitä, että *”republikaanit*

haluat avata kaikki maan julkiset maa-alueet ja vesistöt liiketoiminnalle.” (The New York Times 4.1.2018.)

Resurssikilpailu arktisella alueella ei ole koko totuus, koska myös valtioiden sisällä on herätty vastustamaan sitä. Myös ympäristöjärjestöt ovat talousuutisissa melko paljon esillä. Ne vievät esimerkiksi Norjan valtion kärkeä, koska pitävän sen arktista öljynetsintää perustuslain vastaisena.

Kansainvälisen politiikan näkökulmasta taloudellinen eduntavoittelu ei kuitenkaan aina merkitse kilpailua ja konflikteja, vaan se voi olla myös kannustin yhteistyölle. Esimerkiksi Venäjä ja Yhdysvallat jakavat yhteisen intressin suojella Pohjoista jäämerta ylikalastukselta.

”Suhteet Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä ovat syvällisessä, mutta ne jakavat tulevaisuudessa kangastavan yhteisen ongelman arktisten rannikoidensa pohjoispuolella – mahdollisuuden, että kaupalliset troolilaivastot saattavat ylikalastaa sulavan Pohjoisen jäämeren” (The New York Times 30.11.2017).

Tämä on esimerkki ”Arktiseksi poikkeukseksi” kutsutusta lähestymistavasta, jossa Venäjä ja Yhdysvallat ovat halukkaita laittamaan pohjoisessa geopoliittiset erimielisyydet sivuun yhteisten intressien puolesta. Se herättää poliitikoissa toivoa:

”Voiko arktinen alue säilyä yhteistyön alueena? Kyllä se voi, ja se on hyvä asia” (The New York Times 30.11.2017).

Tässä tapauksessa taloudellinen eduntavoittelu menee muiden asioiden ja poliittisen valtapelin edelle.

7.4 Alkuperäiskansojen koti

Alkuperäiskansojen kodin kehys näkee arktisen alueen muutoksen paikallisesta näkökulmasta. Kehyksessä korostetaan alkuperäiskansojen kulttuurin pysyvyyttä ja pitkää historiaa sekä perinteisiä elinkeinoja ja uskomuksia, jotka ovat arktisen alueen muutoksen myötä uhattuna. Ympäristön muutos vaikuttaa suoraan alueella asuviin

ihmisiin. Syrjäalueiden infrastruktuurin ja viestintäyhteyksien parantuessa alkuperäiskansat ovat myös yhä enemmän kosketuksissa valtakulttuuriin, mikä muuttaa perinteisiä tapoja modernimpaan suuntaan. Keskeisiä toimijoita ovat alkuperäiskansojen edustajat, joskus myös pohjoisen luonto ja eläimet, joiden nähdään kuuluvan luonnostaan alueelle. Arktisen alueen ainutlaatuisuutta kuvataan jutuissa lähestulkoon runollisilla miljöön kuvauksilla:

[Arktinen suojelualue] on viimeinen suuri alue tyhjyyttä Yhdysvalloissa, sammalten, sarakasvien ja varpujen avara maisema, koti vaeltaville karibuille ja jääkarhujen talvipesille (The New York Times 3.12.2018).

Kehyksessä keskeisessä asemassa ovat alkuperäiskansojen oikeudet, joiden nähdään olevan marginaalissa poliittisen päätöksenteon areenoilla. Oikeuksia vaaditaan parantamaan. Yleinen ongelma on, että päätökset tulevat ylhäältäpäin, vailla kosketusta alkuperäiskansojen tilanteeseen paikan päällä:

”Ongelma on se, että tutkijat tulevat tänne, keräävät tiedot, eivätkä palaa” (Helsingin Sanomat 30.6.2017);

”Tundralla ei järjestetä kuulemistilaisuuksia” (Helsingin Sanomat 30.5.2018).

Uutisissa puhutaan ”hyväksikäytöstä” ja ”uuskolonialismista”. Alkuperäiskansat haluavat äänensä kuuluviin ja itse mukaan päätöksentekoon. Tämä näkyy sekä valituissa uutisaiheissa ja näkökulmissa (tutkijaraportit alkuperäiskansojen tilanteesta, ilmastonmuutosten vaikutusten raportointi), haastateltavien kommentteissa että mielipidekirjoituksissa. Esimerkiksi Helsingin Sanomissa käsitellyn kansainvälisen tutkijaryhmän raportin mukaan Suomen täytyisi viipymättä parantaa saamelaiden oikeuksia korjaamalla nykyistä lainsäädäntöä sekä ottamalla saamelaisia osaksi heitä koskevaan päätöksentekoon aiempaa kattavammin. Utisoinnissa tuodaan kuitenkin esille kiistan ja ristiriitojen ajatus:

”Minusta on tärkeä pitää kirkkaana mielessä, että meidän pieni alkuperäisväestö, ja sen kieli ja kulttuuri, tarvitsee elämisen edellytyksiä, mutta tässä on nyt narut tiukasti solmulla monien eri tahojen välillä. Umpisolmun avaaminen on tosi vaikeaa.” (Helsingin Sanomat 25.1.2017).

Alkuperäiskansojen asioita pyritään tuomaan ulos marginaalista ja peräänkuulutetaan kaikkien suomalaisten vastuuta:

”Suomessa olisi aika ymmärtää, että saamelaisten oikeudet ovat kaikkien asia. Niiden turvaaminen ei kuulu vain saamelaisille, virkamiehille tai paikallispoliitikoille vaan kaikille” (Helsingin Sanomat 9.8.2018).

Kehyksen ajatus arktisesta alueesta alkuperäiskansojen *kotina* liittyy siihen, että alkuperäiskansoilla nähdään olevan arktiseen alueeseen erityinen tunneside. Se ei ole vain alue, vaan paikka, johon suku, historia ja identiteetti vahvasti kietoutuvat. Kulttuurisesti kodin ajatellaan olevan jotain sellaista, mihin on ensisijainen oikeus: esimerkiksi arktisen alueen tulisi kuulua alkuperäisasukkaille, koska he olivat siellä ensin. Alkuperäiskansoilla on oma kielensä ja kulttuurinsa, ja sopeutuminen valtakulttuuriin voi olla vaikeaa. Valtakulttuurissa he saattavat joutua kohtaamaan myös etnistä syrjintää:

”Nykyään syrjintä on käynyt hienovaraisemmaksi, mutta ei se ole vieläkään kokonaan kadonnut” (Helsingin Sanomat 30.6.2017).

Helsingin Sanomissa uutisoidaan esimerkiksi Grönlannin itsenäistymispyrkimyksistä, jossa tulee selvästi ilmi grönlantilaisten kokemus omasta identiteetistään:

”Saarelaisten itsenäisyystahdon perussy on, että he eivät koe itseään tanskalaisiksi. Grönlanti ja Färsaaret poikkeavat emämaasta selvästi väestöltään, kulttuuriltaan ja kieleltään. Grönlannista tulisi maailman ensimmäinen arktisen alkuperäiskansan valtio” (Helsingin Sanomat 3.6.2018).

Kehyksessä korostetaan alkuperäiskansojen erityisyyttä, välillä jopa romantisoiden: puhutaan ainutlaatuisesta luontosuhteesta, aitoudesta, pilaamattomuudesta ja myyttisyydestä:

”[Alkuperäiskansojen tarinat] kertovat pohjoisen luonnon kauneudesta ja yhteisöllisyydestä, aidosta yhteydestä luontoon” (Helsingin Sanomat 11.3.2017).

Alkuperäiskansojen ainutlaatuisuutta korostamalla kehys perustelelee sitä, miksi heitä on tärkeää suojella, mutta saattaa samalla toimia toiseuttamisen mekanismina.

Alkuperäiskansat nähdään eksoottisena toisena. Uutisissa näyttäytyy usein kaksi kategoriaa: me (lukijat) ja ne (alkuperäiskansat), joita tarkastellaan ulkoryhmänä.

Tyypillinen juttutyyppe on reportaasi, jossa toimittaja on matkustanut arktiselle alueelle, jossa hän havainnoimalla ja paikallisia asukkaita haastatteleamalla pyrkii tuomaan paikallista näkökulmaa johonkin abstraktimpaan aiheeseen, kuten ilmastonmuutoksen vaikutuksiin tai Arktisen neuvoston kokoukseen. Tavoitteena on saada irti konkretiaa ja samaistumispintaa, tuoda abstrakti aihe lähemmäs lukijoita. Yleisön ajatellaan yleensä olevan muualla. Etelässä asuva lukija ei välttämättä tunne ilmastonmuutoksen vaikutuksia samalla tavalla nahoissaan.

Reportaaseissa alkuperäiskansojen tilanne näyttäytyy usein synkkänä tai uhattuna. Ilmastonmuutos näkyy Arktiksella jo nyt ja elinehdot ovat kapenemassa. Myös henkinen muutos on kova. Inuiiteilla on oma sanansa muutoksille, joita he näkevät ympäristössään: *uggianaqtuq*. Se merkitsee ”käyttäytyä oudosti”. Alkuperäiskansojen elämäntapa on vahvasti riippuvainen ympäristöstä, joten pienilläkin muutoksilla on suuria vaikutuksia identiteettiin. Uutisissa kuvataan sitä, miten sulava jää, lyhyemmät talvet ja ennustamaton sää sai ihmiset tuntemaan itsensä ansassa oleviksi, masentuneiksi, stressaantuneiksi ja hermostuneiksi, mikä joissain tapauksissa johti päihteiden väärinkäytön ja itsemurha-ajatusten riskiin. Psykkiset seuraukset tulevat esille useissa alkuperäiskansojen edustajien lainauksissa:

”Inuiitit ovat merijään ihmisiä. Jos ei ole merijäättä, miten voi olla inuiitteja?” -- ”Se on kuin toinen kolonisaation muoto.” (The New York Times 25.11.2017.)

”Hän ymmärtää, että nyt on hyväksyttävä se tosiasia, että hän on hukkumassa” (Helsingin Sanomat 11.3.2017).

Kun jää sulaa ja syrjäisiltä alueilta ei ole enää tietä mantereelle, se saa tuntemaan, ”kuin hänen sielunsa olisi kuolemassa” (The New York Times 25.11.2017).

Paljon puhutaan väärässä paikassa olemisen tunteesta (*displacement*) ja hallinnan tunteen menettämisestä. Itsemurhaluvut ovat alkuperäisväestön keskuudessa korkeita. Se näkyy etenkin Alaskassa ja Grönlannissa, jossa kulttuurimuutos on vielä suurempi kuin saamelaisilla, jotka ovat jo aiemmin siirtyneet valtaväestön joukkoon. Itsemurhien

ehkäisy on yksi Suomen painopisteistä Arktisen neuvoston kaksivuotisella puheenjohtajakaudella. Helsingin Sanomat käsittelee asiaa laajassa reportaasissa Alaskasta. Siinäkin haastateltava viittaa tähän päivään saakka jatkuneeseen alkuperäiskansojen marginalisointiin ja syrjintään:

*”Itsemurhien taustalla on kulttuurin kolonisaatio ja sukupolvissa kasautunut trauma” --
”Se on kuin holokausti”* (Helsingin Sanomat 30.6.2017).

Itsemurhien taustalla vaikuttavat syyt liitetään vahvasti kokemukseen omasta identiteetistä ja paikasta maailmassa. Haastateltava vertaa alkuperäisväestön itsemurhia sukupuolivähemmistöjen itsemurhiin, joita tehdään tilastollisesti huomattavasti enemmän kuin valtaväestössä:

Syrjintä on saanut molemmat ryhmät häpeämään omaa identiteettiään. ’Ei koiria, ei eskimoita’, luki Alaskassa takavuosina monen baarin ovesa.” (Helsingin Sanomat 30.6.2017).

Tästä syystä itsemurhien ennaltaehkäisyynkin täytyy keskittyä koko yhteisöön:

”Meidän on ymmärrettävä oma historiamme, jotta tajuaamme, miksi toimimme niin kuin toimimme”, Pungowiyi sanoo. ”Tutkimusten mukaan vahva etninen identiteetti on paras suoja itsemurhariskiä vastaan” (Helsingin Sanomat 30.6.2017).

Alkuperäiskansat asemoidaan usein samalle puolelle ympäristösuojelun kanssa, taloudellista eduntavoittelua vastaan. Tämän taustalla on paitsi se, että alueen elinkeinot ovat tiukasti sidoksissa ympäröivään luontoon, myös se, että alkuperäiskansoja pidetään pääosin syyttöminä arktisen alueen sulamiseen:

”Arktisen alueen asukkailla ei ole juuri mitään tekemistä sen kanssa, mitä alueella tapahtuu. Kyse on enemmänkin muualta tulevista saasteista” (The New York Times 10.12.2018).

Uutisissa puhutaan alkuperäiskansojen “oman kulttuurin murenemisesta taloudellisen hyödyntämisvoimien alla”. Helsingin Sanomat vierailee myös intiaanireservaatilla Pohjois-Dakotassa, ”arktisella Woodstockilla”, jossa protesti öljyputkea vastaan on laajennut

kansainväliseksi ympäristöliikkeeksi (Pohjois-Dakota ei määritelmällisesti kuulu arktiseen alueeseen, mutta sisällytin uutisen kuitenkin aineistoon, koska aihe koskettaa protestiin osallistuneita arktisen alueen alkuperäiskansoja). Parhaimmillaan yli 10 000 ihmistä vastusti öljyputken lisäksi alkuperäiskansojen sortoa, suuryritysten valtaa, ilmastonmuutosta, kapitalismia ja presidentti Trumpin politiikkaa. Taloudellisella eduntavoittelulla ja alkuperäiskansojen ongelmien marginalisoinnilla kehystetään olevan pitkät perinteet, joiden traumat kulkevat sukupolvien yli:

”Öljyputki on avannut haavat. Taas intiaanien yli kävellään. Taas raha ja työpaikat ovat tärkeämpiä kuin luonto.” (Helsingin Sanomat 30.5.2017.)

Tähän liittyy oletus, että alkuperäiskansat eivät ole niitä, jotka ensisijaisesti hyötyisivät arktisen alueen resursseista. Joissakin uutisissa alkuperäiskansoihin liittyy kuitenkin myös mahdollisuuksia. Heidän arktisesta osaamisestaan ja alueen tuntemuksesta arvellaan olevan hyötyä esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjunnassa, jos se vain saataisiin tuotua päätöksenteon käyttöön.

8 Kehysten kriittinen geopolitiikka

Tässä luvussa vedän kehysanalyysin tuloksia yhteen. Tarkastelen niitä erityisesti kriittisen geopolitiikan ja vallan näkökulmasta. Teen määrällisen kehysanalyysin kehysten esiintymisestä ja pohdin, mitkä niistä ovat mediakeskustelussa hallitsevia ja mitkä näkökulmat jäävät kenties kokonaan piiloon. Lopuksi laajennan analyysia median ja politiikan suhteiden suuntaan ja pohdin, mitä eri lehtien kehykset kertovat niistä.

8.1 Määrällinen kehysanalyysi

Kehysanalyysin toisessa vaiheessa lähestyn aineistoa uudestaan määrällisellä otteella. Jaottelen kaikki aineiston artikkelit edellä käsiteltyihin neljään kehykseen. Näin vastaan tutkimuksen toiseen tutkimuskysymykseen siitä, mitkä kehykset nousevat hallitsevaan asemaan.

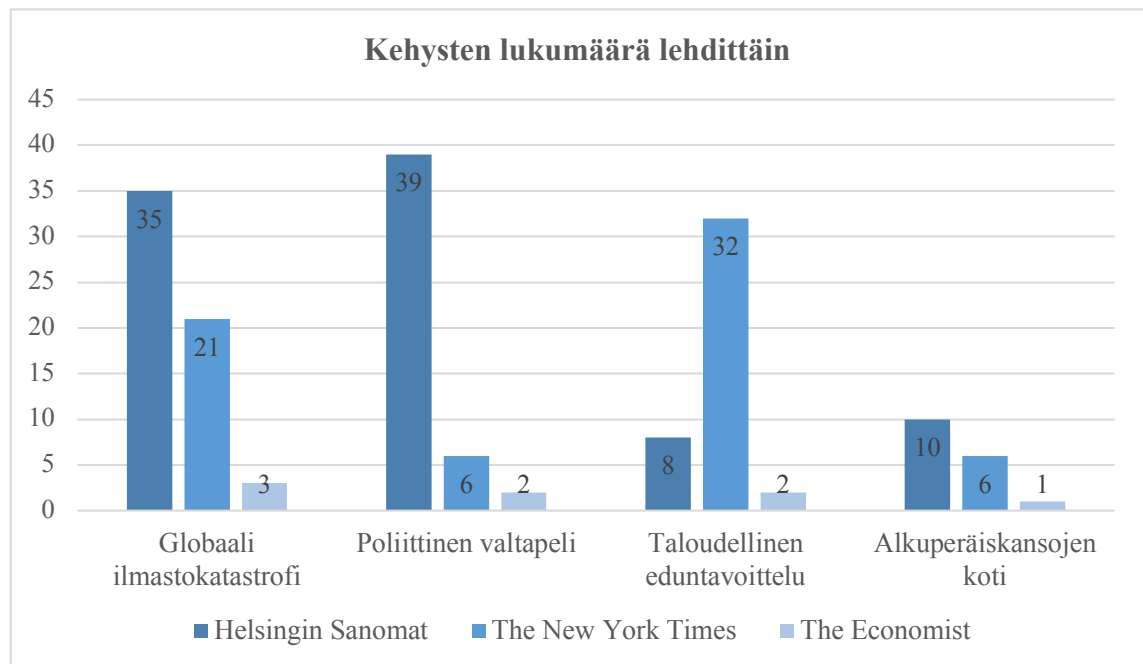
8.1.1 Hallitsevat kehykset

Kehysluokat on luokiteltu lehdittäin alla olevaan taulukkoon. Pelkkä numeerinen data ei toki suoraan kerro, mitkä kehykset hallitsivat keskustelua, mutta antaa siitä kuitenkin viitteitä. Mitä useampaan uutiseen liittyi tietty kehystämisen tapa, sitä hallitsevammissa asemassa se todennäköisesti on. Tulokset on jälleen esitetty myös visuaalisesti pylväsdiagrammina kuvaajassa 2.

Taulukko 3: Arktisen alueen kehysten määrällinen luokittelu

	Helsingin Sanomat	The New York Times	The Economist	Yhteensä
Globaali ilmastokatastrofi	35	21	3	59
Poliittinen valtapeli	39	6	2	47
Taloudellinen eduntavoittelu	8	32	2	42
Alkuperäiskansojen koti	10	6	1	17
Yhteensä	92	65	8	165

Kuvaaja 2: Kehysten määrällinen luokittelu pylväsdiagrammina

Taulukosta nähdään, että eniten artikkeleita kuuluu globaalin ilmastokatastrofin kehyksen alle. Näitä artikkeleja oli 59. Tämä on linjassa sen kanssa, että ilmastonmuutos oli aiheena useimmissa uutisissa. Poliittisen valtapelin ja taloudellisen eduntavoittelun kehykset olivat lähes yhtä paljon esillä. Ensiksi mainittuja oli 47 ja jälkimmäisiä 42. Suomen Arktisen neuvoston puheenjohtajuuden myötä poliittisen valtapelin kehys oli esillä etenkin Helsingin Sanomissa. Taloudellinen eduntavoittelu taas näkyi eniten The New York Timesissa. Vähiten arktisia asioita kehystettiin alkuperäiskansojen kodin näkökulmasta, mikä oli odotettavissa, koska alkuperäiskansojen ääni on ylipäätään marginaalissa. Näitä artikkeleja oli 17.

Selvästi eniten arktisesta alueesta uutisoi Helsingin Sanomat. Tämä tukee tutkimuksen hypoteesia, jonka mukaan Arktisen neuvoston puheenjohtajuus nosti arktisen alueen sekä ulkopoliitiikan että median agendalle Suomessa. Suomi ei kuitenkaan ole Pohjoisen jäämeren rannikkovaltio, joten sillä ei ole suoraa pääsyä Arktiksen hyödyntämättömiin luonnonvaroihin. Taloudellisen eduntavoittelun kehys oli Helsingin Sanomissa vain vähän esillä. Suomelle relevantimpia olivat ilmastonmuutoksen torjuminen globaalisti ja muut poliittiset tavoitteet Arktisessa neuvostossa, joten globaalin ilmastokatastrofin ja poliittisen valtapelin kehykset olivat aineistossa hallitsevia. Näihin kehyksiin kuului reilusti yli puolet Helsingin Sanomien artikkeleista.

The New York Times käsitteli arktista aluetta myös suhteellisen paljon. Eniten esillä oli taloudellisen eduntavoittelun kehys, lähinnä siksi, että Trumpin hallinto ajoi läpi öljynporauksen sallimista Arktiksella ja muilla suojelualueilla. Numeroita tarkastellessa täytyy kuitenkin huomioda, että The New York Times pitkälti vastusti ja kyseenalaisti näitä suunnitelmia, ja kehysti taloudellisen eduntavoittelun olevan ristiriidassa ympäristönsuojelun kanssa. Myös globaalin ilmastokatastrofin kehys oli paljon esillä huolimatta siitä, että presidentti ei pidä ilmastonmuutosta lainkaan prioriteettina – tai ehkä juuri siksi. Poliittisen valtapelin kehys oli esillä vain vähän. Sen voi olettaa johtuvan siitä, että Yhdysvallat on suurvalta, jolle vallankäyttö arktisen alueen varjolla ei ole niin merkittävää kuin esimerkiksi Suomelle. Yhdysvaltojen hallinnon vaihtumisen myötä kiinnostus arktiseen alueeseen ja ylipäätään kansainvälisiin asioihin ja yhteistyöhön myös väheni huomattavasti.

The Economistissa arktiset asiat olivat esillä harvoin, yhteensä kahdeksassa uutisessa. Osaltaan tämä johtuu siitä, että The Economist on kerran viikossa ilmestyvä aikakauslehti, kun taas Helsingin Sanomat ja The New York Times ilmestyvät päivittäin. The Economistia myös julkaistaan Lontoosta eli arktisten valtioiden ulkopuolelta. Koska uutisia on niin vähän, niiden määrällisestä luokittelusta ei voi tehdä kovin pitkälle meneviä päätelmiä. Huomionarvoista on kuitenkin se, että kaikki määrittelemäni kehykset löytyivät myös The Economistin uutisoinnista. Voisi ajatella, että The Economist myötäilee vallitsevia, arktisista valtioista lähtöisin olevia kehyksiä sen sijaan, että ne olisivat radikaalisti erilaisia.

8.1.2 Vaihtoehtoiset kehykset

Nick Couldryn (2012) median symbolisen vallan teorian mukaan media vahvistaa tiettyjä ajattelun kategorioita ja ulottuvuuksia, jotka sisäistetään oletusarvoisesti sosiaaliseen todellisuuteen. Couldryn sanoin muista mahdollisista maailmoista tulee “näkymättömiä, käsittämättömiä, representoimattomia” (Mt. 102). Median kehystyksiin pätee sama ajatus. Tietyissä mielessä kaikkien neljän edellä mainitun kehyksen voi ajatella olevan aineistossa hallitsevassa asemassa, koska ne ylipäätään esiintyvät siinä. Analyysia voi täydentää pohtimalla, millaiset kehykset eivät nouse esille uutisen pääkehyksenä tai kenties puuttuvat kokonaan.

Analyysin perusteella sotilaalliseen turvallisuuteen ja arktisen alueen potentiaaliin konflikteihin liittyvät kehystykset olivat esillä, mutta melko vähän. Tässä tutkimuksessa sisällytin ne poliittisen valtapelin kehukseen, koska keskiössä ei ollut konflikti sinällään, vaan poliittinen peli, jossa sotilaalliset strategiat olivat yhtenä osana. Niiden avulla ajettiin myös muita kuin Arktikseen liittyviä tavoitteita, kuten esimerkiksi siten, että sotilastukikohdasta pidetään silmällä toisen valtion liiketoimintaa. Tämä tukee aiemman tutkimuksen havaintoa siitä, että sotilaallinen konflikti arktisella alueella ei vaikuta todennäköiseltä ainakaan lähitulevaisuudessa. Kilpailu resursseista on edelleen läsnä, mutta vastakkainasettelu muodostuu harvemmin eri valtioiden välille kuin ympäristönsuojelun ja taloudellisen eduntavoittelun välille.

Aiemmassa mediatutkimuksessa on tullut ilmi, että arktiseen alueeseen liitetään mielikuvia myyttisyydestä, eksoottisuudesta, kaukaisuudesta (”viimeinen raja”) ja taianomaisuudesta (Shadian 2014, 27; McGhee 2006, 2–7; Dittmer ym. 2011). Tällaisia viittauksia löytyi muutamia myös aineistosta, erityisesti alkuperäiskansojen kodin kehysten yhteydessä. Missään kehyksessä arktista aluetta ei kuitenkaan enää pidetä periferiana, vaan uutisointia leimaa alueen avautuminen ja linkittyminen laajempiin maailmanpoliittisiin kehityskuluihin. Muutosta korostetaan enemmän kuin pysyvyyttä, mikä toki on journalistiselle kulttuurille tyypillistä.

8.2 Median ja politiikan suhde

Kehykset tarjoavat mielenkiintoisia näkökulmia median ja politiikan suhteisiin. Avainkysymys on, kuinka itsenäisesti media kehystää tapahtumia ja asioita. Missä määrin se yksinkertaisesti välittää yleisölle kehyksiä, jotka voimakkaat poliittiset toimijat ovat muodostaneet?

Helsingin Sanomien kehykset heijastivat melko paljon hallituksen ulkopoliittista linjaa. Suomen Arktisen neuvoston puheenjohtajuuskauden viralliset tavoitteet, kuten ilmastonmuutoksen torjuminen ja alkuperäiskansojen itsemurhien vähentäminen, näkyivät uutisaiheiden ja -näkökulmien valinnassa, uutisoinnin sävyssä ja siinä, ketkä päästettiin ääneen (yleensä johtavat poliittiset toimijat, kuten presidentti, pääministeri ja ulkoministeri). Uutisissa toistuivat näiden haastateltavien näkemykset, kuten Suomen ”arktinen iskulause” ja presidentti Niinistön tapa kehystää Arktista ensisijaisesti

globaalin ilmastokatastrofin kautta. Pohjoisen asukkaita, saamelaisia tai muita ns. tavallisia kansalaisia kuultiin harvoin. Kansainvälisen politiikan kysymyksissä eliittilähteiden käyttäminen on toki tavallista. Viranomaislähteet ovat tutkitusti hallitsevimpia ääniä politiikan uutisissa (ks. Bennett 2007). Helsingin Sanomien uutisoinnissa korostui Suomen etu, ja puheenjohtajuutta Arktisessa neuvostossa pidettiin Suomelle hienona mahdollisuutena, jota hoidetaan parhaan mukaan vaikeissa olosuhteissa. Poliittisen valtapelin kehys olikin Helsingin Sanomissa runsaasti esillä. Diskurssi Suomesta ”arktisenä maana” ja arktisen osaamisen edelläkävijänä otettiin kyseenalaistamatta uutisoinnin lähtökohdaksi. Suomen ajamia asioita pidettiin myös lähtökohtaisesti hyvinä ja tavoiteltavina, ja uutisissa seurattiin lähinnä sitä, miten hyvin niitä onnistuttiin saamaan läpi. Pääkirjoituksissa oltiin myös Suomen puolella, tarkasteltiin suurvaltajohtajien lausuntoja kriittisesti ja harmiteltiin sitä, että ne hankaloittavat Suomen puheenjohtajuuskautta. Aineistossa oli vain muutama uutinen, jossa Suomea selvästi kritisoitiin. Ensinnäkin todetaan Suomen olevan Pohjoismaiden pahin nokipölyä tuottava saastuttaja. Musta hiili tummentaa jäätiköt, joten ne eivät enää heijasta yhtä tehokkaasti auringonvaloa – se siis lämmittää arktista aluetta tehokkaasti. Mustan hiilen torjuminen on yksi Suomen päätavoitteista Arktisessa neuvostossa. Ilmastonmuutos kehystettiin muutenkin siinä määrin globaalina ongelmana, ettei uutisissa käsitelty juurikaan sitä, mitä Suomen sisällä on tehty sen torjumiseksi. Toinen kritiikkiä herättänyt aihe oli saamelaisten oikeudet. Vaikka Suomi ajaa alkuperäiskansojen oikeuksia Arktisessa neuvostossa, saamelaisten oikeuksien kanssa on vielä paljon tehtävää. Asia tuli kuitenkin esille vain yhdessä uutisessa ja yhdessä mielipidekirjoituksessa.

The New York Times käsitteli Yhdysvaltojen ulkopoliittisen johdon ja hallinnon päätöksiä huomattavasti kriittisemmin. Tähän vaikuttaa amerikkalainen mediakulttuuri, joka on ylipäättään suomalaista kantaaottavampi ja poliittisesti jakautuneempi, sekä The New York Timesin pitkät perinteet vallan vahtikoirana. Erityisen vahvasti se näkyi tarkastelujaksolla, koska presidentti Trump on tullut tunnetuksi (vasemmisto)median vihollisena, joka pelaa omilla säännöillään ja on rikkonut useita vapaan median kirjoittamattomia pelisääntöjä esimerkiksi kieltäytymällä tiedotustilaisuuksissa antamasta kysymysvuoroa ”valemedioiksi” tituleeraamiensa lehtien toimittajalle. Trump ei myöskään hyväksy globaalin ilmastokatastrofin kehystä, joka The New York Timesissa on paljon esillä – ilmastonmuutos kyllä myönnetään globaaliksi asiaksi,

mutta juuri siksi se ei Amerikka-keskeistä presidenttiä juuri kiinnosta. Ei siis ihme, että kansainväliselle, korkeasti koulutetulle yleisölle suunnattu The New York Times suhtautuu presidentin suunnitelmiin kärkevästi. Arktista aluetta käsitellään paljon taloudellisen eduntavoittelun kehyksessä, mutta noin puolessa kehyksen uutisista taloudellinen eduntavoittelu tuomitaan moraalittomaksi ja riskialttiiksi arktisen alueen herkässä ekosysteemissä. The New York Times ei siis niele hallituksen diskursseja läheskään niin suoraviivaisesti kuin Helsingin Sanomat. Valtapelin kehys oli The New York Timesissa vain vähän esillä luultavasti myös siksi, että Yhdysvallat ottaa suurvalta-asemansa itsestäänselvyytenä, eikä koe niin paljon tarvetta politikoida arktisella alueella. Yhdysvallat on myös Arktisen neuvoston edellinen puheenjohtaja ja hallinnon vaihtumisen myötä arktiset asiat siirtyivät poliittisen kartan keskeltä marginaaliin, joten Arktis ei ole niin paljon uutisotsikoissa.

Steinbergin ym. (2014, 279) tutkimuksessa Kanada ja Venäjä olivat maita, joiden uutisoinnissa korostuivat eniten pohjoinen protektionismi ja kansalliset intressit. Esimerkiksi Suomessa huomioitiin enemmän myös arktisen alueen muutoksen kansainvälisiä seurauksia. Oma analyysini on tutkimusasetelmaltaan erilainen, eikä tutkimuksen fokuksena ole tuoda esiin eroja valtioiden välillä, mutta tulosten voi sanoa tukevan Steinbergin ym. analyysia. Suomi korostaa globaalia verkottuneisuutta ja arktiseen alueeseen kohdistuva kiinnostus arktisten valtioiden ulkopuolelta nähtiin oikeutettuna. Suomessa nähtiin myös ongelmallisena Yhdysvaltojen ja Venäjän ulkopoliittikka, jonka katsottiin valuvan yhä enemmän kansallisvaltiokeskeiseksi ja protektionismin suuntaan (vrt. Trumpin iskulause ”Amerikka ensin”). Suomi on pieni maa ja sen korostettiin olevan vahvasti riippuvainen kansainvälisestä yhteistyöstä.

Kuten todettua, alkuperäiskansojen asiat ja paikallinen näkökulma olivat odotetusti marginaalissa kaikissa lehdissä. Suurin mediatila annetaan eliittilähteille. Kriittisen geopolitiikan näkökulmasta kyse on jälleen siitä, kenellä on valtaa saada äänensä kuuluviin ja representoida arktinen alue haluamallaan tavalla. Suurvalloilla representaation valtaa on perinteisesti paljon, mikä heijastuu myös materiaaliseen valtaan. Niiden vastaiset politiikkatoimet ovat hankalia. Myös median symbolisen vallan teoria korostaa sitä, että kaikilla ei ole yhtäläistä pääsyä mediaan. Representaatiot tuotetaan ylätasolla, ei paikallisesti. Analyysin tulokset ovat linjassa Nicolin (2013, 20) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan Kanadan valtion intressit kehystetään etelän ja

kansainvälisten intressien näkökulmasta pikemminkin kuin alkuperäiskansojen alueellisten ja paikallisten intressien mukaan.

Arktista aluetta käsiteltiin uutisissa enimmäkseen monoliittina. Se näyttäytyy yhtenäisenä maantieteellisenä alueena, vaikka todellisuudessa käsitteen alle kuuluu paljon eri alueita ja todellisuuksia, joilla jokaisella on omat ongelmansa. Esimerkiksi fraasi “arktinen alue lämpenee kaksi kertaa nopeammin kuin muu maapallo” pitää paikkansa vain osassa arktisista alueista, eikä ilmaston lämpeneminen ole välttämättä haitaksi kaikille alueen eläinlajeille ja muulle ekosysteemille. Tämä heijastelee kriittiselle geopolitiikalle tyypillistä tapaa tiivistää monimutkaiset ja monimuotoiset alueet yhdeksi ennustettavaksi toimijaksi, jota luonnehtivat tietyt määreet, ihmiset ja paikat. Uutiseksi päätymiseen vaikuttavat myös journalistinen kulttuuri ja uutiskriteerit. Kuten todettua, uutisjutuissa on tapana suosia yksittäisiä tapahtumia, dramaattisia muutoksia ja kiistoja osapuolten välillä. Dramaattisten muutosten ja vastakkainasettelujen korostaminen voi kuitenkin olla ongelmallinen lähestymistapa alueella, jolle on ominaista pikemminkin hidas ja moniulotteinen muutos (Heininen 2010).

9 Lopuksi

Lopuksi vedän tutkimuksen tuloksia yhteen ja tulkitsen niiden merkitystä arktisen mediatutkimuksen kentällä. Pohdin sitä, miksi aineistosta on tärkeää nostaa kehyksiä esiin ja mistä ne kertovat. Diskussio-osuudessa tarkastelen tutkimusasetelmaa kriittisesti ja käsittelen sen vahvuuksia sekä heikkouksia. Esitän myös mahdollisia aiheita jatkotutkimukselle.

9.1 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää, miten arktista aluetta kehystetään Helsingin Sanomissa, The New York Timesissa ja The Economistissa kriittisen geopolitiikan näkökulmasta sekä mitkä kehykset nousevat hallitsevaan asemaan. Kriittisen geopolitiikan ajatuksena on, että representaatiolla tai yleisemmin maailman esittämisen tavalla on poliittisia vaikutuksia (Moisio 2003b, 97). Kuten alussa totesin, useimpien ihmisten näkökulmasta kaukaisen ja abstraktin arktisen alueen ongelmat ovat esimerkki sellaisista ulkopoliittisista kysymyksistä, joiden käsittämisessä medialla on erityisen suuri rooli. Mediakehykset osoittavat, miten arktisesta alueesta muodostetaan tiettyjä representaatioita, joilla rakennetaan kuvaa siitä tietynlaisena alueena ja perustellaan sen suhteen tehtäviä päätöksiä. Analyysissä näkyy etenkin käytännöllinen geopolitiikka, jossa poliittiset päätöksentekijät kehystävät arktista aluetta ja maailmanpoliittista tilannetta tietyillä tavoilla. Mediateksteiksi päätyessään siitä tulee osittain myös populaaria geopolitiikkaa, joka tähtää kertomaan Arktiksesta kiinnostavasti laajoille yleisöille.

Tutkimusotteeni on ollut poikkitieteellinen. Tutkimus luo synteesiä maailmanpolitiikan ja viestinnän tutkimuksen välille laajentamalla ja täydentämällä kriittisen geopolitiikan teoriaa median symbolisen vallan ja kehystämisen ajatuksilla. Media ei toimi vain vallanpitäjien tai eliittilähteiden luomien diskurssien neutraalina näyttämönä, vaan sillä on oma aktiivinen roolinsa niiden kehystämisessä. Se muodostaa diskursseista tietyn kuvan valikoimalla havaitusta todellisuudesta joitakin puolia, tekemällä niistä tulkintoja ja asettamalla ne mediateksteissä ensisijaisiksi. Kehystämisen valta on siinä, että asiaan liittyville tapahtumille annetaan merkitys.

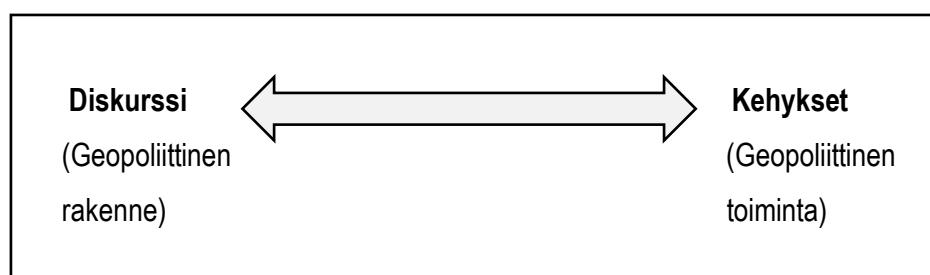
Mediatutkimuksen ja kriittisen geopolitiikan yhdistäminen avaa uudenlaisen lähestymistavan geopolitiikan tutkimukseen. Näen tämän hedelmällisenä avauksena myös jatkotutkimuksen kannalta. Perinteisesti kriittinen geopolitiikka on liiaksi ohittanut mediavallan merkityksen yhteiskunnallisen todellisuuden rakentamisessa. Vaikka kriittinen geopolitiikka pitää mediaa populaarin geopolitiikan diskurssien näyttäytymispaikkana, se ei ota riittävästi huomioon sitä dynaamista merkityskamppailua, jossa sosiaalista todellisuutta rakennetaan. Median symbolisen vallan teorian avulla olen osoittanut, miten ymmärrys arktisista kysymyksistä ja se, miten niistä julkisuudessa puhutaan, on vahvasti mediavälitteistä.

Kriittiseen geopolitiikkaan ei kuulu yhtä, valmista empiiristä menetelmää, joten tässä tutkimuksessa olen esitellyt yhden mahdollisen vaihtoehdon: geopolitiittisten diskurssien tutkimuksen kehysanalyysin keinoin. Tämän tutkimuksen perusteella voi mielestäni todeta, että kehysanalyysi on toimiva tapa yhdistää kriittinen geopolitiikka mediatutkimuksen menetelmiin. Arktinen alue geopolitiittisena konstruktiona on esimerkki moniulotteisesta ilmiöstä, joka vaatii tutkimusta eri aloilta ja niiden rajapinnoilta. Tutkijan ei pidä liikaa juuttua tutkimuksen näkökulmassa suoraan tarjolla oleviin teoreettisiin käsitteisiin, kuten kriittisessä geopolitiikassa diskursseihin, vaan miettiä, miten rakentaa tutkimuksen kiinnostuksen kohteiden kannalta aidosti toimivien menetelmä.

Diskurssien kehystäminen mediassa suuntaa huomion geopolitiittisen toiminnan strategisuuteen, kamppailuun valtaosuuksista ja rakenteen sekä toiminnan väliseen vuorovaikutukseen. Hallitseva diskurssi ei ole staattinen tai yksisuuntainen rakenne, joka suoraan määrittäisi geopolitiittisen toiminnan. Kehysanalyysi osoittaa, että tarjolla olevia tulkintakehyksiä on useita. Se auttaa myös purkamaan mediateksteissä enemmän tai vähemmän piilossa olevaa vallankäyttöä. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulman mukaisesti objektiivista totuutta ei ole välttämättä mahdollista löytää, vaan mediakehyksiin liittyy aina näkökulmavalintoja ja tulkintoja, joissa toiset tapahtumat ja asiat nousevat etusijalle toisten kustannuksella. Toisaalta myös mediakehysten analyysi jää pinnalliseksi ilman, että tutkija ottaa huomioon niiden taustalla vaikuttavat diskurssit. Hallitseva diskurssi kertoo, millaisesta historiasta, mielikuvista ja kielenkäytön säännöistä mediakehykset kumpuavat.

Diskurssin (geopoliittisen rakenteen) ja kehysten (geopoliittisen toiminnan) suhde on nähdäkseni kaksisuuntainen. Tämän argumentin perustana toimii Moision (2003b, 103–105) esittämä dynamiikka rakenteen ja toiminnan välisestä kaksisuuntaisesta suhteesta geopoliittisessa kamppailussa. Rakenne tarkoittaa Moisiolle hallitsevaa geopoliittista diskurssia. Geopoliittisen toiminnan hän näkee omasta lähestymistavastani poiketen retoriikkana eli käsitteillä käytävänä intentionaalisena toimintana. Itse viittaaan geopoliittisella toiminnalla hiukan rajatumminkin kehyksiin, mutta mielestäni kehykset kuuluvat samaan geopoliittisen retoriikan kategoriaan: Molemmissa keskeistä on, mitä merkityksiä käytetyille käsitteille annetaan.

Kaksisuuntainen suhde merkitsee, että diskurssi ohjaa ja rajoittaa sitä, millaisia mediakehyksiä voidaan uskottavasti muodostaa. Kehykset voivat olla hallitsevan geopoliittisen diskurssin mukaisia tai niiden vastaisia. Toisaalta kehykset voivat muokata diskurssia esimerkiksi muuntamalla käsitteitä. (Moisio 2003b, 104.) Kehyksiin vaikuttavat myös mediavallan ja journalistisen työn omat lainalaisuudet, kuten uutiskriteerit. Diskurssit vaikuttavat ensisijaisesti tiedostamattomalla tasolla, mutta kehystäminen voi olla osin myös tiedostettua ja tavoitteellista toimintaa, jossa ilmiöiden merkitystä pyritään taivuttamaan tiettyyn suuntaan. Valinnan ja etusijalle asettamisen avulla voidaan korostaa tiettyjä puolia asioista ja tapahtumista ja samalla ohjata huomio pois muista mahdollisista tulkinnoista. Kuvaaja 3 visualisoi tätä vuorovaikutussuhdetta.

Kuvaaja 3: Diskurssin ja kehysten suhde (vrt. Moisio 2003b, 104)

Arktisen alueen kohdalla geopoliittinen kamppailu syntyy pohjimmiltaan siitä, miten aluetta kehystetään ja millaiseksi sen tulevaisuus tältä pohjalta muodostuu.

Kehysanalyysin tuloksena hahmotin aineistosta neljä keskeistä kehystä, jotka nimesin seuraavasti: globaali ilmastokatastrofi, poliittinen valtapeli, taloudellinen eduntavoittelu

ja alkuperäiskansojen koti. Nämä kaikki tulkitsevat arktisen alueen ja sen merkityksen eri tavoin.

Hallitsevimaksi nousi globaalin ilmastokatastrofin kehys. Globaalin ilmastokatastrofin kehys tukee diskurssia, jonka mukaan arktisella alueella on käynnissä perustavanlaatuinen muutos. Kehys asettaa ilmastomuutoksen arktisen alueen keskeisimmäksi kysymykseksi, joka vaatii reagointia poliittisilta päättäjiltä. Alueella paikallisesti näkyvä ilmastomuutos kehystetään globaaliksi ongelmaksi. Globaalin ilmastokatastrofin uhka määrittelee, miksi arktinen alue on merkityksellinen ja miksi se on esillä mediassa myös alueen ulkopuolella. Ilmastokatastrofi uhkaa koko ihmiskuntaa, siksi sen torjumisen pitäisi olla yhteinen tavoite. Erityisesti Helsingin Sanomissa näyttää siltä, että arktisesta alueesta puhutaan harvoin mainitsematta sulavia jäätiköitä tai ilmastomuutosta. Näin on silloinkin, kun uutisen pääkehys on jokin toinen. Muita kysymyksiä, kuten resurssien hyödyntämistä ja kulkureittien rakentamista, tarkastellaan sitä kautta, miten ne vaikuttaisivat ilmastomuutoksen torjuntaan.

Ilmastomuutosta voikin pitää länsimaisessa yhteiskunnassa megatrendinä tai ns. kulttuurin syvänä perustarinana, jota yksittäiset uutisjutut toistavat tai muuntelevat (perustarinoista ks. Väliaverron 2007, 52). Ilmastomuutosdiskurssi sisäistetään oletusarvoisena siihen, miten ymmärrämme sosiaalista maailmaa. Arktista aluetta pidetään ilmastomuutoksen symbolina ja siksi se on ilmastomuutosdiskurssille tärkeä resurssi. Tätä symboliarvoa myös toistuvasti uusinnetaan mediassa. Arktisen alueen merkitys ilmastomuutokselle ja ilmastomuutoksen merkitys maapallolle täytyy ensin perustella, ennen kuin poliittisia ilmastotoimia voi perustella ja niille voi saavuttaa hyväksyntää.

Suurvaltojen politiikassa ilmastomuutoksen diskurssi ei mene läpi niin vahvasti kuin Suomessa. Ilmastomuutos ei ole arktisissa suurvalloissa Yhdysvalloissa ja Venäjällä prioriteetti. Diskurssien ristiriitaisuus tuo ongelmia valtioiden välisiin neuvotteluihin. Arktisen alueen aiemmassa tutkimuksessa tunnistettu kansainvälisen yhteistyön diskurssi on uutisoinnissa tunnistettavissa, mutta se ilmenee enemmänkin toiveikkaina puheina kuin tekoina. Yhteistyön diskurssi on lähtökohdiltaan varsin idealistinen, ja mediassa yhteistyö näyttäytyy haastavana. Arktisten valtioiden intressien yhteen sovittelua kehystetään poliittisena valtapelinä. Valtiot ajavat etupäässä omia intressejään

ja niiden näkemykset ja geopolittiset kulttuurit eroavat siinä määrin, että niitä on vaikeaa sovittaa yhteen, etenkin konsensusperiaatteella toimivassa Arktisessa neuvostossa.

Helsingin Sanomissa esiin nouseva laajempi maailmanpoliittinen diskurssi onkin se, että (arktisen alueen) päätöksentekoa hallitsevat suurvallat, joiden välissä Suomi pyrkii parhaansa mukaan luovimaan. Suomessa Arktis kehystettiin alueena, joka linkittyi enenevässä määrin muuhun maailmaan ja vaati näin entistä enemmän kansainvälistä yhteistyötä ja osallistumista (tämä tulos on linjassa Steinbergin ym. 2014 media-analyysin kanssa). Poliittisen valtapelin kehityksessä Arktisen neuvoston puheenjohtajuus on Suomelle hieno mahdollisuus saada ulkopoliittisia tavoitteitaan ja arktista osaamistaan esiin, mutta puheenjohtajuuskauden edetessä valtioiden erilaiset tavat käsittää maailmaa ajautuvat törmäyskurssille. Ilmastomuutoksen torjunta, ympäristönsuojelu ja alkuperäiskansojen oikeudet ovat Suomelle tärkeitä tavoitteita, joita poliittiset toimijat mielellään korostavat. Ajankohta niiden toteuttamiseen on kuitenkin vaikea. Kansainvälinen politiikka on henkilöitynyt autoritaarisiin johtajiin Trumpiin ja Putiniin, joiden usein varsin arvaamattomia lausuntoja ja päätöksiä suomalaiset päättäjät pyrkivät tulkitsemaan. Lopputuloksena on paljon mediakirjoittelua, mutta vain vähän konkreettisia päätöksiä. Analyysi tukee myös johtopäätöstä, että Helsingin Sanomat heijastaa valtaeliittien linjaa Suomessa. Johtaville poliittisille päättäjille annettiin paljon mediatilaa arktisen alueen kysymyksissä, ja heidän käyttämänsä kehykset siirtyivät melko suoraviivaisesti mediaan.

Resurssikilpailun diskurssia kehystetään lähinnä taloudellisenä eduntavoitteluna. Arktisen alueen resurssit kiinnostavat laajalti, ja eri valtiot pyrkivät varmistamaan, että ne pääsevät mukaan mahdolliseen liiketoimintaan. Resurssit ja kulkureitit kehystettiin kansallisvaltiokeskeisesti mahdollisuuksina, mutta välillä, globaalin ilmastokatastrofin ollessa niin hallitseva kehys, niiden hyödyntäminen esitettiin moraalisesti kyseenalaisena. Useissa uutisissa media kehystää taloudelliseen eduntavoitteluun vahvan ristiriidan ympäristönsuojelun kanssa. Erityisesti tämä näkyi The New York Timesissa, joka suhtautui kriittisesti presidentti Trumpin hallinnon suunnitelmiin sallia öljynporaus arktisilla suojelualueilla. Osittain tämä mielikuva syntyi uutisoinnin kehyksistä, osittain siitä, että The New York Times toimi alustana kriittisille mielipide- ja pääkirjoituksille. Arktisen alueen ekosysteemin haavoittuvaisuutta, ainutlaatuisuutta

ja suojelun tarvetta korostettiin. Tätä kehystystä selittää The New York Timesin brändi ja oletettu yleisö. Lehti ei ole suunnattu pelkästään amerikkalaisille, vaan laajemmin kansainväliselle, koulutetulle yleisölle. Median suhtautuminen Trumpiin (ja Trumpin suhtautuminen mediaan) on tosin ollut muutenkin poikkeuksellista, ja istuvaa presidenttiä on kritisoitu paljon mediassa. Trumpin hallinnon lähestymistavassa arktiseen alueeseen näkyy laajempi trendi, joka on merkinnyt huomion siirtymistä kansainvälisistä asioista Amerikka-keskeisyyteen ja ympäristönsuojelusta talouskasvun korostamiseen.

Aiemman tutkimuksen perusteella oletin, että hallitsemattoman luonnonvarakilpailun tai konfliktin uhka Arktiksella ei näytä lähitulevaisuudessa realistiselta. Siltä näyttää myös media-analyysin perusteella. Sotilaallinen turvallisuus tulee esiin joissakin uutisissa, mutta suurimmiksi uhkiksi kehystetään ilmastonmuutos ja mahdolliset ympäristökatastrofit, esimerkiksi lisääntyneen laivaliikenteen ja öljynporauksen aiheuttamat riskit. Analyysi vahvistaa alussa esittämäni näkemystä siitä, että arktisen alueen diskurssien todellinen jännite ei ole enää konflikti/yhteistyö -dikotomiassa, vaan pikemminkin politiikan tekemisen kansallisen ja kansainvälisten tasojen välillä (ks. Wilson-Rowe 2013, 241). Arktista aluetta koskevan päätöksenteon ristiriidat muodostuvat kansallisten ja kansainvälisten intressien välille. Ilmastonmuutoksen uhka on globaali, mutta myös valtioiden kansalliset intressit ja tavoitteet ovat edelleen tärkeitä. Kansainvälinen yhteistyö on siksi haastavaa. Analyysin perusteella ei voi vielä väittää, että kansallisvaltioiden ja rajojen perinteiset roolit olisivat murtumassa Arktiksella – pikemminkin uutisointi on edelleen vahvasti kansallisvaltiokeskeistä.

Kehykset vaikuttavat eri tasoilla sen mukaan, mikä niiden näkökulma on. Globaalin ilmastokatastrofin kehystä voi pitää kansainvälisenä, poliittisen valtapelin ja taloudellisen eduntavoittelun kehyksiä kansallisina ja alkuperäiskansojen kodin kehystä paikallisena. Paikallisesta näkökulmasta johtuen alkuperäiskansojen kodin kehys poikkeaa varsin paljon muista kehyksistä ja oli niihin verrattuna marginaalisessa asemassa. Kehys siirtää huomion tiettyihin kansoihin ja alueisiin ja niiden kohtaamiin ongelmiin, useimmiten henkilökohtaisella ja ihmisläheisellä tavalla. Alkuperäiskansoilla nähdään olevan erityislaatuinen yhteys arktisen alueen ympäristöön. Myös alkuperäiskansojen kodin kehyksessä ilmastonmuutos on vahvasti läsnä, ja sen vaikutukset ovat konkreettisempia kuin muualla.

Kansainvälisen ja valtakunnallisen median kiinnostus arktiseen alueeseen osoittaa, että se ei missään tapauksessa enää ole marginaalinen syrjäalue. Useilla valtioilla on siellä oikeuksia, velvollisuuksia ja intressejä. Globaalin ilmastokatastrofin uhka pakottaa kiinnittämään alueen kehitykseen huomiota. Analyysin voi sanoa vahvistavan Steinbergin ym. (2014, 284) toteamusta siitä, että ”arktinen alue ei ollut tärkeä niinkään sen vuoksi mitä se *on*, vaan sen vuoksi mitä siitä saattaisi *tulla*, ja siksi mitä se *symboloi*”. Arktisen alueen karut maisemat pysyvät luultavasti vielä pitkään kaukaisina ja saavuttamattomina useimmille ihmisille, myös päättäjille, joten medially on paljon valtaa siinä, millaiseksi käsityksemme siitä muodostuu.

9.2 Diskussio ja jatkotutkimus

Tässä tutkimuksessa olen soveltanut kriittisen geopolitiikan näkökulmaa mediatutkimukseen. Kuten todettua, kriittiseen geopolitiikkaan ei liity valmista empiiristä menetelmää (joskin diskurssianalyysi on ollut suosittu lähestymistapa). Itse olen käyttänyt kehysanalyysia geopolitiittisten diskurssien tarkasteluun, mikä on uusi avaus tutkimuskentällä. Eri lähestymistapojen innovatiivinen yhdistäminen on nähdäkseni tutkimukselle ansio. Toki myös diskurssianalyysi arktisesta alueesta voisi tarjota kiinnostavia näkökulmia, mutta kuten olen menetelmäosiossa ja johtopäätöksissä todennut, silloin tutkimuksen kiinnostuksen kohteet pitäisi asettaa tästä tutkimuksesta poikkeavasti. Diskurssianalyysi pureutuisi syvemmälle mediakeskustelun ideologiseen perustaan, ei niinkään tekstien ilmisisältöihin, strategiaan tarkoituksiperiin ja mediavallan rooliin. Näenkin valitsemani lähestymistavan tutkimusongelman kannalta tarkoituksenmukaisena. Se on tuottanut tuloksia, jotka tuovat uuden näkökulman arktisesta alueesta muodostuviin mielikuviin, alueesta julkisuudessa käytävään keskusteluun ja näiden pohjalta tehtäviin poliittisiin päätöksiin.

Kaksi vuotta on melko lyhyt tarkastelujakso, joten yksittäisillä maailmanpoliittisilla tapahtumilla on enemmän merkitystä kuin useita vuosikymmeniä käsitelleissä analyysissä, joissa yksittäiset tapahtumat eivät heilauta kokonaistulosta niin paljon. Suomen puheenjohtajuuskausi Arktisessa neuvostossa on kuitenkin pääsy siihen, miksi juuri tämä ajankohta valikoitui tutkimuskohteeksi. Analyysistä nähdään, että myös puheenjohtajuuskauden alkuun ajoittunut Donald Trumpin valinta Yhdysvaltojen presidentiksi vaikutti selvästi uutisiin sekä Suomessa että kansainvälisesti. Suomessa

presidentti Niinistölle tarjoutui mahdollisuus tavata Trump Yhdysvalloissa ja myöhemmin isännöidä Trumpin ja Putinin huippukokousta Helsingissä. Myös Suomen isännöimän arktisen huippukokouksen mahdollisuus tuli useaan otteeseen esille. Kansainvälisten suhteiden kannalta ajanjakso oli siis tapahtumarikas, mikä nosti etenkin poliittisen valtapelin kehityksen näkyvyyttä aineistossa.

Helsingin Sanomat, The New York Times ja The Economist ovat yleisöltään, tyylieltään, äänensävyltään ja journalistiselta kulttuuriltaan erilaisia lehtiä, millä on oma vaikutuksensa kehityksiin. Tämä täytyy ottaa huomioon, kun lehtiä vertaillaan keskenään. Myös ei-uutisia, siis pää- ja mielipidekirjoituksia, oli myös aineistossa melko paljon, joten nämä voisi ehkä luokitella vielä erikseen analyysin tarkentamiseksi. Toisaalta pää- ja mielipidekirjoituksissa käsiteltiin useimmiten uutisissa esiin nousseita aiheita, joten ne täydentävät kuvaa ajankohtaisesta mediakeskustelusta. Mielipidekirjoitukset olivat myös yleensä poliittisten päättäjien tai arktiseen alueeseen liittyvien järjestöjen edustajien kirjoittamia, eivät niinkään ns. tavallisten kansalaisten. Tämä on olennainen huomio, sillä tutkimuskysymysten taustalla on erityisesti kiinnostus mediakehysten vaikutuksista poliittisiin päättäjiin.

Tutkimusten aineistona ovat jo julkaistut, kenen tahansa löydettävissä olevat mediatekstit, joten niiden analysointi ei muodosta eettisiä ongelmia. Esimerkiksi haastattelututkimukset ovat vuorovaikutustilanteita, joissa haastattelija saattaa itse tahtomattaan vaikuttaa haastateltavien käyttäytymiseen ja vastauksiin. Mediatekstien kohdalla tällaista riskiä ei ole. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tutkijan oman roolin voisi kokonaan häivyttää. Sosiaalisen konstruktivismin näkökulma ja laadullisen tutkimuksen tavoitteet merkitsevät sitä, että aineistoa lähestytään jossain määrin subjektiivisista lähtökohdista. Joku toinen tutkija olisi kenties löytänyt aineistosta aivan toisenlaiset kehukset. Tutkijan tehtävänä on kuitenkin avata mahdollisimman läpinäkyvästi, miten analyysi on tehty ja millä perusteilla tulkitintoja on muodostettu. Lukija voi siten arvioida, miten uskottavia päätelmät ovat. Omia havaintojani vahvistaa se, että niissä on selviä yhtäläisyyksiä aiempiin media-analyysihin. Tutkimus tuo oman, erityisesti Suomen puheenjohtajuuskauteen ja suomalaiseen mediakeskusteluun keskittyvän lisänsä näihin analyysihin.

Kehysanalyysille luonteenomaisiin heikkouksiin kuuluu, että aineiston nyanssit katoavat helposti (Vehkalahti 2016, 112). Tässäkin tutkimuksessa tiivistin mediakeskustelun neljään kehykseen, jotka pitävät kaikki sisällään melko laajan kirjon yksityiskohtia. Olen kuitenkin pyrkinyt mahdollisimman tarkasti ja esimerkein kuvaamaan, millaisia asioita kukin kehys kattaa. Lisäksi analyysin määrälliset osuudet laajentavat aineistosta muodostuvaa kuvaa. Vivahteiden katoaminen tulee mielestäni eniten esiin siinä, että luokittelin artikkelit niiden ensisijaisen kehyksen mukaan, vaikka monista artikkeleista oli löydettävissä viittauksia useampaan kehykseen. En myöskään erikseen eritellyt uutisissa äänessä olevia puhujia, vaikka pyrinkin tuomaan esiin, jos kehystämisen tavat olivat peräisin esimerkiksi poliittisilta päättäjiltä tai alkuperäiskansojen edustajilta.

Tämä tutkimus on painottunut mediatekstien sisältöön. Jatkossa tutkimusta olisi kiinnostavaa laajentaa näiden mediatekstien tuotannon prosesseihin ja niihin valintoihin, joita journalistit juttuja ja haastatteluja työstäessään tekevät. Julkaistuja juttuja analysoimalla olen pyrkinyt paljastamaan kulttuurisia syvärakenteita ja puolueellisuuksia, jotka niihin heijastuvat. Tätä näkökulmaa täydentäisi tutkimustieto siitä, miten journalistit itse järkeistävät ja tulkitsevat juttujen syntyä – miltä osin valinnat muodostuvat tietoisesti, entä tiedostamatta? Kuinka paljon hektisessä uutistyössä ehtii miettiä sitä, millaisen kuvan maailmasta jutut luovat? Journalismin ideaaleihin kuuluu pyrkiä totuudenmukaisuuteen ja antaa ääni erilaisille näkökulmille, mutta kuten tästä tutkimuksesta on käynyt ilmi, toiset näkökulmat ja äänet ovat toisia vahvemmin esillä.

Tutkimusta voisi laajentaa paitsi juttujen tuotantoon, myös niiden vastaanottoon. Aiempi tutkimus on osoittanut, että mediatekstien tulkinta ei ole lainkaan suoraviivaista. Ensinnäkin ihmisillä on taipumusta kiinnittää eniten huomiota sellaiseen tietoon, joka tukee heidän ennakkosasenteitaan. Siksi omille mielikuville vastakkaisia kehyksiä ei välttämättä hyväksytä sellaisenaan, vaan vastahankaiselle lukijalle ne saattavat nousta korostuneestikin esiin ja herättää epäilyksiä jutun objektiivisuudesta. Lukijan aiemmat tiedot, kokemukset ja ympäröivä tilanne vaikuttavat ylipäättään paljon siihen, miten mediatekstejä tulkitaan ja kuinka vahvasti yksittäinen juttu jää mieleen – saati että sillä olisi konkreettisia vaikutuksia omaan ajatteluun ja käyttäytymiseen. Etenkin päättäjillä, joiden työhön arktinen alue liittyy, on luultavasti ennakkotietoa ja -asenteita sitä

kohtaan. Olisikin kiinnostavaa esimerkiksi kyselytutkimuksella ja haastatteluin tutkia sitä, miten suomalaiset päättäjät kokevat arktisesta alueesta käydyn mediakeskustelun Suomen puheenjohtajuuskauden aikaan.

Tämä tutkimus on osaltaan pyrkinyt osoittamaan, että arktisen alueen geopolitiikka ja mediavalta ovat tärkeitä tutkimusteemoja. Syvällisempi ymmärrys niistä auttaa toivottavasti tekemään perusteltuja päätöksiä, kun määritetään arktisen alueen ja lopulta koko maapallon tulevaisuutta.

Lähteet

Andersson, B. (1996) *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London and New York: Verso.

Arktinen keskus (2017) Viitattu 15.11.2017.
<http://www.arcticcentre.org/FI>

Arktinen neuvosto (2017) Viitattu 12.12.2017.
<http://www.arctic-council.org/index.php/en/>

Bennett, W. L. (2007) *News: The politics of illusion* (7th ed.) New York: Longman.

Borgerson, S. G. (2008) Arctic Meltdown. The Economic and Security Implications of Global Warming. Essee. Foreign Affairs March/April 2008. Viitattu 23.10.2017.
<https://www.foreignaffairs.com/articles/arctic-antarctic/2008-03-02/arctic-meltdown>

Bourdieu, P. (1992) *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press.

Boykoff, M. (2011) *Who Speaks for the Climate? Making Sense of Media Reporting on Climate Change*. Cambridge University Press: New York.

Byers, M. (2010) *Who owns the Arctic? Understanding Sovereignty Disputes in the North*. Douglas & McIntyre.

Chater, A. & Mathieu, L. (2016) Understanding Media Perceptions of the Arctic Council. *Arctic Yearbook*, 61–74.

Castells, M. (2011) *Communication power*. 2nd edition. Oxford: Oxford University Press.

Couldry, N. (2003) *Media, symbolic power and the limits of Bourdieu's field theory* Media@LSE electronic working papers, 2.

Couldry, N. (2012) *Media, Society, World: Social theory and digital media practice*. Cambridge: Polity Press.

D'Angelo, P. (2002) News framing as a multiparadigmatic research program: A response to Entman. *Journal of Communication* 52:4, 870–888.

Dittmer, J. & Dodds, K. (2008) Popular Geopolitics Past and Future: Fandom, Identities and Audiences. *Geopolitics* 13, 437–457.

Dittmer, J., Moisiu, S., Ingram, A. & Dodds, K. (2011) Have you heard the one about disappearing ice? Recasting Arctic geopolitics. *Political Geography* 30, 202–214.

Dodds, K., Kuus, M. & Sharp, J. (2013) Introduction: Geopolitics and its Critics. Teoksessa *The Ashgate Research Companion to Critical Geopolitics*. Viitattu 30.9.2018, Routledge Handbooks Online. http://www.unice.fr/crookall-cours/iup_geopoli/docs/Ashgate-Research-Companion-to-Critical-Geopolitics-Intro.pdf

- Ebinger, C. K. & Zambetakis, E. (2009) The geopolitics of Arctic melt. *International Affairs* 85:6, 1215–1232.
- Entman, R. (1993): Framing. Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication* 43:4, 51-58.
- Franzen, C. (2013) Arctic oil boom sparks the next great political and environmental battle. *The Verge* 17.5. Viitattu 5.10.2017.
<https://www.theverge.com/2013/5/17/4340010/arctic-oil-drilling-to-increase-as-climate-changes>
- Gautier, D., Bird, K., Charpentier, R., Grantz, A. Houseknecht, T., Moore, T., Pitman, J., Schenk, C., Schuenemeyer, J., Sørensen, K., Tennyson, M., Valin, Z. & Wandrey, C. (2009) Assessment of Undiscovered Oil and Gas in the Arctic. Report. *Science* 324: 5931. Viitattu 13.12.2017. <http://science.sciencemag.org/content/324/5931/1175.full>
- Goffman, E. (1976) [1974]: *Frame analysis. An essay on the organization of experience*. Cambridge: Harvard University Press.
- Gritsenko, D. (2016) Vodka on ice? Unveiling Russian media perceptions of the Arctic. *Energy Research & Social Science* 16, 8–12.
- Gritsenko, D. & Tynkkynen, V. (2016) Arktinen Venäjän poliittisessa viestinnässä. *Idäntutkimus* 4.
- Hajer, M. (1993) Discourse coalitions and the institutionalization of practice: the case of acid rain in Britain. Teoksessa Fisher, F. & Forester, J. (toim.) *The argumentative turn in policy analysis and policy-making*. Durham, NC: Duke University Press.
- Heininen, L. (1999) *Euroopan pohjoinen 1990-luvulla: Moniulotteisten ja ristiriitaisten intressien alue*. Lapin yliopisto.
- Heininen, L. (2010) Pohjoiset alueet muutoksessa – geopoliittinen näkökulma. *Politiikka* 52:1, 5–19.
- Heininen, L. & Palosaari, T. (2010) Arktisen alueen toinen tuleminen: yhteistyötä vai kilpajuoksua? *Kosmopolis* 40:3.
- Heininen, L. & Palosaari, T. (toim.) (2011) *Jäitä poltellessa. Suomi ja Arktisen alueen tulevaisuus*. Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus Tapri, Tutkimuksia No 97.
- Heininen, L. (2014a) Foreign Policy Interests of Finland in the Arctic. Teoksessa Andris, S. ja Rostoks, T. (toim.) *Perceptions and strategies of arcticness in sub-arctic Europe*. Riika: Latvian Institute of International Affairs, 99-117.
- Heininen, L. (2014b) Northern geopolitics: actors, interests and processes in the circumpolar Arctic. Teoksessa Powell, R.C. ja Dodds, K. (toim.) *Polar Geopolitics: Knowledges, Resources and Legal Regimes*. Kpl 14. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, 241–258.

- Hämäläinen, J. (2013) *Pohjoismainen tarina arktisen alueen rakentamisesta: Poikkeuksellisen hyvää politiikkaa ympäristön ja talouden ehdoilla 1990–1996 ja 2009–2012*. Pro gradu -tutkielma. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos, Helsingin yliopisto.
- Jasanoff & Wynne (1998) Scientific Knowledge and Decision Making. Teoksessa S. Rayner & E. Malone (toim.) *Human Choice & Climate Change*. 1. Painos. Columbus, OH: Battelle Press, 1–112.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. (2012) *Kategoriat, kulttuuri ja moraali. Johdatus kategoriaanalyysiin*. Tampere: Vastapaino
- Keskitalo, C. (2007) International Region-Building. Development of the Arctic as an International Region.
- McFarlane, T. & Hay, I. (2003) The battle for Seattle: protest and popular geopolitics in The Australian newspaper. *Political Geography* 22: 211–232.
- McGhee, R. (2006) *The Last Imaginary Place. A Human History of the Arctic World*. Oxford University Press.
- Media Bias/Fact Check. (2018) Verkkosivusto. Viitattu 14.11.2018.
<https://mediabiasfactcheck.com>.
- Moisio, S. (2003a) Geopolitiikan viisi olemusta. Teoksessa Harle, V. & Moisio, S. (toim.) *Muuttuva Geopolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 17–35.
- Moisio, S. (2003b) Geopolitiikka kamppailuna. Teoksessa Harle, V. & Moisio, S. (toim.) *Muuttuva Geopolitiikka*. Helsinki: Gaudeamus, 93–109.
- Nicol, H. N. (2013) Natural News, State Discourses and The Canadian Arctic. *Arctic Yearbook*.
- Nicol, H. N. & Heininen, L. (2013) Human security, the Arctic Council and climate change: competition or co-existence? *Polar Record* 50:252, 80–85. Cambridge University Press.
- Nisbet, M. C. (2009) Knowledge Into Action: Framing the Debates Over Climate Change and Poverty. Teoksessa D’Angelo, P. & Kuypers J. (toim.) *Doing news framing analysis. Empirical and theoretical perspectives*. New York ja Lontoo: Routledge. 239–275.
- Ó Tuathail, G. & Angnew, J. (1992) Geopolitics and Discourse. Practical Geopolitical Reasoning in American Foreign Policy. *Political Geography Quarterly*.
- Ó Tuathail, G. & Dalby, S. (1998) Introduction: Rethinking geopolitics. towards a critical geopolitics. Teoksessa Ó Tuathail, G. & Dalby, S. (toim.) *Rethinking Geopolitics*. London: Routledge. 1–15.

Ó Tuathail, G. (2006) General Introduction: Thinking critically about geopolitics. Teoksessa Ó Tuathail, S. Dalby ja Routledge, P. (toim.) *The Geopolitics Reader*. Lontoo: Routledge, 1–14.

Palosaari, T. (2011) The Amazing Race. On resources, conflict and cooperation in the Arctic. *Nordia Geographical Publications* 40: 4, 13–30.

Powell, R. C. (2008) Configuring an "Arctic Commons"? *Political Geography* 27, 827–832.

Reese, S. D. (2008) [2001] Prologue – Framing Public Life. A bridging model for media research. Teoksessa Gandy, O., Grant, A. & Reese, S. (toim.) *Framing public life. Perspectives on media and our understanding of the social world*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Lontoo. 7–31.

Repo, J. (2015) *Suomen arktisuus geopolittisena konstruktiona*. Pro gradu -tutkielma. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos, Helsingin yliopisto.

Rowe, E. W. (2013) A dangerous space? Unpacking state and media discourses on the Arctic. *Polar Geography* 36:3, 232–244.

Salovaara-Moring, I. (2004) *Media Geographies. Regional newspapers discourses in Finland in the 1990s*. Viestinnän julkaisuja 9. Viestinnän laitos, Helsingin yliopisto. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino.

Scheufele, D. A. (1999) Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication* 49: 103–122.

Shadian, J. M. (2014) *The Politics of Arctic Sovereignty. Oil, ice, and Inuit Governance*. New York: Routledge.

Sharp, J. (1993) Publishing American identity: popular geopolitics, myth and The Reader's Digest. *Political Geography* 12:6, 491–503.

Sumiala, J. (2010) *Median rituaalit: johdatus media-antropologiaan*. Tampere: Vastapaino.

Steinberg, P. E., Bruun J. M. & Melby, I. A. (2014) Covering Kiruna: a natural experiment in Arctic awareness. *Polar Geography* 37:4, 273–297.

Stenport, A. W. & Vachula, R. S. (2017) Polar bears and ice: cultural connotations of Arctic that contradict the science of climate change. *Media, Culture & Society* 39:2, 289–295.

The Economist (2018) About Us. Viitattu 23.11.2018.
<https://www.economist.com/about-the-economist>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2004) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 1–3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Usher, N. (2014) *Making news at The New York Times*. University of Michigan Press.

Van Dijk, T. A. (1998) *News as discourse*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Vehkalahti, P. (2016). Ilmastomuutoksen ydinasiat. Ilmastokonsensus Fennovoimakirjoittelussa 2007–2013. *Media & viestintä* 39: 2, 93–116. Viitattu 2.10.2018.

<https://doi.org/10.23983/mv.61428>

Vehkalahti, P. (2017) *Pohjoisen ydinmylly: Julkinen keskustelu Fennovoiman ydinvoimalasta 2007-2013*. Väitöskirja. Viestintätieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Tampere: Tampere University Press.

Väliaverron, E. (1996) *Ympäristöuhkan anatomia: Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus*. Väitöskirja. Tampere: Vastapaino.

Väliaverron, E. (2007) *Geenipuheen lupaus. Biotekniikan tarinat mediassa*. Viestinnän julkaisuja 13. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.

Wallenius, T. (2017) Essee: Geopolitiikka ei ole tieteellistä. *The Ulkopolitist*. Viitattu 30.9.2019.

<https://www.ulkopolitist.fi/2017/03/31/essee-geopolitiikka-ei-ole-tieteellista-2/>

Yhteisiä ratkaisuja etsimässä – Suomen puheenjohtajuusohjelma Arktisessa neuvostossa 2017–2019. *Ulkoministeriö*. Viitattu 10.9.2018.

<https://um.fi/documents/35732/0/Suomen%20Arktisen%20neuvoston%20puheenjohtajuusohjelma.pdf/66a75656-ffa8-4bc8-0efd-207280fbdc2?t=1533129385720>

Young, O. R. (1992) *The Political Dynamics of International Regions: The Arctic as a Multiple-Use Region*, ch. 5.

Analyysin uutisviitteet

Helsingin Sanomat

Damski, Juhani (2017) Ilmatieteen laitoksen pääjohtaja Vieraskynä-palstalla: Ilmaston lämpeneminen näkyisi dramaattisesti Suomessa. Vieraskynä. *Helsingin Sanomat* 14.6.

Hakkarainen, Kaisa (2017) Lämpöennätykset rikkoutuvat, napajäät sulavat, eläimet kuolevat sukupuuttoon ja ihmiset nälkään – Vuosi on ollut ilmaston kannalta poikkeuksellisen huono. *Helsingin Sanomat* 5.11.

Hannula, Tommi (2008) Maailman seuraava itsenäinen valtio voi olla Grönlanti, ja Tanskan on nieltävä sen päätös – jäätiköiden sulaminen paljastaa arvokkaita kaivannaisia, jotka voivat korvata emämaan tuen. *Helsingin Sanomat* 3.6.

Heikkinen, Mikko-Pekka (2017) Tutkijaryhmä: Suomi rikkoo perustuslakia suhteessa saamelaisiin, ja korkein hallinto-oikeus on epälooginen päätöksissään siitä, kuka on saamelainen. *Helsingin Sanomat* 25.1.

Helsingin Sanomat (2017) Ilmastoennätykset hälyttävät toimiin. Pääkirjoitus 26.1.

Helsingin Sanomat (2018) Arktinen politiikka on Suomelle politiikan raskainta sarjaa. Pääkirjoitus 24.1.

Huhta, Kari (2017) Poliittinen ilmastomuutos hyödyttää arktista yhteistyötä. Pääkirjoitus/Kolumni. *Helsingin Sanomat* 28.4.

Huhta, Kari (2017) Presidentti Niinistö Tallinnassa: EU:n puolustusyhteistyö johtamassa lopulta tuloksiin, Suomi tukee kehitystä täysin. *Helsingin Sanomat* 13.5.

Huuska, Jukka ja Gröndahl, Jukka (2018) Kiina hiipii tunturiin. *Helsingin Sanomat* 18.12.

Jeskanen, Jenni (2018) Venäjä-tutkijat ennakoivat Putinin ja Niinistön torstaista tapaamista Savonlinnassa – ”Juhliin ei mennä haastamaan isäntää vaikeista asioista”. *Helsingin Sanomat* 26.7.

Huusko, Jukka (2018) Ovatko Kiinan toimet Suomessa pelottavia? Asiantuntija rauhoittelee, mutta antaa varoituksen liian suuresta taloudellisesta riippuvuudesta. *Helsingin Sanomat* 19.12.

Kettunen, Niko (2017) Raportti: Arktinen alue lämpenee huolestuttavaa vauhtia – merijää jatkaa hupenemistaan ja ikirouta sulaa nopeammin kuin koskaan. *Helsingin Sanomat* 19.12.

Kettunen, Niko (2018) Raportti: Ilmakehän hiilidioksidipitoisuus on korkeampi kuin 800 000 vuoteen. *Helsingin Sanomat* 6.8.

Konttinen, Jussi (2018) Valtava kaasuhanke vei kalat ja pilasi vedet, syyttää suomensukuinen alkuperäiskansa – Venäjän arktisella niemimaalla vallitsee siirtomaatunnelma. *Helsingin Sanomat* 30.5.

Kytölä, Laura (2017) Oman kulttuurin murenemista, itsemurhia, vanhemmiltaan valtakulttuuriin riistettyjä lapsia – Kansallisteatterin näytelmä kertoo alkuperäiskansojen tarinoista, jotka kaikkien tulisi tuntea. *Helsingin Sanomat* 11.3.

Laiti, Petra (2018) Saamelaiset ansaitsevat parempaa kohtelua. Mielipide. *Helsingin Sanomat* 9.8.

Lohilahti, Oona ja Palojarvi, Eeva (2018) Tutkija: Niinistö voi kertoa Trumpille, mihin Putin pyrkii. *Helsingin Sanomat* 17.8.

Manninen, Mari (2018) Suomalaistutkijat rauhoittelevat arktista Kiina-pelkoa – ”Ei Kiina tule siellä sota-aluksillaan liikkumaan”. *Helsingin Sanomat* 10.9.

Mikkonen, Minttu (2018) Trump aikoo sallia öljynporauksen lähes kaikkialla Yhdysvaltojen rannikolla – Myös nykyisiä suojelualueita tulisi öljyteollisuuden käyttöön. *Helsingin Sanomat* 5.1.

Mikkonen, Minttu ja Saavalainen, Heli (2018) Ilmastoteoissa pitää kiristää tuntuvasti tahtia – Maailman pelastaminen vaatii tutkijoiden mukaan muutoksia myös tavallisilta ihmisiltä. *Helsingin Sanomat* 6.10.

Nieminen, Iiro-Matti. (2017) Niinistö otti ilmastonmuutoksen taitavasti esiin, Trumpin suurimmat sammakot vältettiin – tutkija arvioi Niinistön vierailun Valkoisessa talossa. *Helsingin Sanomat* 29.8.

Paakkanen, Mikko (2017) Planeetta ennätyslämmin kolmatta vuotta peräkkäin – hiilidioksidi- ja metaanipitoisuudet ovat nyt ennätyslukemissa. *Helsingin Sanomat* 18.1.

Pohjanpalo, Olli (2017) Presidentti Niinistö: Huipputapaaminen on ajallisesti kaukana. *Helsingin Sanomat* 31.3.

Puttonen, Mikko (2017) Viime vuosi oli ennätyslämmin – suomalainen tutkimus osoittaa, miten pohjoinen lämpenee. *Helsingin Sanomat* 21.3.

Rauhansalo, Sanna ja Yrjö-Koskinen, Eero (2017) Ilmaston lämpeneminen kääntää katseet pohjoiseen. Mielipide. *Helsingin Sanomat* 13.2.

Saarikoski, Laura (2017) Intiaanit nousivat Trumpia vastaan. *Helsingin Sanomat* 10.3.

Saarikoski, Laura (2017) Trump hakee uutta keskusteluyhteyttä Venäjään: ”Amerikkalaiset kuuntelevat hyvin kiinnostuneina kaikkea, mitä Niinistö on valmis kertomaan Venäjästä”. *Helsingin Sanomat* 28.8.

Saarikoski, Saska (2017) Yhdysvallat taipui lopulta mainintaan Pariisiin ilmastopöytäkirjasta – Arktisen neuvoston kokouksessa kova vääntö, jossa Soinin mukaan ”kärsivällisyys oli koetuksella”. *Helsingin Sanomat* 12.5.

Saarikoski, Saska (2017) Suomessa itsemurhat jo vähenevät, mutta Alaskassa tilanne on yhä synkkä – HS:n Saska Saarikoski kävi Alaskassa selvittämässä, mikä arktisen alueen nuoria miehiä ajaa epätoivoon. *Helsingin Sanomat* 30.6.

Saavalainen, Heli (2017) Maapallo lämminnyt ennätyskuumaksi – Suomen pitäisi tehdä muutakin kuin kiukutella hiilinielujen laskentatavasta. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat* 23.7.

Saavalainen, Heli (2018) Rajusti vaihteleva sää tuli jäädäkseen – pohjoiset virtaukset tuovat viestiä arktisen alueen lämpenemisestä. *Helsingin Sanomat* 28.2.

Saavalainen, Heli (2018) Jäämeren rata tekisi Lapista liikenteen solmukohdan – 3 miljardin euron junarata Rovaniemeltä Kirkkoniemeeseen jatkoselvitykseen. *Helsingin Sanomat* 9.3.

Savolainen, Jaana (2017) Presidentti Niinistö HS:lle: Trumpin päätös irrottautua ilmastopöytäkirjasta on paha takaisku – ”Jos menetämme arktisen alueen, menetämme koko maapallon”. *Helsingin Sanomat* 2.6.2017.

Similä, Ville (2017) USA:n arktinen lähettiläs haluaisi viedä Trumpin Alaskaan – ”Siellä ilmastonmuutoksen voi nähdä omin silmin” *Helsingin Sanomat* 27.1.

Teittinen, Paavo (2018) Sauli Niinistö FT:lle: Maailmanpolitiikassa eletään autoritaaristen johtajien aikaa, mikä on haastavaa Suomelle – ”Pöytä on katettu isoille ja vahvoille”. *Helsingin Sanomat* 4.6.

Tuohinen, Petteri (2017) Trump lähti hajottamaan ilmastopolitiikkaa, nyt myös Putinin puheissa on samoja kaikuja – suurin saastuttaja Kiina on päätenyt lämpenemistaistelun eturiviin. *Helsingin Sanomat* 2.4.

Valtavaara, Marjo (2017) ”Jäätiköiden sulamisen haistaa ilmasta” – Pitkän linjan tutkimus-matkailija on huolissaan arktisen luonnon äkillisestä muutoksesta. *Helsingin Sanomat* 27.12.

Virtanen, Jenni (2017) Pääministeri Sipilä lensi lentokoneen Tromssaan ja paljasti Suomen arktisen iskulauseen: ”Jos se toimii Suomessa, se toimii kaikkialla”. *Helsingin Sanomat* 23.1.

Virtanen, Jenni (2017) Espen Nordahl tietää, millaista on kaivaa ystävää lumivyöryn alta omin käsin – äärisäät ja lumivyöryt lisääntyvät Pohjoismaissa. *Helsingin Sanomat* 28.1.

The New York Times

Albeck-Ripka, Livia (2017) Why Lost Ice Means Lost Hope for an Inuit Village. *The New York Times* 25.11.

Blaustein, Jonathan (2018) Documenting the Disappearing Glaciers of Iceland. *The New York Times* 10.12.

Fountain, Henry (2018) See the Scars That Oil Exploration Cut Across Alaska’s Wilderness. *The New York Times* 3.8.

Fountain, Henry & Eder, Steve (2018) In the Blink of an Eye, a Hunt for Oil Threatens Pristine Alaska. *The New York Times* 3.12.

Friedman, Lisa (2018) Trump Moves to Open Nearly All Offshore Waters to Drilling. *The New York Times* 4.1.

Higgins, Andrew (2017) On a Tiny Norwegian Island, America Keeps an Eye on Russia. *The New York Times* 13.6.

Kramer, E. Andrew (2017) Russia, U.S. and Other Nations Restrict Fishing in Thawing Arctic. *The New York Times* 30.11.

Leonhardt, David (2018) ‘There Is No Ice’. *Mielipide. The New York Times* 13.5.

Plumer, Brad (2018) 'Impossible to Ignore': Why Alaska Is Crafting a Plan to Fight Climate Change. *The New York Times* 15.5.

Sengupta, Somini (2017) Both Climate Leader and Oil Giant? A Norwegian Paradox. *The New York Times* 17.6.

Stevens, Matt (2017) Video of Starving Polar Bear 'Rips Your Heart Out of Your Chest'. *The New York Times* 11.12.

Schwartz, John & Fountain, Henry (2018) Warming in Arctic Raises Fears of a 'Rapid Unraveling' of the Region. *The New York Times* 11.12.

The New York Times (2017) The White House Sees Only Dollar Signs in the Arctic. Pääkirjoitus 18.8.

The New York Times (2017) The Rush to Exploit the Arctic. Pääkirjoitus 26.8.

The New York Times (2017) The Republicans and Arctic Drilling. Mielipide 13.12.

The Economist (kirjoittajat anonymit)

The Economist (2017a) As the Arctic melts the world's weather suffers. 29.4.

The Economist (2017b) The Arctic as it is known today is almost certainly gone. 29.4.

The Economist (2018) China wants to be a polar power. 14.4.

The Economist (2018) What is the Northern Sea Route? 24.9.